

OBSAH

Dušan Lechner: Genialitky alebo služby /3

ČLÁNKY

Ľubica Galuščáková: Činnosť Národnej komisie pre služby v rokoch 2000 – 2008 /5

Zuzana Halienová: Elektronické informačné zdroje v Slovenskej národnej knižnici a ich prístupňovanie /8

Darina Janovská: Elektronické referenčné služby v Slovenskej národnej knižnici – služby, ktorým patrí budúcnosť /18

Cecília Mikulíková: Útvar referenčných služieb Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave /21

Dagmar Kleinová: Knižničné služby a nové katalógy v Univerzitnej knižnici v Bratislave /24

Henrieta Gábrišová – Jaroslava Pírová: Služby spojené s elektronickým dodávaním dokumentov v Univerzitnej knižnici v Bratislave /31

Darina Janovská: Moderné spôsoby platieb čitateľov v Slovenskej národnej knižnici /39

Štefan Kolivoško: Zlodeji v knižnici /42

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA KNIŽNÍC JUBILUJE

K.F.: Odborné podujatia SAK v rokoch 1993 – 2007 /46

INFORMÁCIE

Anna Kucianová: Koordinácia bibliografie na Slovensku /53

Lucia Paulinyová: Európske fórum vedy a techniky /55

Katarína Bokrosová: Výstava Kniha zo 17. storočia v historickom fonde Slovenskej pedagogickej knižnice /56

Martina Marová: Prázdniny s piešťanskou knižnicou /58

Zaujalo nás...

(jk): Účinnější v popularizácii vedy a techniky /59

Z nových vydání /60

ZAHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA

Alžbeta Littvová: Spolupráca Knižnice Józsefa Szinnyeiho v Komárne s knižnicami v Maďarsku /62

Hana Landová – Michaela Dombrovská – Ludmila Tichá: Koncepce informačního vzdělávání na vysokých školách v České republice /63

PERSONÁLIE

Ľubica Poklembová: Tíško odišla /66

Genialitky alebo služby

Nie je veľa povolání, ak chcete profesií, ktoré odolali páľave dejín a pevne stoja v súvislosti s radou k dispozícii človeku, jeho prániam, potrebám a stáročia sú tu. Nevymenúvajte ich, sú, a je medzi nimi aj knihovník. Ten prežil, bol otrok, služobník, málokedy vzatý na vážnu milosť silných, ale na rozdiel od nich prežil. Viac vzadu ako vpredu, viac bez metállov ako ovenčený. S pobavením pozerám zažltnuté stránky kníh o nás, knihovníkoch, kde nás zvonku charakterizujú ako ľudí plných frustrácie z neuspokojenia z práce, z bezperspektívnosti. Bezmennosť, dezilúzia z večnej anonymity, často nepochopenie, to áno a možno aj našou vinou, ale to je iná cestička príbehu, rozhodne však nie šedivá, plná farieb aj s tou šedťou, ale pestrá.

Skutočnosťou je, že ak knihovníctvo prežilo bez výslnia toľké veky, má to dôvod. Nedržal nás ani strýko, ani teta, nepodplatili sme desiatky generácií. Jednoducho nás ľudská spoločnosť potrebuje. Myslite si čo chcete, ale bez nás to nejde. Robíme niečo, čo je bytostne človečie, strážime človečinu. Strážime a podkladáme varovanie, že to už tu bolo a dopadlo to zle, že to už tu bolo a bolo to fajn, že to treba rozvinúť. Mnohí sa tvária, že nás netreba, ale v kútiku duše tušia, že asi áno. Ved' koľkých sme prežili. Základom našej dejinnej istoty je potreba zvláštnej služby človeku doby. Sme stvorení dávať odpoveď na ľudskú zvedavosť. Odpoveď zo skúseností pre rozvoj nového pohľadu, novej skúsenosti. Nie je to verbalizmus, je to tak. U nás možno prvý raz človečik s lízankou zistí, že svet je krásny, plný, že mnoho sa dá spoznať veľmi rýchlo. Ten pocit sa mu vryje do pamäti. A chodí k nám i potom bez lízanky. Vždy, keď mu dačo treba. Nik ho nenúti, on potrebuje a povedzme si i tvrdo – často musí. Niekedy viac, inokedy menej. Radostne i smutne. Príde a my mu poskytneme knižnično-informačné služby. Sú to kyslíkové služby poznania. Otázkou – a to závažnou – ostáva, aká je tá služba, či uspokojí, oživí myseľ a nakoľko? Dovoľte mi však neskromne zopakovať: „Myslite si čo chcete, ale bez nás to nejde.“ Neskromne, ale zodpovedne. Najmä zodpovedne. Knihovníctvo neprežilo preto, že je krásne, ale preto, že je zodpovedné voči človečenstvu. Nebojme sa týchto slov pre nadmieru skromnosti, ale snažme sa ich byť hodnými.

V tých zažltnutých knihách som našiel myšlienku, ktorá ma zaskočila napriek tomu, že v nej žijeme. Profesor Rolf Rodenstock sformuloval také stručné pravidlo pre komunikáciu informácií: treba poskytnúť toľko informácií, koľko je potrebné a tak málo, ako sa len dá. Chytré, však? A nielen to. Ukazuje sa, že je to až aforisticky poňatý základ knižničnej služby, individuálnej práce knihovníka s čitateľom, služby občanovi. Neodpustím si na tomto mieste klišé „geniálne veci sú jednoduché“. Ak to platí, tak knihovníci robia dennodenne malé genialitky. Sprostredkujú zložitú informáciu do jednoduchých „vedení“. Dávajú návod, ako racionálne a ľudsky jednoducho sa dopracovať k čo najväčšiemu množstvu poznatkov. Stavajú komunikačný vzorec, ktorého výsledkom musí byť spokojnosť čitateľa, každého, od lízankového až po vedeckú hviezdu. Takýto rozptyl záujemcov núti byť pripraveným zjednodušovať nastolené problémy ako sa dá, objavovať prosté, no zásadné. Je to naša práca, naše povolanie a poslanie. Preto sme prežili a prežijeme. Samozrejme, koleso času vytlá-

ča všetko, čo mu bráni v pohybe. Nemilosrdne. Koleso dejín je racionálne. To, čo človeku berie z pôžitku, úžitku, prospechu, odsúva. Zdá sa, že naše služby sme zatiaľ zvládli. Zatiaľ, to znamená, že nie navždy. Preto ten dennodenný tlak na to, aby sme kráčali s potrebami spoločenského rozvoja. Možno aj o dva – tri kroky rýchlejšie.

Roky sme sa presviedčali, že spoločensky sme nedocenení, finančne aj morálne. Asi bude na tom aj trocha pravdy. Ale dnes situácia otvára nový priestor. Je celý rad možností, otvorených dverí kam nás aj pozývajú a my ako keby sme sa zľakli. To, čo nás v dejinách vytvorilo, je dnes hlavnou spoločenskou stratégiou. Poznať vyskúšané, spracovať poznané, odovzdať perspektívne. Sme pri tom, vždy sme to robili, tak to robme i naďalej. Otázka je dnes oveľa nástojčivejšia ako kedykoľvek v minulosti. Stačíme, vieme dať v našich službách odpovede na požadované? Vieme reagovať v strede spoločenského záujmu? Naše „genialitky“ sa od nás čakajú. Veď od koho iného? Otázne je, či stačíme spoločenskému tlaku na náš „servis“. To je dejinná profesionálna úloha našich generácií dnes. Zvládnuť technologicky a najmä intelektuálne službu človeku 21. storočia. Máme na to predpoklady. Dnes dokonca i finančné. V nasledujúcich príspevkoch sa o tom presvedčíte.

Ale treba si urobiť poriadok aj v nás. Treba jasne formulovať cesty po ktorých sa bude kráčať. Nie je to proces jednoduchý a v našich pomeroch možno ešte o čosi zložitejší. Musíme si uvedomiť, že vývoj je i zápas. Nie nepriateľov, ale ciest. A v tom je problém. „Kto nejde s nami, ide proti nám“. Veď tak to nie je. Predsa uniformita nás už doviedla na rázcestia blízko pekla. Dalo nám práce, vrátiť sa a začať dávať to, čo sa od knihovníctva očakáva. Kvalitnú knižničnú a informačnú službu. Jednotnosť nie je uniformita v názore, ale v ciele. Je zrejmé, že má tendenciu prekrývať zmysel so zámyslom. Témou dňa je hospodárnosť našich služieb, našej práce. Ekonomizmus v neznalosti štruktúr knihovníctva jej v tom síce nevďačne, ale vo svojom zneužití úspešne pomáha. Samozrejme, robiť jeden výrobok je lacnejšie ako diverzifikovať výrobu. A predsa, vyrába sa množstvo tovarov, poskytuje množstvo služieb. Lebo ekonomické rácio je súťaž a tá je ekonomická, ona posúva, ona bezostyšne odhaľuje zbytočnosti. Stále viac počúvame a už aj robíme analýzy našej práce, rozumej služieb. Benchmarking hýbe našou dušou. Pre nás novota. Ale veď analýza ekonomickej racionality knižnično-informačných procesov sa na Slovensku robila pred tridsiatimi rokmi. Žiaľ, nedotiahla sa do konca. Škoda. Zastala na znižovaní stavu pracovníkov. Pozor, ak chceme racionalizovať naše služby, musíme podrobiť aktívnej kritike ich vnútorné funkcie, najmä intelektuálne, metódy našej práce. Knihovníctvo je do značnej miery technologickým postupom a môžeme v ňom uplatniť formalizované procesy, ale musíme, tak ako Nemci alebo Holanďania, výsledky zistení tvorivo zapracovať do činností ktoré dávajú zmysel knihovníctvu, do jeho intelektuálnej podstaty, do „výroby“ tvorivej informácie, ktorá je pridanou hodnotou dostupného poznania. Ide o naše „genialitky“. Ide o kvalitnú službu.

PhDr. Dušan Lechner, Univerzitná knižnica v Bratislave

Činnosť Národnej komisie pre služby v rokoch 2000 – 2008

Mgr. Ľubica Galuščáková, Slovenská národná knižnica v Martine

Potreba založiť Národnú komisiu pre služby vyplynula zo Zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach a z praxe knižníc, ktorá si vyžadovala riešenie aktuálnych otázok knižnično-informačných služieb skupinou odborníkov. Národná komisia pre služby začala svoju činnosť 30. novembra 2000 ako poradný orgán riaditeľa Slovenskej národnej knižnice. Predsedníčkou komisie sa stala PhDr. Darina Janovská, riaditeľka Odboru služieb Slovenskej národnej knižnice. Členmi sú vedúci pracovníci knižnično-informačných služieb z univerzálnych a špecializovaných vedeckých knižníc, z krajských knižníc a akademických knižníc.

Podľa štatútu, ktorý komisia prerokovala na svojom prvom, ustanovujúcom zasadnutí, jej cieľom je rozvoj knižnično-informačných služieb Slovenskej národnej knižnice (SNK) a ostatných zúčastnených knižníc, zlepšenie prístupu k sekundárnym informačným zdrojom, rozvoj medziknižničných výpožičných služieb (MVS) a medzinárodných medziknižničných výpožičných služieb (MMVS) a spolupráca medzi knižnicami.

Komisia sa schádzala najmenej raz ročne. Jej zasadnutia sa konali zakaždým v inej knižnici, aby členovia komisie mali možnosť spoznať priestory, organizáciu práce a poskytované služby v jednotlivých knižniciach, porovnávať a čerpať nové podnety. Za uplynulých deväť rokov sa mohli členovia komisie oboznámiť so službami Slovenskej národnej knižnice v Martine, Univerzitnej knižnice v Bratislave, Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach, Štátnej vedeckej knižnice v Banskej Bystrici, Žilinskej knižnice v Žiline, Krajskej knižnice Ľ. Štúra vo Zvolene, Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave a v tomto roku mali možnosť rokovať v celkom novej budove Centra VTI v Bratislave.

Okruhy problémov, ktoré boli na programe jednotlivých zasadnutí komisie, vyplývali z aktuálnych úloh, ktoré bolo treba v danom čase riešiť. Výsledkom rokovaní boli legislatívne dokumenty, metodické postupy, odporúčania, návrhy a informácie dôležité pre riešenie teoretických a praktických otázok v oblasti poskytovania knižnično-informačných služieb.

Medziknižničná výpožičná služba a elektronické dodávanie dokumentov

Na uplynulých deviatich zasadnutiach komisie bol veľký priestor venovaný otázkam medziknižničnej výpožičnej služby. Pozornosť sa venovala hlavne príprave Vyhlášky Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o medziknižničnej výpožičnej službe a medzinárodnej medziknižničnej výpožičnej službe a Metodickým pokynom, v ktorých boli jednotlivé paragrafy vyhlášky upresnené. Pretože vyhláška nebola zatiaľ prijatá, členovia komisie sa dohodli na vypracovaní Zásad MVS, ktoré by určovali

základné pravidlá práce v medziknižničných výpožičných službách. Prvý návrh zásad MVS a MMVS bol prerokovaný na zasadnutí komisie v roku 2003. Pre MVS vypracovala návrh Slovenská národná knižnica, pre MMVS Univerzitná knižnica v Bratislave. 1. januára 2004 vstúpili zásady do platnosti a boli zverejnené na webovej stránke SNK. Rýchle zmeny v medziknižničných výpožičných službách si však čoskoro vyžiadali aktualizáciu zásad. Návrh aktualizovaných zásad MVS komisia prerokovala v r. 2007 a od 21. júla 2007 je v platnosti; je taktiež zverejnený na webovej stránke SNK.

V súvislosti s pripravovanou vyhláškou sa komisia zaoberala aj žiadankou MVS. Vypracovala návrh novej žiadanky, ktorá mala nahradiť žiadanku z roku 1963. Návrh vychádzal z medzinárodného výpožičného formulára IFLA a akceptoval aj požiadavky knihovníckej verejnosti vychádzajúce z tradície MVS na Slovensku. Komisia prerokovala návrh na svojom prvom zasadnutí v r. 2000. Rýchly rozvoj komunikačných technológií, predovšetkým internetu viedol k tomu, že využívanie klasickej žiadanky MVS nachádzalo už v praxi knižníc čoraz menšie uplatnenie a klasickú žiadanku začala nahrádzať elektronická žiadanka, ktorá umožnila poskytovanie rýchlejších a kvalitnejších služieb. Zásady na využívanie elektronickej žiadanky schválila komisia už na svojom prvom zasadnutí a zverejnila ich na webovej stránke SNK. Knižniciam odporučila, aby na svojich webových stránkach a v elektronických katalógoch elektronickej žiadanku vystavili a tak urýchlili proces vybavovania požiadaviek MVS. – Na 8. zasadnutí Národnej komisie pre služby SNK navrhla využívať v MVS ďalší typ žiadanky. Táto žiadanka je prepojená s bibliografickým záznamom konkrétnej knižničnej jednotky v online katalógu požiadanej knižnice. Online žiadanka zodpovedá zásadám IFLA a podstatne urýchljuje proces objednávanie a realizovania výpožičky.

Ako súčasť medziknižničných výpožičných služieb sa riešila aj problematika elektronickeho dodávania dokumentov. Druhé zasadnutie komisie v r. 2001 sa zaoberalo medzinárodným systémom dodávania dokumentov JASON, ktorý v tomto období slovenské knižnice využívali na dodávanie dokumentov z fondov nemeckých knižníc. Na 4. zasadnutí komisie bola predstavená Elektronická knižnica časopisov (EZB) a na 8. zasadnutí bola podaná podrobná informácia o nemeckom systéme elektronickeho dodávania dokumentov Subito a českej Virtuálnej polytechnickej knižnice (VPK). Okrem toho sa komisia zaoberala otázkami poplatkov, ich zjednotením, faktúrovaním, terminológiou a organizačným začlenením tejto služby v jednotlivých knižniciach.

Výpožičné služby

Významným metodickým materiálom z oblasti výpožičných služieb, ktorý komisia prerokovala a prijala, bol Vzorový knižničný poriadok. SNK vypracovala text vzorových knižničných a výpožičných poriadkov pre regionálne, mestské a obecné knižnice a po pripomienkovaní na 2. a 3. zasadnutí komisie ich zverejnila na svojej webovej stránke.

Prijatie Zákona č. 428/2002 Z.z. o ochrane osobných údajov sa dotklo aj knižníc, predovšetkým registrácie čitateľov. Na 4. zasadnutí komisie SNK predložila Návrh na prihlášku dospelého čitateľa a Návrh na prihlášku čitateľa do 18 rokov. Návrh okrem odporúčaných údajov o čitateľovi už obsahoval aj súhlas čitateľa s použitím osobných

údajov v zmysle zákona č. 428/2002. SNK návrh zverejnila na svojej webovej stránke a po prijatí Záväzného stanoviska Úradu na ochranu osobných údajov SR č. 1/2005 z 1. mája 2005, ktoré upravuje používanie osobných údajov pri registrovaní čitateľa, návrh v zmysle platných predpisov aktualizovala.

V súvislosti s výpožičnými službami komisia ďalej prerokovala a schválila návrhy metodických postupov pre súdne vymáhanie, metodiku pre poskytovanie výpožičiek na kauciu, registrovanie zahraničných používateľov. Riešila otázky poplatkov za služby, spôsoby náhrady stratených dokumentov a informovala o možnostiach a výhodách využívania POS terminálov pri bezhotovostných platbách v knižniciach.

Rešeršné služby, externé zdroje a databázy, elektronické informačné zdroje

Tretie a štvrté zasadnutie Národnej komisie pre služby bolo obsahovo zamerané na problematiku rešeršných služieb. Podkladom pre prezentáciu problematiky rešeršných služieb bola dotazníková akcia SNK v slovenských knižniciach. Získané výsledky poskytli obraz o organizácii, charaktere a celkovom smerovaní rešeršných služieb. Prieskum ukázal na posun rešeršných služieb od klasických literárnych retrospektívnych rešerší k rešeršiam z externých informačných zdrojov a využívaniu plnotextových databáz. V tejto súvislosti SNK bližšie predstavila projekt eIFL Direct a informovala o využívaní sprístupnených databáz. Komisia odporučila knižniciam zverejniť na svojej webovej stránke elektronickú žiadanku na vypracovanie rešerše a informovať čitateľov o možnostiach využívania databáz EBSCO.

Spýtajte sa knižnice

Hodnoteniu služby Spýtajte sa knižnice bola venovaná podstatná časť 7. zasadnutia komisie. Z analýzy tejto služby vyplynula aj požiadavka na logo, ktorým by bola táto služba jednotne označovaná na webových stránkach knižníc. Na výtvarný návrh bola vypísaná verejná súťaž a členovia komisie hlasovaním zvolili víťazné logo.

Knižnice a euro

Jednou z tém 9. zasadnutia Národnej komisie pre služby bola problematika eura, predovšetkým jeho duálneho zobrazovania. O zavedení eura v Slovenskej republike informovali pracovníčky Národnej banky Slovenska, ktoré v diskusii odpovedali na otázky členov komisie, týkajúce sa prípravy a úloh knižníc pri prechode na novú menu. SNK vypracovala odporúčania pre knižnice, ktoré sprístupnila na svojej webovej stránke.

Predmetom rokovaní komisie v uplynulých deviatich rokoch boli aj otázky etického kódexu knihovníka, digitalizácie, štatistik, problematika externých informačných zdrojov, elektronickej ochrany fondov, ochrany knižničných budov a osôb, nových služieb knižníc, knižničných portálov na Slovensku a v Českej republike, knihovníckych blogov. Predstavená bola činnosť Národného centra pre popularizáciu vedy a techniky v spoločnosti, zriadeného v CVTI SR a centrálného informačného portálu pre výskum a vývoj. K témam sa vyjadrovali aj prizvaní odborníci z príslušnej oblasti. Výsledkom boli prijaté odporúčania, metodické postupy, informácie, ktoré umožnili knižniciam riešiť daný problém, skvalitniť a rozšíriť poskytované služby.

Na zasadnutiach komisie sa zúčastňovali aj zástupcovia z českých knižníc, a to buď ako pozvaní odborníci k prerokovávanej téme, alebo ako jej stáli členovia. Stálymi členmi Národnej komisie pre služby sú zástupcovia z Národnej knižnice Českej republiky v Prahe a z Moravskej zemskej knižnice v Brne. Na zasadnutiach pravidelne informovali o dianí v českých knižniciach za uplynulý rok, vyjadrovali sa k prerokovávaným otázkam a vystupovali so zaujímavými prezentáciami, ako napr. Meranie virtuálnych návštev webových stránok, Benchmarking knižníc, či informácia o projekte výstavby novej budovy Národnej knižnice ČR.

Komisia počas svojej existencie riešila a vyriešila veľa aktuálnych problémov z oblasti knižnično-informačných služieb. Množstvo prerokovaných tém, schválených metodických materiálov a odporúčaní je dôkazom rýchleho dynamického vývoja knižnično-informačných služieb, ktoré musia odrážať vývoj a zmeny v spoločnosti, vede a technike a sledovať svetové trendy sprístupňovania a využívania informácií. Zápisnice zo zasadnutí, prezentácie a metodické materiály Národnej komisie pre služby sú prístupné na webovej stránke Slovenskej národnej knižnice: <http://www.snk.sk/?narodna-komisia-pre-sluzby>.

Elektronické informačné zdroje v Slovenskej národnej knižnici a ich sprístupňovanie

Mgr. Zuzana Halienová, Slovenská národná knižnica v Martine

Pohľad do minulosti

Slovenská národná knižnica (<http://www.snk.sk>) poskytuje široké spektrum svojich služieb. Súčasťou knižnično-informačných služieb v Slovenskej národnej knižnici (SNK) sú *rešeršné služby*, ktoré v priebehu niekoľkých rokov prešli veľkou zmenou. V minulosti sa rešeršné služby poskytovali na požiadanie používateľa, ktorý sformuloval svoju požiadavku a erudované pracovníčky prehľadávali dostupné papierové bibliografie. Záznam za záznamom vypisovali na písacom stroji do rešerše, aby mohli hotovú rešerš na danú tému odoslať svojmu používateľovi. Takéto spracovanie rešerše bolo náročné a zdĺhavé. Využívala sa najmä tlačенá Slovenská národná bibliografia – knihy a články a klasické katalógy SNK. Ďalej to boli monotematické odborné bibliografie alebo iné retrospektívne bibliografie, ktorých zostavovateľmi boli erudovaní knihovníci. Koniec 80. rokov 20. storočia priniesol pre rešeršné služby značný pokrok, kedy sa už dalo vyhľadávať v elektronickom katalógu SNK. Práca sa zrýchlila a namáhavé prepisovanie záznamov do rešerše sa zmenilo na „tlač rešerše“. 90. roky už prinášali postupne ďalšie elektronické katalógy iných knižníc alebo databázy vydavateľov.

Nové pojmy a trendy

Obrovský boom v rešeršných službách spôsobil v polovici 90. rokov 20. storočia internet, ktorý priniesol databázy priamo na stôl knihovníka a aj používateľa. Mohli s nimi kedykoľvek pracovať a vyhľadávať. Jednotlivé knižnice už katalogizovali v elektro-

Obr. 1. Web 2.0

nezastavuje a každý ich ovláda akosi samozrejme. V posledných rokoch sa objavil nový výraz *web 2.0*, ktorý vyletel ako raketa a dnes sa už postupne udomácňuje v slovníku knihovníka. Pojem *web 2.0* prebrali aj knižnice a objavil sa aj pojem *Knižnica 2.0* (*Library 2.0*). *Web 2.0* obsahuje prvky, ktoré nepoznal *web 1.0*. *Web 2.0* zahŕňa množstvo nových pojmov, ktoré označujú najnovšie trendy v oblasti webu a internetu. A ktoré to sú? Je to predovšetkým RSS, wiki, blog, podcast, chat, diskusia a množstvo ďalších. Je to nový trend, ktorý by mala knižnica postupne dopĺňať vo svojich službách a na svojich weboch. *Knižnica 2.0* by mala byť interaktívna a komunikovať s používateľmi, poskytovať im nové trendy, možnosť zapojiť sa priamo do diskusie na témy týkajúce sa knižnice formou chatu, komentárov alebo pridávaním samotných príspevkov od používateľov. Už by tu nemala byť len webová stránka poskytujúca informácie pre používateľa, ale samotný používateľ by sa mal aktívne zapájať, diskutovať, prispievať, mala by poskytovať zmenu vlastného užívateľského prostredia a pod. *Web 2.0* samozrejme ovplyvňuje aj rešeršné a referenčné služby.

Referenčné služby v SNK dnes

Referenčné služby v SNK prechádzali mnohými zmenami. Vždy sa snažili držať trend so svetovým knihovníctvom a najmä trend v poskytovaní elektronických služieb. Dnes sa už kladie dôraz na používateľa a prácu s ním. V posledných rokoch používateľ aktívne vstupuje do vypracovania rešerše, pretože on sám vie, čo potrebuje. Zadať rešeršnú požiadavku mu pomôže erudovaný rešeršér, ale záznamy na danú tému si vyberá sám (samozrejme, pokiaľ si žiadamku nepoše klasickou poštou, faxom alebo e-mailom, no v tom prípade čaká na vypracovanie rešerše aj niekoľko týždňov). Základné informácie o rešeršiach používateľ nájde na webových stránkach Slovenskej národnej knižnice – <http://www.snk.sk/?resersne-sluzby>. Nájde na nich základnú charakteristiku rešerše, ukážku výstupu z databáz, orientačnú dobu na vypracovanie rešerše, možnosti zadania požiadavky na rešerš (osobne, online, klasickou poštou a telefonicky) a zoznam pracovníkov Referátu referenčných služieb, na ktorých sa môže kedykoľvek obrátiť a ich kontakty.

nickej forme a snažili sa svoje katalógy priniesť pre svojich používateľov online, dostupné pre všetkých 24 hodín, takže mohol ktokoľvek, kedykoľvek a kdekoľvek s prístupom na internet vyhľadávať knihy v knižnici. Rešeršné služby začali dostávať nový rozmer. Rýchlym tempom pribúdali katalógy a databázy, vznikali elektronické katalógy knižníc, databázy samotných producentov a vydavateľov alebo voľne prístupné zdroje na internete. Zrazu sa objavovali pojmy ako elektronický katalóg, databáza, softvér, internet, webové prostredie, elektronická publikácia a pod. Dnes sa už nad týmito pojmi nikto

Obr. 2. Služba "Spýtajte sa knižnice", mail, skype a ICQ

Okrem rešerší sa v rámci Referátu referenčných služieb poskytuje služba *Spýtajte sa knižnice*, prostredníctvom SKYPE a ICQ, od pondelka do piatku v čase od 10 do 12 hod. Dialóg medzi knihovníkom a používateľom prebieha online a odpovede sú poskytované okamžite. V prípade zložitejšej otázky sa používateľ vyzve, aby počkal alebo sa mu odpoveď pošle dodatočne prostredníctvom ICQ, SKYPE alebo e-mailom. Takéto poskytovanie služieb je charakteristické pre svet 2.0, kedy dochádza k priamej komunikácii s používateľom prostredníctvom webového prostredia. Komunikácia je interaktívna, priama a okamžitá.

Referenčné služby sa poskytujú predovšetkým používateľom, ktorí navštívia Slovenskú národnú knižnicu. V rámci referenčných služieb sa neposkytujú priame a presné odpovede, ale vo väčšine prípadov sa odporúča literatúra, v ktorej by sa mohla nachádzať odpoveď na ich otázku. Poskytujú sa a odporúčajú sa potrebné bibliografie, encyklopédie, odborná literatúra a pod., ktoré sú vhodné pre používateľa.

V rámci Referátu referenčných služieb sa nachádzajú dve kontaktné miesta – Stredisko patentových informácií¹, ktoré poskytuje informácie z oblasti patentov, úžitkových vzorov, ochranných známok a pod. a Informačné miesto Rady Európy a európskych informácií², ktoré poskytuje informácie týkajúce sa Rady Európy a Európskej únie.

Elektronické informačné zdroje v SNK

Základom činnosti Referátu referenčných služieb je vypracovávanie rešerší. Tie sa vyhotovujú z licencovaných databáz, dostupných online katalógov a v rámci referenčných služieb sa odporúčajú aj klasické papierové bibliografie, ktoré nie sú ešte v digitálnej forme a musia sa prehľadávať „ručne“.³

Obr. 3. Portál Slovenská knižnica

Medzi najviac využívané katalógy patrí *online katalóg Slovenskej národnej knižnice*, resp. *katalóg Slovenskej knižnice*.⁴ Sú to katalógy kníh a článkov, ktoré ponúkajú kompletné informácie o

¹ <http://www.snk.sk/?stredisko-patentovych-informacii>

² <http://www.snk.sk/?informacne-miesto-rady-europy-a-europskych-informacii>

³ Medzi najviac využívané zaraďujeme nasledovné: Bibliografia k dejinám Slovenska (literatúra vydaná do roku 1965), Bibliografia k miestnym a všeobecným dejinám Slovenska od Jozefa Kuzmíka, Bibliografia príspevkov k slovenským dejinám uverejnených v rokoch 1918-1939, Bibliografia Oravy, Bibliografia Liptova, Bibliografia východného Slovenska, Historiografie v Československu, Historiografia na Slovensku, Muzeálna slovenská spoločnosť – rozpis zo zborníku a časopisu MSS, Bibliografia tlačí vydaných na Slovensku do roku 17000, Bibliografia starých tlačí, odborné bibliografie k dejinám vedy a techniky, prírodných a lekárskeho vied, etnografie, slovenského ľudového umenia (1958-1968), personálne bibliografie a mnohé ďalšie špecializované bibliografie

⁴ <http://www.kis3g.sk>

knihách vydaných na území Slovenska od roku 1900, ako aj retrospektívne dopĺňané staré tlače od 15. storočia⁵. Články sa v databáze nachádzajú od roku 1978 až do súčasnosti. Katalóg je aktualizovaný pravidelne. Okrem týchto katalógov sa využívajú aj katalógy iných národných knižníc, akými sú Česká národní knihovna⁶, Library of Congress⁷, British Library⁸, Deutsche Nationalbibliothek⁹, Bibliothèque nationale de France¹⁰, Biblioteka Narodowa¹¹, Országos Széchényi Könyvtár¹², Rossijskaia Natsional'naja Biblioteka, St. Petersburg¹³ alebo Rossijskaia Gosudarstvennaia Biblioteka, Moskva¹⁴.

Staré tlače

1477 - 1830

Obr. 4. Databáza starých tlačí na portáli Slovenská knižnica

Popri voľne dostupných zdrojoch na internete sa využívajú aj licencované databázy. V Slovenskej národnej knižnici majú používatelia prístup do niekoľkých licencovaných databáz ako je *BiblioMedica*, databáza poskytovaná na DVD-ROM,

ktorá obsahuje niekoľko čiastkových databáz: Bibliographia Medica čechoslovaca, Bibliographia Medica čechoslovaca retro, Medical Subject Headings (MeSH), Súborný katalóg zahraničných lekárskeho periodík, Adresár prispievateľov do SKP, Citačný register, Citačný register – faktory, Menné authority NLK a BMČ – autoritný zoznam časopisov.

ASPI – Automatizovaný systém právnych informácií obsahuje 3 časti – *predpisy, literatúra a voliteľné aplikácie*. Časť *Predpisy* obsahuje informácie o všetkých predpisoch publikovaných v Zbierke zákonov a Sbírcе zákonů od roku 1945, o platných predpisoch publikovaných alebo registrovaných v Zbierke zákonov, Sbírcе zákonov SNR, Úradnom vestníku a Úradnom liste od roku 1945. Výberovo zahŕňa zrušené staršie predpisy už od roku 1811, ktoré môžu mať stále význam (znárodnenie, reštitúcie, dedičstvo a pod.) Postupne budú zaradené platné predpisy uverejnené v Zbierke zákonov od roku 1918, v prvom rade medzinárodné zmluvy. Plnotextovo sú spracované všetky platné predpisy publikované v Zbierke zákonov, Úradnom vestníku a Ústrednom vestníku od roku 1945 a postupne tiež platné medzinárodné zmluvy od roku 1918. Novely predpisov sú v plnom texte len vtedy, keď poskytujú okrem novelizácie navyše aj vlastnú úpravu. Sú však vždy zapracované priamo do textu základného predpisu. Okrem toho sú plnotextovo sprístupnené aj predpisy, ktoré boli v medziobdobí zrušené v posledných rokoch alebo sa zaraďujú aj predpisy zrušené už skôr, ktoré sú však z rôznych dôvodov stále použiteľné alebo zaujímavé. Postupne sa doplňujú aj texty predpisov, registrovaných v Zbierke zákonov, ktoré majú obecnějšíu

⁵ http://www.kis3g.sk/cgi-bin/gw_45_1/chameleon?skin=staretlace

⁶ <http://www.nkp.cz>

⁷ <http://www.loc.gov/index.html>

⁸ <http://www.bl.uk/>

⁹ <http://www.ddb.de/>

¹⁰ <http://www.bnf.fr/>

¹¹ <http://www.bn.org.pl/>

¹² <http://www.oszk.hu/>

¹³ <http://www.nlr.ru/>

¹⁴ <http://www.rsl.ru/>

platnosť. ASPI poskytuje väzby na aktívne a pasívne derogácie predpisov, vykonávacie a nadradené predpisy, špeciálne a subsidiárne predpisy.

Monitor tlače predstavuje jednu z najrozsiahlejších databáz monitorujúcich tlačové správy zamerané na firmy v SR. Sleduje viac ako 50 titulov novín a časopisov a prináša správy týkajúce sa aktivít firiem, podnikania a ekonomiky v retrospektíve od roku 1994. Databáza obsahuje všetky správy, ktoré sa vzťahujú k aktivite konkrétnych podnikateľských subjektov. Zabezpečuje aj väzbu na originálny prameň formou presnej citácie a je vybavená i ďalšími údajmi uľahčujúcimi vyhľadávanie. Správy sú doplnené vecnými i formálnymi údajmi pre jednoduchšiu orientáciu v rozsiahlom súbore dát. *Monitor tisku* zachytáva v dennej tlači v ekonomických, odborných i populárnych časopisoch všetko, čo sa týka aktivít firiem na trhu, podnikania a ekonomiky. V retrospektíve od roku 1998 sú k dispozícii informácie v podobe plných textov článkov. Databáza vzniká nepretržitým spracovávaním významných celoštátnych i regionálnych novín a časopisov. Do súboru sledovaných periodík sú zaradené predovšetkým spravodajské denníky, spoločensko-politicky orientované časopisy a ďalej najrozšírenejšie spravodajské periodiká najmä z oblasti ekonomiky, obchodu, informatiky a pod. Periodiká sú spracovávané výberovo.

Slovenská národná knižnica má k dispozícii 3 dokumentačné databázy ČTK – *Biografie, Země světa a Svět*. Databáza *Biografie* obsahuje životopisné dáta známych aj menej známych osôb, ktoré sa podieľajú na politickom, hospodárskom, kultúrnom či športovom dianí v ČR aj v zahraničí. U vybraných osobností sa v osobitnom dokumente vedie prehľad návštev v zahraničí. Dokumenty sú u významných politických osobností doplnené o tzv. politický profil. *Země světa* je denne aktualizovaná databáza, ktorá zahŕňa politické, makroekonomické, historické, geografické údaje a mnoho ďalších údajov o každom štáte. Údaje vzťahujúce sa k jednotlivým krajinám sú členené do prehľadných rubriek. *Svět* je denne aktualizovaná databáza s utriedenými údajmi o medzinárodnom dianí. Obsahuje okrem iného fakty o medzinárodných spoločnostiach a organizáciách a o nadnárodných firmách, slovníkové heslá o historických i aktuálnych udalostiach, vzťahy medzinárodných organizácií a Českej republiky, medzinárodné vojenské operácie a prípadnú českú účasť v nich.

Web of Knowledge obsahuje 3 databázy – *Web of Science, Current Contents Connect a Journal Citation Report*. *Web of Science* sa skladá z 3 častí – *Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index a Arts & Humanities Citation Index*. Okrem vyhľadávania odbornej literatúry slúži aj na vyhľadávanie citovanosti jednotlivých autorov. *Current Contents Connect* je databáza, v ktorej môžu používatelia nájsť informácie o karentovaných časopisoch a *Journal Citation Report* je databáza, ktorá slúži na vyhľadávanie konkrétneho časopisu a informácií o ňom.

Gale Military and Intelligence Database je databáza, ktorá obsahuje kolekciu plných textov z viac ako 600 titulov časopisov a viac ako 7 mil. článkov, zameraných na oblasť vojenstva a spravodajských služieb vrátane súvisiacich oblastí ako je letectvo, strojárstvo, logistika a iné, z ktorých 80% je dostupných v plnom texte.. Zároveň obsahuje aj významné periodiká prinášajúce všeobecnú geopolitickú informovanosť.

Source OECD je základná informačná služba OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), ktorá sprístupňuje prevažne online socio-ekonomické

štatistické dáta členských krajín formou časových radov a porovnaní. Source OECD ponúka údaje formou databáz, kníh a periodík.

Od spoločnosti *EBSCO Publishing* zakúpila Slovenská národná knižnica 13 databáz, ktoré sú prístupné v rámci národnej licencie pre 90 slovenských knižníc. Sú to databázy:

Academic Search Complete – akademická multiodborová databáza, ktorá obsahuje 9500 abstraktovaných a indexovaných časopisov, 5500 plnotextových časopisov, 4600 peer-reviewed plnotextových časopisov. Obsahuje články z oblasti architektúry, urbanizmu, astronómie, biológie, chémie, stavebného inžinierstva, elektroinžinierstva, etnických a multikultúrnych štúdií, potravinových vied a technológií, všeobecných vied, geológie, práva, matematiky, strojárstva, hudby, fyziky, psychológie, náboženstva a teológie.

Business Source Premier – najväčšia vedecká, obchodná bibliografická i plnotextová databáza, ktorá obsahuje plný text od roku 1965, viac ako 2300 plnotextových časopisov, citované referencie sa dajú vyhľadať od roku 1998. Je zameraná na finančné dáta, knihy, monografie, odborné práce, zborníky z konferencií, prípadové štúdie, správy z priemyslu, investovania a obchodu, profily spoločností, SWOT analýzy, všetky disciplíny obchodu, vrátane marketingu, manažmentu, MIS, POM, účtovníctva, financií a ekonomiky.

Humanities International Complete je akademická databáza, ktorá obsahuje viac ako 2000 časopisov, 730 časopisov v plnom texte a viac ako 2 milióny záznamov. Je zameraná na humanitné vedy a literatúru.

AGRICOLA je bibliografická databáza vytváraná v U.S. Department of Agriculture's National Agricultural Library. Je zameraná na oblasť poľnohospodárstva a príbuzné disciplíny, ako veterinárna medicína, entomológia, botanika, lesníctvo, hydrológia a rybárstvo, poľnohospodárska ekonomika, výživa, poľnohospodárske inžinierstvo a technológie, geológia a environmentálne vedy. Obsahuje viac ako 4,1 milióna záznamov.

MasterFILE Premier je databáza určená špeciálne pre verejné knižnice, ktorá obsahuje záznamy už od roku 1975, plné texty viac ako 1730 periodík, plné texty viac ako 500 odborných kníh, 84 774 biografii, 100 554 primárnych zdrojov dokumentov, 276 132 fotografií, máp a vlajok. Je zameraná všeobecne na obchod, zdravie, vzdelávanie, vedu, multikultúrne problémy a iné.

Newspaper Source je databáza určená pre verejné i akademické knižnice. Obsahuje plné texty 25 národných (USA) a medzinárodných novín, plné texty viac ako 260 regionálnych novín z USA a viac ako 120 000 plných textov prepisu správ z televízie a rozhlasu.

Regional Business News je databáza určená pre akademické i verejné knižnice, je denne aktualizovaná a obsahuje plné texty z viac ako 50 regionálnych obchodných publikácií, obchodné časopisy a noviny.

Health Source Nursing/Academic Edition je databáza určená pre akademické a lekárske knižnice a vládne inštitúcie. Obsahuje 822 abstraktovaných a indexovaných časopisov, takmer 550 plnotextových časopisov zameraných na množstvo lekárskeho disciplín a 441 peer-reviewed plnotextových časopisov. Pokrýva ošetrovatelstvo a prí-

buzné vedné odbory. Súčasťou databázy je aj databáza *CLINICAL PHARMACOLOGY*, ktorá obsahuje stručné a klinicky dôležité liekové monografie všetkých zaregistrovaných liekov v USA, ťažko vyhľadateľné bylinné a vyživovacie doplnky a nové lieky.

MEDLINE with Full Text je databáza určená pre akademické a lekárske knižnice a vládne inštitúcie. Databázu vytvára National Library of Medicine a využíva MESH (Medical Subject Headings). Obsahuje viac ako 1200 biomedicínskych časopisov a plný text je od roku 1965. Jej zameranie je na medicínu, ošetrovatelstvo, stomatológiu, veterinárne lekárstvo a iné.

ERIC – ERIC®, the Educational Resource Information Center je databáza určená pre akademické a verejné knižnice, ktorá obsahuje viac ako 1,194 mil. záznamov, viac ako 100 000 plných textov. Jej zameranie umožňuje prístup k vzdelávacej literatúre a zdrojom, k informáciám z mnohých časopisov.

Health Source – Consumer Edition je databáza určená pre akademické a verejné knižnice, ktorá obsahuje najväčšiu zbierku zdravotníckych informácií pre bežného prijímateľa. Obsahuje viac ako 130 plnotextových časopisov, 1065 plnotextových brožúr a letákov, 130 odborných kníh v plnom texte, viac ako 4500 odborných správ Clinical Pharmacology. Umožňuje prístup k 1100 liekovým monografiám a k 2700 vzdelávacím materiálom pre pacientov. Pokrýva témy ako AIDS, rakovina, diabetes, lieky a alkohol, staroba, fitness, výživa a dijeta, ochorenie detí, ženské choroby a iné.

LISTA – Library, Information Science & Technology Abstract je databáza určená pre akademické a verejné knižnice, obsahuje takmer 600 periodík, knihy, výskumné správy a zborníky prác. Je zameraná na knihovníctvo, triedenie, katalogizáciu, bibliometriu, online vyhľadávanie, riadenie informačných systémov a pokrýva obdobie od roku 1960.

Poslednou databázou v rámci národnej licencie je *GreenFILE*, databáza zameraná na klimatické zmeny, znečistenie, obnovu energie a všetky tematiky zaoberajúce sa problematikou environmentalistiky. Obsahuje viac ako 384 000 záznamov s abstraktami a viac ako 4700 plných textov záznamov z Open Access.

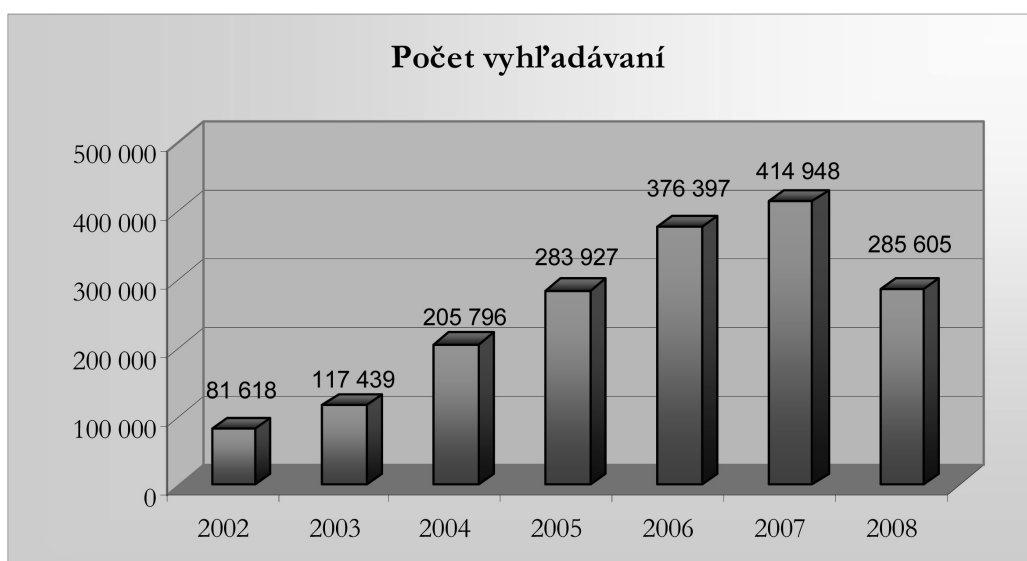
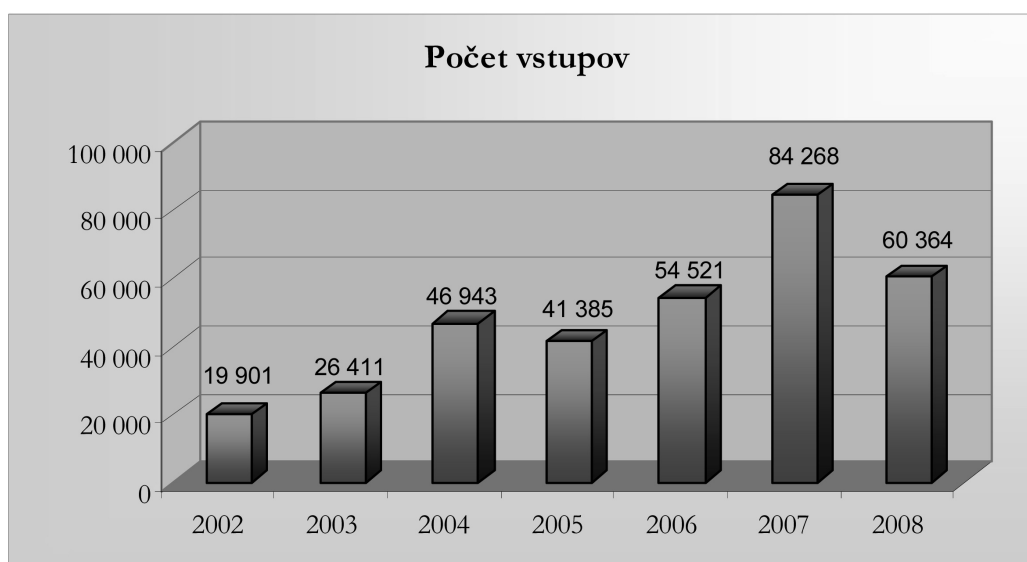
Databázy EBSCO sú prístupné na Slovensku v 90 knižniciach, ktoré poskytujú služby verejnosti. Využívajú ich knižnice akademické, vedecké, lekárske, verejné, národná a parlamentná, knižnice ministerstiev, nevládne organizácie. Používateľmi sú vedci, zákonodarcovia, vládni úradníci, študenti a verejnosť¹⁵. Tieto databázy zabezpečuje SNK v rámci národnej licencie, ktorú financuje z vlastného rozpočtu, koordinuje ju, zabezpečuje nové databázy, voľné vstupy, vyhodnocuje štatisticky a všetko zverejňuje na internetovej stránke http://www.snk.sk/?narodna_licencia_ebsco_databaz. Je to unikátny prístup do obrovského množstva plných textov časopisov. 1. marca 2008 podpísala Slovenská národná knižnica v Martine so spoločnosťou EBSCO Publishing novú licenčnú zmluvu o prístupe k databázam s novým rozšírením elektronických informačných zdrojov.¹⁶

¹⁵ Ktoré knižnice majú prístup do databáz EBSCO nájdete na webovej stránke SNK na adrese: http://www.snk.sk/?narodna_licencia_ebsco_databaz

¹⁶ Databázy, ktoré sú nové od 1. marca 2008: Academic Search Complete, Humanities International Complete, GreenFILE a Agricola.

Opodstatnenosť nákupu databáz EBSCO je podľa štatistických zistení v ich neustá-
lom raste využiteľnosti a obľúbenosti, čo dokazuje tabuľka aj nasledujúce grafy za
celú národnú licenciu (údaje za rok 2008 sú len za prvý polrok):

Štatistické využitie databáz EBSCO na Slovensku za celú národnú licenciu							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	01-06/2008
Počet vstupov	19.901	26.411	46.943	41.385	54.521	84.268	60.364
Počet vyhľadávaní	81.618	117.439	205.796	283.927	376.397	414.948	285.605
Počet zobrazených plných textov	79.435	119.850	96.004	123.715	115.027	118.394	62.253
Počet zobrazených abstraktov	78.828	141.151	117.374	115.141	141.361	137.841	80.318

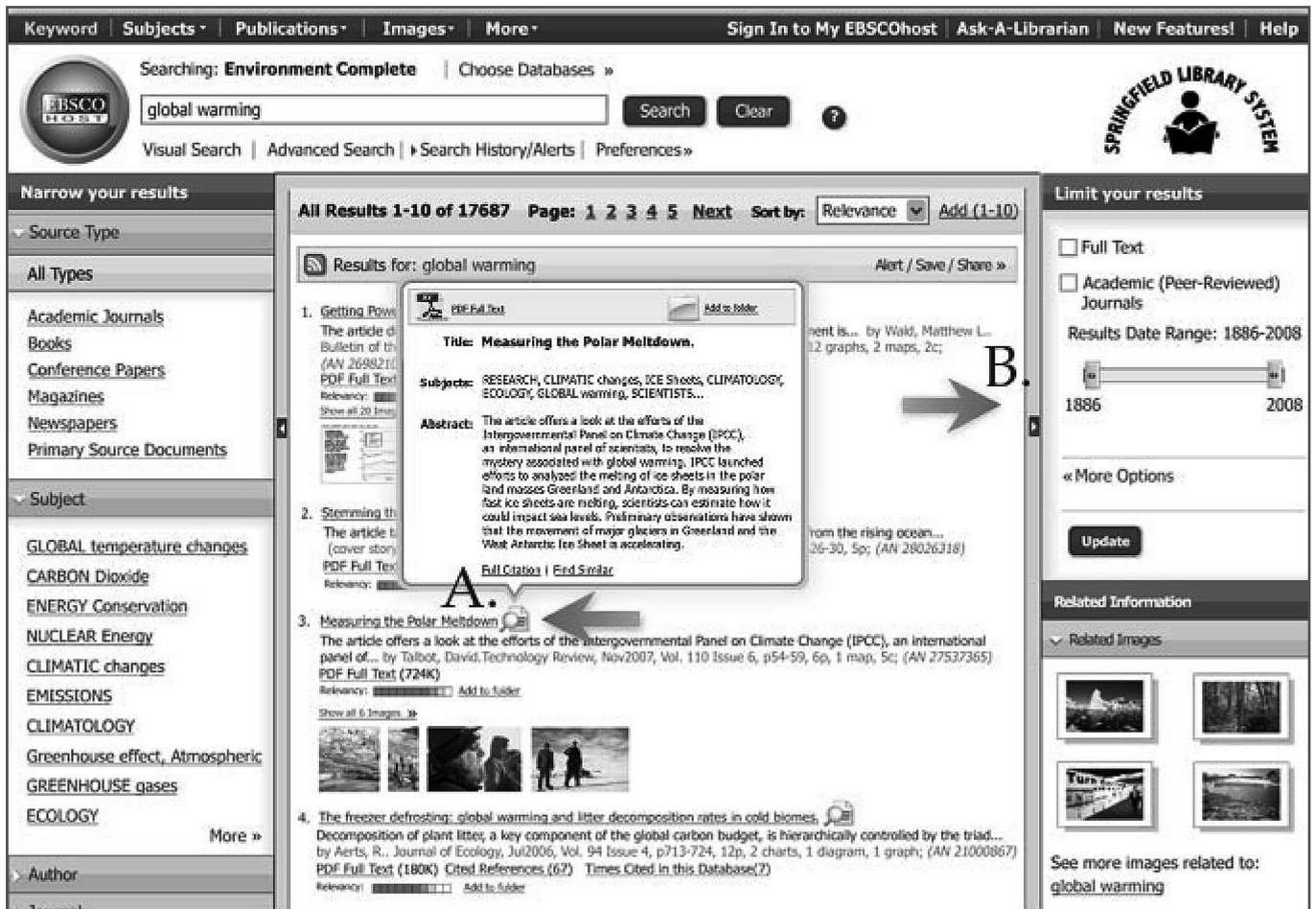

Databázy EBSCO na Slovensku pokrývajú potreby akademickej oblasti, ale sú určené aj pre širokú verejnosť. Ich zameranie je všeobecné a multidisciplinárne (databáza *Academic Search Complete*), ale aj jednodborové, zamerané na medicínu (*MEDLINE with Full Text*), ekonómiu (*Business Source Premier*), vzdelávanie (*ERIC*), knihovníctvo (*LISTA*), životné prostredie (*GreenFILE*), poľnohospodárstvo (*AGRICOLA*) alebo humanitné vedy (*Humanities International Complete*), ošetrovateľstvo (*Health Source: Nursing/Academic Edition*) a iné.

Elektronické informačné zdroje ponúkajú svetu otvorenosť a prístupnosť informácií pre všetkých. Sú dostupné 24 hodín denne, kdekoľvek, kde je prístup na internet. Pri licencovaných zdrojoch stačí mať zaplatený prístup do databázy, ktorá môže byť prístupná v knižnici pre svojich používateľov alebo na základe prísnych dodržaných podmienok pomocou vzdialeného prístupu môžu byť elektronické informačné zdroje prístupné aj z domu používateľa. Stačí si vybrať a aplikovať vhodnú alternatívu poskytovania databáz. Každý producent elektronického informačného zdroja sa snaží vyhľadávacie prostredie prispôbiť moderným prvkom a trendom. Jedným z nich je aj prostredie 2.0, v rámci ktorého implementujú nové prvky. Podobne aj spoločnosť

EBSCO Publishing prispôsobila vyhľadávací softvér najnovším trendom a v júli 2008 spustili novú verziu EBSCOhost 2.0, ktorá obsahuje jednoduchšie a intuitívne vyhľadávanie, prezeranie záznamov a používateľsky je celé vyhľadávacie prostredie prijateľnejšie. Obsahuje videá, možnosť komunikácie s knihovníkom „Ask-A-Librarian“, nastavenie alertov, RSS a pod. Sú to všetko moderné prvky prostredia 2.0.

Obr.5. EBSCOhost 2.0

Poskytovanie elektronických informačných zdrojov sa stalo neoddeliteľnou súčasťou referenčných služieb. Bez nich by sme si už nevedeli predstaviť služby v knižniciach a preto SNK zabezpečuje národnú licenciu EBSCO databáz aj pre ostatné slovenské knižnice. Každá moderná a väčšia knižnica poskytuje pre svojich používateľov elektronické informačné zdroje ako bohatý zdroj informácií, stali sa ich súčasťou a akým si štandardom v službách. Slovenská národná knižnica v Martine poskytuje niekoľko elektronických informačných zdrojov nielen pre svojich používateľov, ale aj pre ostatných obyvateľov Slovenska.

Elektronické referenčné služby v Slovenskej národnej knižnici – služby, ktorým patrí budúcnosť

PhDr. Darina Janovská, Slovenská národná knižnica v Martine

Internet je jedným z najvýznamnejších komunikačných prostriedkov našej doby a čoraz väčšími sa stáva súčasťou každodenného života. Svojim používateľom poskytuje nové možnosti, ako získať a využívať informácie pre vzdelávanie, profesiu i voľný čas. Pre množstvo profesií sa stal pracovným prostriedkom a prameňom rýchlych informácií, pre študentov zasa súčasťou vzdelávania a poznávania. Podstatne ovplyvnil i činnosť knižníc a to najmä vznikom rôznych druhov elektronických referenčných služieb, realizovaných prostredníctvom elektronickej pošty. Elektronickou formou komunikácie nahradil zdĺhavú korešpondenciu používateľov s knižnicou a umožnil v maximálne krátkom čase vybavovať ich požiadavky. Širokú škálu elektronických referenčných služieb poskytuje i Slovenská národná knižnica.

Služba Spýtajte sa knižnice

Slovenská národná knižnica (SNK) zaviedla túto službu v roku 2004. Na svojej webovej stránke vystavila formulár, prostredníctvom ktorého používateľ kladie knižnici otázku, prípadne požiadavku na ktorú požaduje odpoveď. Formulár mal pôvodne len tri časti – riadok pre meno, pre elektronickú adresu a pre otázku, neskôr sme ešte pridal riadok pre bydlisko (nie adresu) na získanie prehľadu, z ktorých končín Slovenska, prípadne zahraničia pochádzajú autori otázok. Za vyše štyri roky fungovania sa táto služba stala jednou z najvyhľadávanejších služieb SNK. Dospeli sme k týmto záverom:

Služba musí byť umiestnená na hlavnej webovej stránke knižnice, aby ju používateľ ľahko našiel. SNK presadzuje myšlienku, aby všetky knižnice poskytujúce túto službu ju označovali spoločným logom a rovnakým názvom, čo v súčasnosti realizuje stále väčší počet knižníc. Po odoslaní otázky dostane používateľ informáciu, že jeho otázka bude vybavená do 48 hodín. Je dôležité, aby knižnica toto ubezpečenie skutočne aj dodržala, inak musí počítat' s negatívnymi reakciami používateľov.

Najväčším problémom tejto služby je zrejme jej organizácia v samotnej knižnici, pretože otázka musí byť odoslaná iba na jedinú elektronickú adresu. V podstate sú možné dva spôsoby riešenia: otázka je adresovaná na pracovisko referenčných služieb, alebo na konkrétneho pracovníka. Obe riešenia majú svoje výhody i nevýhody. V prvom prípade požiadavku môže vybavovať ktorýkoľvek pracovník referenčných služieb, čo síce zabezpečuje plynulé poskytovanie služby, avšak nie je záruka, že otázka bude zodpovedaná v termíne, resp. že vôbec bude zodpovedaná. V druhom prípade je problémom poskytovanie služby počas neprítomnosti pracovníka, na adresu ktorého je otázka nasmerovaná.

V SNK prichádza otázka na meno konkrétnej osoby, ktorá ju však sama vybavuje len výnimočne, zväčša službu iba koordinuje. Tým sa nastoľuje ďalší problém tejto služby – jej previazanie s celou knižnicou. Zastávame názor, že ak sa používateľ pýta

napríklad na problém súvisiaci s budovaním katalógov, odpovie katalogizátor a nie pracovník referenčných služieb. Preto pracovníci iných oddelení knižnice by nemali vnímať preposlanie požiadavky používateľa ako niečo, čo je nad rámec ich povinností. Knižnica si musí uvedomiť, že poskytovanie služieb používateľom nie je iba záležitosťou pracoviska služieb, ale že celá knižnica je používateľmi vnímaná ako inštitúcia poskytujúca služby. Mnohé zahraničné knižnice zväčša uvádzajú príklady otázok na ktoré odpovedajú a na ktoré nie. SNK zatiaľ tieto otázky nijako nediferencovala. Počas štyroch rokov existencie tejto služby sme len výnimočne dostali otázku, ktorá presiahla naše možnosti odpovedať.

Z kvantitatívneho hľadiska je denný počet otázok rôzny, absolútne nízky je v júli a auguste, pomerne vysoký je v decembri. Nie je však nijako nezvládnuteľný. Z obsahového hľadiska možno otázky rozdeliť nasledovne, pričom kritériom poradia je ich počet:

1. Hľadanie dokumentov k istej téme: pri jednoduchých témach dostane používateľ súpis odporúčanej literatúry hneď, pri zložitejších je odkázaný na žiadanku o rešeršné služby. Žiadanka na rešerš sa nachádza na adrese: <http://www.snk.sk/?ziadanka-na-vyhotovenie-reserse-1>, k dispozícii je i formulár vo formáte pdf.
2. Hľadanie konkrétneho dokumentu v SNK.
3. ISBN
4. Možnosti predaja a kúpy kníh, internetové kníhkupectvá.
5. Navigácia na internete (ako vyhľadávať v online katalógu SNK, ako vyhľadávať v článkoch).
6. Objednávanie a rezervovanie výpožičiek, predlžovanie výpožičnej lehoty cez internet – postupy a problémy.
7. Služby SNK (najmä výpožičky, MVS, MMVS, xerokópie, skenovanie).
8. Odborné knihovnícke témy (bibliografický popis, vecný popis, authority), pričom otázky prichádzajú ako od knihovníkov, tak aj od používateľov požadujúcich vysvetlenie niektorých údajov v rámci bibliografického popisu.
9. Faktografické informácie (dátumy narodení a úmrtí, vysvetlenie významu slov).
10. Otázky vecného charakteru.
11. Otázky genealogického charakteru.

Obsahové zameranie otázok sa v priebehu štyroch rokov menilo. V minulosti boli časté otázky typu „kde vás nájdem“, otázky požadujúce adresy knižníc alebo vysvetlenia pojmu MaSK, ktoré sa v súčasnosti už takmer nevyskytujú. Naopak, oproti minulosti pribudli otázky požadujúce informáciu, kde si používateľ môže požadovaný titul kúpiť, otázky zamerané na internetové kníhkupectvá a antikvariáty. Je zarážajúce, že neustále sú veľmi početné otázky súvisiace s podmienkami pridelenia ISBN – niet dňa, aby sme nedostali aspoň jednu otázku na túto tému – hoci na hlavnej stránke SNK sú uvedené i Služby vydavateľom (ISBN) s podrobnými informáciami o ISBN. Otázky tohto typu sa samozrejme preposielajú na vybavenie Národnej agentúre

ISBN. V rámci hľadania konkrétneho dokumentu v SNK pribudli i dopyty na archívne dokumenty, najmä rukopisy.

Koordinátorka tejto služby teda prepošle otázku pracovníkovi, o ktorého kompetentnosti odpovedať je presvedčená a vyžaduje kópiu odpovede. Tak zároveň skontroluje relevantnosť odpovede a dodržanie časovej lehoty (24 až 48 hodín). Otázka s odpoveďou je potom zaradená do archívu.

Momentálnym problémom je práve budovanie archívu tejto služby. Otázky používateľov sú často veľmi rozsiahle, niekedy obsahujú i množstvo údajov, na základe ktorých by sa používateľ mohol identifikovať, preto pred zaradením do archívu sa musia podstatne skrútiť a prepísať do wordu, čo je časovo náročné. Niektoré otázky sú zároveň natoľko osobné, že sa do archívu ani zaradiť nemôžu. Archív preto nemožno považovať za relevantný zdroj štatistiky tejto služby.

V rámci služby Spýtajte sa knižnice boli v roku 2007 v SNK sprístupnené i ďalšie dve formy tejto služby – a to *Telefonicky cez internet* (na základe SKYPE) a *Online chat* (na základe ICQ). Obe služby sa poskytujú v pondelok až piatok v čase od 10 do 12 hod. na piatich počítačoch v Referáte referenčných služieb, a to obe na každom počítači. Obidve služby sú zamerané hlavne na informácie o službách a fondoch SNK a na vyhľadávanie v online katalógu SNK. Je zaujímavé, že už dve hodiny po vystavení oznamu o sprístupnení týchto služieb na webovej stránke SNK sa prihlásil na online chat prvý používateľ.

Služba Napíšte nám

Na webovej stránke SNK je sprístupnená tiež služba Napíšte nám. Jej cieľom bolo umožniť používateľovi položiť na formulári otázku, pripomienku alebo nápad k činnosti SNK, preto bola zámerne nasmerovaná na vedenie SNK. Ukázalo sa však, že používatelia ju využívali presne na to isté ako službu Spýtajte sa knižnice, preto bola presmerovaná na rovnakú osobu ako táto služba. Otázky a požiadavky používateľov sa vybavujú rovnako ako pri službe Spýtajte sa knižnice a takisto sa zaraďujú do archívu.

Iné formy elektronickej komunikácie s používateľom

Každá služba poskytovaná v rámci Odboru služieb SNK má svoju vlastnú podstránku s elektronickými žiadankami. Používatelia však majú k dispozícii i odkazy uvedené pod službou Napíšte nám:

- Ak chcete odpoveď na konkrétnu otázku týkajúcu sa služieb SNK, informácií alebo prameňov v ktorých sú tieto informácie obsiahnuté, použite službu Spýtajte sa knižnice (používateľ je presmerovaný na túto službu).
- Ak požadujete zhotovenie rešerše, vyplňte žiadanku na adrese Rešeršné služby.
- Ak požadujete zhotovenie xeroxovej kópie, vyplňte žiadanku na adrese Reprografické služby.
- Ak požadujete zhotovenie digitálnej kópie, vyplňte žiadanku na adrese Skenovacie služby.

- Ak ste knižnica a požadujete MVS, vyplňte žiadanku MVS.
- Ak si chcete predĺžiť výpožičnú lehotu, napíšte na adresu okis@snk.sk.
- Ak sa chcete opýtať ohľadom webovej stránky, napíšte na adresu snkweb@snk.

Napriek tomu používatelia pri žiadosti o službu nepoužívajú práve ten kontakt, ktorý je pre uvedenú službu určený. Príčinou je jednak ich pohodlnosť, jednak už spomenutá skutočnosť, že organizačné začlenenie jednotlivých služieb v knižnici je problémom knižnice a nie jej používateľa, ktorý nediferencuje, ale vidí knižnicu ako jednotliaty organizmus, ktorého poslaním je poskytovať služby. Preto berieme do úvahy všetky otázky bez ohľadu na cestu, ktorou k nám prišli.

Elektronické referenčné služby SNK majú veľmi dobrý ohlas. Čoraz viac používateľov ich považuje za samozrejmosť a od knižnice očakáva poskytovanie práve takéhoto typu služieb. Preto im celkom určite patrí budúcnosť.

Útvar referenčných služieb Knižnice Juraja Fándlyho v Trnave

Cecília Mikulíková, Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave

Útvar referenčných služieb (ÚRS) v Knižnici Juraja Fándlyho v Trnave (KJF) vznikol roku 2005 reorganizáciou oddelenia bibliografie a informácií. Bibliografické a analytické spracovávanie regionálnych dokumentov a regionálnych autorít sa začlenilo do činnosti útvaru knižničných fondov. Sprístupňovanie a využívanie regionálnych databáz, regionálneho fondu, poskytovanie regionálnych a samozrejme aj iných informácií zostalo úlohou útvaru referenčných služieb.

V súčasnosti ÚRS poskytuje používateľom knižnice tieto služby:

- prezenčné výpožičky regionálnych dokumentov a fondu študovní,
- rešeršné a konzultačné služby ku konkrétnym témam,
- hodiny informačnej výchovy pre študentov stredných škôl, vysokých škôl a pre seniorov,
- adresné rozširovanie informácií podľa požiadaviek,
- medziknižničnú výpožičnú službu,
- faktografické, bibliografické a regionálne informácie.

Prezenčné výpožičky realizujeme z fondu študovne odborných kníh, zo študovne odborných periodík, z viazaného fondu povinného výtlačku a z fondu regionálnej literatúry. V študovni odborných kníh sa nachádzajú nielen základné príručky a encyklopedické diela zo všetkých vedných odborov, ale aj odborné publikácie k najvyhľadávanejším oblastiam a témam, ktoré sú väčšinou absenčne vypožičané. Týmto spôsobom sme sa snažili uspokojiť požiadavky čitateľov – predovšetkým študentov trnavských škôl. Fond má cca 6500 knižničných jednotiek. Študovňa odborných

periodík priestorovo nadväzuje na študovňu kníh, k dispozícii je tam 200 titulov periodík. Akvizícia a dopĺňanie je opäť prispôsobené skladbe a potrebám čitateľov. Fond oboch študovní je voľne prístupný, tento systém podľa prieskumu vyhovuje väčšine používateľov. Fond regionálnych dokumentov je viazaný, obsahuje cca 4500 knižničných jednotiek.

Služby ÚRS využívajú rôzne skupiny čitateľov. O rešerše a konzultácie majú záujem najmä študenti stredných a vysokých škôl, využívajú ich pri spracovávaní maturitných, seminárnych a diplomových prác, ostatní čitatelia pri externom štúdiu a sebazvedávaní. Rešerše podľa stanovených kritérií spracovávame z našich databáz a z databáz slovenskej a českej národnej bibliografie. Odporúčame však aj využívanie databázy EBSCO Publishing, ku ktorej má knižnica voľný prístup v rámci projektu eIFL Direct. Čitateľom s jazykovou bariérou poskytneme názornú konzultáciu, v individuálnych prípadoch rešerše menšieho rozsahu vypracujeme. Rešeršnú a informačnú službu poskytujeme aj elektronickou formou. Rešerše si záujemcovia objednávajú prostredníctvom žiadanky vystavenej na webovej stránke knižnice. So žiadateľom komunikujeme e-mailom. Po vyhotovení rešerše zasielame oznam o poplatku, po zaplatení sumy pošleme vypracovanú rešerš. Nedostatkom je dlhšia doba spracovania a kontrola finančných účtov. Počet žiadateľov o túto službu rastie, väčšinou sú to záujemcovia zo vzdialenejších bydlísk trnavského regiónu, ale aj z iných regiónov. Vypracovaná rešerš je nielen súpisom vybraných prameňov podľa témy, poskytuje i informáciu, kde sa konkrétny dokument nachádza a akým spôsobom ho žiadateľ môže získať. V našej praxi sme sa často stretávali s požiadavkou o dodatočné zistenie ISBN a ISSN, v súčasnosti spracúvame záznamy rešerše i s týmto číslom. Pri rešeršovaní pracujeme najčastejšie s portálom KIS3G, ktorý nám neponúka skrátený záznam so štandardným číslom, preto preberáme úplný záznam. Úprava rešerše je takto náročnejšia a predlžuje termín vypracovania.

Poradenskú a konzultačnú službu poskytujeme aj návštevníkom verejného internetu, ktorý v KJF funguje od 14. júla 2007. Tento projekt sme privítali, zo začiatku sme však mali obavy z návštevníkov-nečitateľov. Z priestorových dôvodov sme internet umiestnili v študovni periodík, obávali sme sa strát dokumentov (i keď máme fond určitým spôsobom chránený), a taktiež vzájomného vyrušovania. Návštevníci využívajú internet v priemere 500 hod. mesačne a záujem stále rastie.

Verejný internet sme začali využívať aj pri informačnej výchove. Hodiny informačnej výchovy pre rôzne vekové skupiny sa realizujú vo všetkých výpožičných oddeleniach, ÚRS pripravuje hodiny pre prvé ročníky stredných a vysokých škôl. V uplynulom roku sme sa zamerali na ďalšiu vekovú skupinu – seniorov. V rámci Európskeho týždňa miestnej demokracie sme pripravili školenie: vyhľadávanie na internete a elektronická pošta. Boli sme prekvapení neočakávaným záujmom tejto generácie. Účastníkom však chýbali základné znalosti práce s počítačom, ktoré sme predpokladali. V tomto roku sme pokračovali v školeniach nielen pre širokú verejnosť, ale i pre Mestskú organizáciu jednoty dôchodcov Slovenska v Trnave a prispôbili sme program úrovni počítačovej gramotnosti jednotlivých skupín. O konzultácie k práci s počítačom a internetom, ktoré sme pripravili v letných mesiacoch, už nebol veľký záujem.

Službu adresného rozširovania informácií, ktorú poskytujeme na objednávku organizáciám v našom regióne, využívajú najmä kultúrne inštitúcie Trnavy. V knižnici pracuje i informačné a kontaktné miesto Úradu priemyselného vlastníctva, ktoré je súčasťou ÚRS a jeho služby využívajú najmä návštevníci, ktorí nemajú prístup k elektronickým informáciám.

Veľmi vyhľadávané sú tzv. občianske informácie – informácie o vydaných zákonoch a vyhláškach, informácie z oblasti bytovej politiky, sociálnej a zdravotníckej starostlivosti a špecifické informácie o legislatíve a uzneseniach parlamentu. Tieto informácie zaujímajú najmä staršiu generáciu. Ak nie sme schopní fundovane zodpovedať požiadavku čitateľa z našich zdrojov, využívame služby partnerskej knižnice – Parlamentnej knižnice Národnej rady SR.

ÚRS zabezpečuje i medziknižničnú výpožičnú službu zo SR, v mimoriadnych prípadoch žiadame o priamu medzinárodnú výpožičnú službu knižnice Českej republiky (ČR). V roku 2006 sme oslovili niektoré knižnice ČR so žiadosťou o spoluprácu v medzinárodnej MVS, pozitívnu správu sme dostali od 2 knižníc. Útvar sa podieľa aj na edičnej činnosti knižnice, vydávame materiály o významných osobnostiach nášho regiónu a každoročne na webovej stránke publikujeme kalendár výročí osobností trnavského regiónu.

Faktografické, bibliografické a regionálne informácie, ktoré sú vlastne podstatou našej činnosti, realizujeme ústne, telefonicky a samozrejme elektronickou cestou. Elektronická služba Spýtajte sa knižnice funguje v KJF od roku 2006. Službu poskytujú všetky oddelenia a útvary v knižnici, špeciálnejšie a regionálne požiadavky poskytuje ÚRS. Najčastejšie sa vyskytujú otázky o konkrétnych tituloch vo fonde, o statuse vypožičateľnosti, o povinnom výtlačku. Predpokladáme, že podobná situácia je aj v iných knižniciach. Niekedy nás však otázky naivného charakteru zaskočia. Sú používatelia webových stránok knižníc takí pohodlní, alebo sme ich precenili?

Aj keď naše služby využívajú rôzne vekové skupiny, najväčšie percento doteraz tvorili študenti. Pokles návštevníkov a výpožičiek najmä v tejto skupine sa prejavil v ostatnom období aj u nás – v študovniach. Nazdávame sa, že príčinou sú dobre vybavené fondy akademických knižníc trnavských univerzít a najvyužívanejší alternatívny zdroj informácií – internet. Je nám to ľúto, preto mnohé aktivity knižnice smerujú k pritiahnutiu a získavaniu čitateľov, na druhej strane nás však teší pomerne vysoká informačná spôsobilosť (gramotnosť) našich používateľov – vedieť sa orientovať v explózii informácií, a čo je ešte dôležitejšie, vyselektovať si tú správnu a najpotrebnejšiu informáciu. Myslím, že v nemalej miere k tomu prispievajú aj informačné a referenčné služby.

Knižničné služby a nové katalógy v Univerzitnej knižnici v Bratislave

PhDr. Dagmar Kleinová, Univerzitná knižnica v Bratislave

Úroveň knižničných služieb v Univerzitnej knižnici v Bratislave (ďalej UKB) sa po dokončení rekonštrukcie budov knižnice zásadne zlepšila. Zaviedli sa nové technológie a pracovné postupy v duchu svetových trendov. Niektoré sú na úrovni porovnateľnej so zahraničím a boli inšpiratívne aj pre iné slovenské knižnice. Knižničné služby, ich kvalita a rozsah však nemôžu stagnovať. Preto aj prioritné úlohy knižnice¹ sú zamerané na zabezpečenie, resp. zvýšenie úrovne a zlepšenie kvality tradičných, klasických služieb, ale najmä moderných, tzv. transformovaných služieb – online, virtuálnych a digitálnych. K prioritným úlohám knižnice na najbližšie obdobie patrí zvyšovanie úrovne služieb digitalizáciou na objednávku, uvedenie do rutinej prevádzky projektu pre nevidiacich, aktívna spolupráca na programoch Európskej únie, na projekte Michael Plus, realizácia národného portálu digitalizácie zbierok z oblasti kultúrneho dedičstva, zabezpečenie informačných zdrojov pre čitateľov knižnice v optimálnom množstve a postupné priblíženie sa k vyspelým európskym krajinám v dopĺňovaní fondov, poskytovanie informácií týkajúcich sa úloh knižníc vo vedomostnej spoločnosti, ktoré vychádzajú z politických a profesionálnych odporúčaní UNESCO a iných medzinárodných organizácií, ako aj zabezpečenie a optimalizácia prevádzky knižnično-informačného systému UKB úplnou prevádzkou spracovateľskej linky periodík UKB a prepojenie naskenovaného katalógu periodík s online katalógom UKB.

Knižničné služby sú konečným produktom knihovníckych procesov – získavania, spracovania, správy a ochrany dokumentov. Ich úroveň a kvalita závisí teda nielen od personálneho zabezpečenia, kompetencií informačných pracovníkov knižnice, ich špecializácie, vzdelania a pod., ale aj od materiálno-technickej úrovne knižnice a informačných technológií.

Univerzitná knižnica v Bratislave tradične využívala technológie na skvalitnenie podmienok, na zvýšenie produktivity a na poskytovanie kvalitatívne lepších služieb používateľom. Už niekoľko rokov ponúka prístup k online katalógom, prístup k plnotextovým databázam a k súborom iných údajov prostredníctvom systému katalógov alebo elektronických nosičov. UKB priebežne posudzuje ciele, ktoré chce s ohľadom na svojich používateľov dosiahnuť tak, aby sa technológie využívali účelne. Základom je zabezpečenie takých technologických riešení, ktoré reálne umožnia poskytovať adekvátne služby. UKB má ambíciu byť lídrom inovácií v oblasti informačných zdrojov. Okrem zvyšovania kvality existujúcich služieb pomocou moderných technológií sa v UKB plánujú aj nové typy služieb a produktov, zamerané na používateľov knižníc a na uspokojovanie ich meniacich sa informačných potrieb.

Pri vyhodnocovaní výkonových ukazovateľov za rok 2007 sa v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi potvrdili aj v UKB trendy zmien v požiadavkách, potrebách a zvykoch

¹ Plán prioritných úloh a činností na rok 2008. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, január 2008

používateľov knižnice. Vzrastá počet elektronických návštev webových stránok knižnice, zvyšuje sa počet objednávok, rezervácií a predlžovania výpožičnej lehoty dokumentov z pracovných staníc mimo knižnice a v čase mimo prevádzkových hodín. Čitatelia dostávajú elektronickou poštou upomienky a oznamy o pripravenom rezervovanom dokumente. Mnohí z nich obmedzili návštevy knižnice len na nevyhnutné výpožičanie dokumentu a objednanie, rezervácie a predlžovanie výpožičnej lehoty vybavujú zásadne z domu. Čitatelia chcú vybavovať svoje výpožičky predovšetkým elektronicky, a to v prijateľnom čase.

Prístupové cesty ku knižničným fondom prešli od zavedenia moderných informačných technológií zásadnými zmenami. Elektronické katalógy prístupné na webe sú už štandardom. Pre veľké knižnice s viacmilionovými fondmi, ako je aj UKB, je však elektronické spracovanie celého knižničného fondu finančne a personálne náročnou úlohou.

Napriek tomu, že elektronický katalóg knižničného fondu sa v UKB buduje od začiatku 80. rokov, prechod od lístkového katalógu k elektronickému nebol a ani nie je až taký jednoduchý. Lístkové katalógy, s výnimkou čitateľského a služobného katalógu periodík a periodických sérií, sa po určitých technických problémoch prestali budovať koncom 90. rokov. Súčasne sa uzavreli aj služobné katalógy – generálny menný katalóg a služobný repozitívny katalóg.

Nový prieskum | Slovenská knižnica | Súborný katalóg periodík | Generálny katalóg | Lístkový katalóg periodík

univerzitná knižnica v bratislave

Indexy | Kľúčové slová | Kľúč. slovo zo záhlavia | Multidatabázové | Expertné | Rešerš | Pomoc

Čiarový kód (SNR karty):
 ID používateľa:
 dátum narodenia v tvare DDMMRRRR a iniciály mena a priezviska - veľké písmená s diakritikou
 Prihlásiť sa

Jazyk / Language
 Slovak

Ak ešte nie ste našim čitateľom, ale chcete sa ním stať, môžete využiť predregistračný formulár

Rýchle vyhľadávanie
 Vyhľadávacie termíny:

 Všetade
 Knihy

Počet titulov v rešerši: 0

Prezerat' cez indexy

Kategória:

Napište čo hľadáte:

Britské centrum
 Centrum ruských štúdií
 Hudobný kabinet
 Info USA
 Mamateyova zbierka
 Multimediálna študovňa
 Rakúska knižnica

V prípade, ak knihu vydanú pred rokom 1981 nenájdete v našom katalógu, skúste **generálny lístkový katalóg UKB.**

Katalóg obsahuje diela, ktoré má knižnica vo fondoch od jej vzniku (od r. 1919). Záznamy sú usporiadané abecedne podľa priezviska a mena autora alebo podľa prvého slova z názvu diela. Katalóg umožňuje dokumenty priamo objednať.

Periodiká do roku 2007 obsahuje náš **lístkový katalóg periodík UKB**

Z viac ako 2,4 mil. knižničných jednotiek uchovávaných v UKB je elektronicky spracovaná odhadom len pätina. Podobne ako väčšina knižníc, prišla aj UKB k záveru, že vlastnými zdrojmi, počas bežnej prevádzky a s existujúcimi kapacitami nie je možné vybudovať v najbližšej dobe úplný elektronický katalóg. Zásadný problém vznikol aj v rozhodnutí zabezpečovať evidenciu najmä absenčných výpožičiek v automatizovanom režime. Dokumenty objednané zo skladu sa musia skatalogizovať v module, nazvanom pracovne ako rýchla katalogizácia. Je to východisko, zabezpečujúce najelementárnejšie údaje o dokumente, nevyhnutné na jeho identifikáciu. Tento typ dodatočného zápisu (spracovania) dokumentov do elektronickej bázy postráda vecné selekčné znaky – notáciu MDT, predmetové heslá alebo iné možnosti. Bolo potrebné nájsť spôsob, ako sprístupniť existujúce lístkové katalógy širokému okruhu používateľov a ako využiť intelektuálne dedičstvo týchto katalógov pre retrospektívne budovanie elektronických katalógov.

O sprístupnenie svojich fondov pomocou digitalizácie lístkových katalógov sa UKB snažila viac rokov. Prax v mnohých knižniciach podobného typu a veľkosti ukazovala, že ide o formu rýchlu a efektívnu – a v porovnaní s nákladmi na retrospektívnu katalogizáciu – aj o lacné dočasné riešenie. UKB niekoľko rokov bez výsledku predkladala projekty, zháňala sponzorov, darcov a chcela sa napojiť aj na už bežiacie projekty. Vychádzalo sa z toho, že lístkové katalógy sú anachronizmom, naskeňované katalógy sprístupnia knižničné fondy UKB širokej verejnosti a zároveň sa preklenie obdobie prípravy a vlastnej realizácie retrokonverzie katalógov UKB do elektronickej podoby.

V priebehu rokov 2004 – 2006 vedenie UKB rokovalo postupne s viacerými firmami, ktoré mali väčšie či menšie skúsenosti s prevodom papierových lístkových katalógov do digitalizovanej podoby. Už pri spracovaní návrhov projektov sa postupne riešili niektoré teoretické a praktické otázky. Bola to predovšetkým otázka, ktoré katalógy je potrebné skenovať. Či sa bude musieť urobiť rozsiahlejšia redakcia katalógov vybraných na skenovanie. Nie nepodstatné bolo zhodnotenie úpravy lístkov, na akom materiáli sú lístky zhotovené, ako sú záznamy radené, aká je kvalita záznamu, aké písmo je na lístkoch, aký jazyk záznamov prevláda. S realizátorom skenovania sa doriešili aj otázky kvality, farebnosti a vzhľadu. Diskutovalo sa tiež o vhodnom formáte pre digitalizovaný obrázok (tiff, gif, jpg). V spolupráci s expertmi sa po prvej experimentálnej digitalizácii v čiernobielym výstupe v kvalite 300 dpi dohodla vyššia kvalita 400 dpi v plnej farbe. Vybraná firma zaručila splniť tieto parametre.

Postupne sa vytýčila stratégia digitalizácie – skenovania katalógov UKB. Skenovať a prenášať do digitalizovanej podoby (bez redakčných zásahov) sa bude v prvom rade generálny menný katalóg a následne menný katalóg periodík.

Generálny menný katalóg (služobný) je najstarším a najúplnejším katalógom v UKB. Obsahuje záznamy o celom bohatom fonde knižnice. Sú to katalogizačné záznamy o knihách, rukopisoch, hudobninách, zvukových dokumentoch, mapách, mikrofilmoch a dizertáciách. Svojím informačným potenciálom katalóg presahuje úlohu sekundárneho prameňa odrážajúceho fondy knižnice. V širších dimenziách plní významnú historickú úlohu bibliografického súboru duševného bohatstva celej Európy. Význam jeho

celoplošného sprístupnenia pomocou moderných informačných technológií je mimoriadne vysoký a efektívny. Umožňuje získať informácie o dokumentoch, ktoré ako jedinečné pramene sú uchovávané v rámci Slovenska len vo fondoch UKB.

Generálny menný katalóg UKB má, podobne ako katalóg periodík, ďalšie svoje špecifikum – katalogizačné lístky sú popísané na oboch stranách. Preto bolo nevyhnutné naskenovať averz a reverz každého lístku. Skenovanie takmer 1, 5 mil. záznamov, (1200 zásuviek) obojstranne, sa robilo postupne v priebehu šiestich týždňov a ukončilo sa v decembri 2006. Postupne sa vybral nielen spôsob sprístupnenia katalógu, ale určili sa aj jeho funkcie. Bola to nielen možnosť vyhľadávania a lokalizácie dokumentu, ale ako nadstavba sa pripojila možnosť objednania dokumentu. Správcovia katalógu rozhodovali aj o tom, ako sa bude používateľ pohybovať medzi naskenovanými obrázkami-záznamami, aká bude navigácia a štruktúra, ako bude vyzerat' žiadanka, či sa bude priamo tlačiť celý obrázok-katalogizačný lístok, alebo čitateľ opíše signatúru a ďalšie potrebné údaje do výpožičného formulára, resp. žiadanky.

Dôležité bolo určiť stratégiu, ako sa bude používateľom prezentovať naskenovaný katalóg a elektronický katalóg (OPAC). Obidva katalógy sa totiž v určitých časových etapách prekrývajú, do elektronického katalógu sa dostali aj záznamy staršie, spracované v module „rýchla katalogizácia“. Staršie dokumenty sa dajú požičať len prezenčne, ale časť dokumentov – knihy vydané po roku 1953 s vybranými signatúrami – sa môžu požičať aj absenčne.

V marci 2007 sa pri príležitosti Týždňa slovenských knižníc prezentoval naskenovaný generálny menný katalóg. Naši čitatelia dostali k dispozícii kópiu generálneho menného katalógu v elektronickej podobe. Katalóg je prístupný na stránke UKB². Pri zázname je žiadanka, do ktorej sa zapíšu základné bibliografické údaje, signatúra dokumentu a osobné údaje čitateľa vrátane e-mailovej adresy. Žiadanka sa vytlačí priamo v sklade a s dokumentom sa odošle na pracovisko, ktoré zabezpečuje rýchlu katalogizáciu. Dokument sa skatalogizuje aj za pomoci naskenovaného katalógu, v knižničných jednotkách sa doplnia chýbajúce jednotky (exempláre). Neúplné alebo chybné záznamy v elektronickej katalógu z predchádzajúcich rokov sa v module „rýchla katalogizácia“ opravujú. V naskenovanom generálnom katalógu pri zázname nie je žiadanka, ale pribudne poznámka: „Kniha je už skatalogizovaná v online katalógu. Žiadanku zadajte prosím tam.“ Od sprístupnenia katalógu na internete koncom marca 2007 sa objednalo prostredníctvom digitalizovaného katalógu takmer 5000 dokumentov. Dokumenty objednané na papierovej žiadanke prostredníctvom naskenovaného katalógu, ktoré nemajú záznam v elektronickej katalógu alebo nemajú čiarový kód, sa overujú pomocou naskenovaného generálneho menného katalógu.

Katalóg privítali nielen naši čitatelia, domáci a zahraniční používatelia, ale je mimoriadne využívaný aj zamestnancami knižnice. Používatelia katalógu sa dostanú k celému fondu knižnice, vrátane historického fondu, vyhľadávanie dokumentov je moderné a používateľsky prívetivé. Sprístupnenie naskenovaného generálneho menného katalógu UKB na webovej stránke knižnice je významným krokom smerujúcim ku skvalit-

² <http://listky.ulib.sk/listok.php>

Generálny katalóg

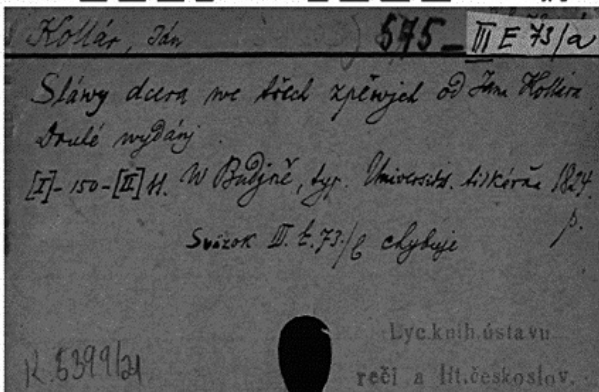
General catalogue

A k-kabd kabe-kac kač-kadg kader-kah kai-kalaš kalaša-kalinim kalinin-kalm kaln-kamh kami-kaniu kaniv-kaph kapi-kapr kaps-karasn karaso-karh
 kari-karpath karpati-karvh karvi-kašh kaši-katalog katalog m-kath kati-kaus kaut-kaza kazb-ked kee-keller e keller e-kempe kempf-kerer keres-kes
 keš-kiak kial-kim ig kim ir-kio kip-kirk kirl-kiss d kiss e-kláčkn klačko-klatik klatil-kleind kleine-klenn kleno-klima r klimaš-klingem klingen-kloš
 klot-knao knap-knig knih-knihovna knihovna občanská-knihovnikom knihovna sov živ moudrosti-knihovna abstinent obchodní knihovny-knižnic knižnica
 a-knižnica zmo knižnica anglo amer-knižnice krásne prózy knižnice l-knn kno-kobx koby-kocj kock-kodal kodam-kohlen kohler-koht kohu-kolan
 kolar-kolc kolč-kolár i kollár i-kolom kolon-komd kome-kommunisth komunisti-kondd konde-konf kong-kons konstantinov-konyvd konyve-kopecy jay
 kopecy jar-kopt kopu-korend korene-kornik kornil-kors korš-kosj koši-kotj kosk-kostj kostk-košh kotik-kouč koud-kovac kovač-kovald kovale-kovaz
 kovb-kozam kož-krae kozan-koz z kraf-král kral jar-krama kramb-krasnou krasnov-kratochvil mila kratochvil milo-krausn krauso-krec kreč-krej
 krek-krety kretz-krio krip-kriz križ-krm krn-kronij kronik-krs krš-kruo krup-kryl krym-kubalej kubalek-kubid kubie-kuchar b kučerak-kuehm
 kucharc-kučeraj kuehn-kuh kui-kulc kulič-kultura kultura-kunderd kundere-kuny kunz-kure kurf-kurz kurz-kutnh kutni-kuznecov kuznecova-kvid
 kvie-kž

kollár j kollár ján kollár ján národné spievanky kollár ján slávy dcera kollár ján o ňom kollár jozef kollár martin kollár robert kollárik kolláriková alžbeta
 kolle koller alexander kollmann kollo kollontaj aleksandra michajlovna kollwitz kätthe kolm kolman antonín kolman karel kolmár jozsef kolmo kolnik michal
 kolmaznik j koloniie a

-50 -20 -10 -2 ← → +2 +10 +20 +50 0000241.jpg

OBJEDNÁVKA VÝPOŽIČKY ALEBO **exd** e-KNIHY

Údaje o knihe	
Signatúra knihy:	<input type="text"/> (vpravo hore: 12.A.34567)
Názov knihy:	<input type="text"/>
Názov série:	<input type="text"/>
Autor knihy:	<input type="text"/>
Vydavateľstvo:	<input type="text"/>
Rok vydania:	<input type="text"/>
Zväzok/Časť:	<input type="text"/>
Počet strán:	<input type="text"/>

Údaje o čitateľovi	
Príjzvisko meno:	<input type="text"/>

neniu knižničných služieb v UKB. Každý čitateľ knižnice či návštevník webovej stránky UKB si môže z ľubovoľného miesta a v ľubovoľnom čase prezerať, prípadne aj objednať dokument na prezenčné štúdium, u niektorých dokumentov aj na štúdium absenčné. Ak to povoľuje autorský zákon, môže využiť službu EoD (elektronická kniha na objednávku), kniha sa mu naskenuje a dostane ju v digitalizovanej podobe³.

Digitalizácia katalógu bola urobená v takej technickej kvalite, aby spĺňala kritériá pre čo možno najlepšiu aplikáciu procedúry OCR. Táto technológia sa osvedčila už v minulosti u veľkých katalógových celkov v zahraničí. V budúcnosti sa plánuje využiť technológiu OCR a umožniť používateľom zvýšiť strategický komfort orientácie v katalógu. Katalógy sa postupne „prepíšu“ do štandardného formátu. Aj s touto procedúrou majú v zahraničí skúsenosti. Využitie digitalizovanej verzie katalógu umožňuje celý proces prepisu mnohonásobne zrýchliť a zefektívniť.

Prioritnou úlohou na rok 2008 bolo vyriešenie systému objednávania viazaných zväzkov periodík. Pôvodná predstava bola spracovať postupne celý fond periodík v elektronickom katalógu, prebrať bibliografické záznamy titulov zo súborného katalógu a postupne pripisovať jednotlivé zväzky. Vzhľadom na to, že by išlo o časovo a personálne veľmi náročnú prácu, rozhodlo sa, že do automatizovaného systému sa zatiaľ

³ <http://www.ulib.sk/index/go.php?id=2297>

spracujú iba nové prírastky periodík, vrátane ročeníek od roku 2008. Aktuálna webová verzia systému Virtua-Chameleón triedi jednotlivé zväzky – knižničné jednotky („exempláre“) podľa čiarového kódu. Niektoré tituly, najmä denníky, ktoré vychádzajú niekoľko desaťročí, môžu mať 500 aj viac zväzkov – knižničných jednotiek („exemplárov“). V takomto množstve neroztriedených exemplárov by sa čitatelia nevedeli orientovať. Pokiaľ systém nebude schopný triediť exempláre, je pre čitateľov komfortnejšie využívať nový naskenovaný lístkový katalóg periodík⁴.

V novembri a decembri 2007 sa podobnou technológiou ako generálny menný katalóg naskenoval aj služobný menný katalóg periodík. Naskenovalo sa takmer 185 tis. katalógových lístkov obojstranne v kvalite 400dBi vo farbe. Menný katalóg periodík, ktorý sa buduje od roku 1919, obsahuje záznamy periodík od 18. storočia až do roku 2007, nachádzajúcich sa vo fonde UKB. V katalógu sú záznamy o denníkoch, týždenníkoch, mesačníkoch, ročenkách, kalendároch, výročných správach, periodických almanachoch a zborníkoch. Katalógové lístky sú usporiadané abecedne podľa prvého slova z názvu periodika, s výnimkou gramatického člena pri cudzojazyčných periodikách. Každé periodikum má v katalógu svoj rozradovač – orientačný lístok, na ktorom je uvedený iba názov periodika, miesto vydania a signatúra, resp. signatúry. Za orientačným lístkom je katalógový lístok s bibliografickým popisom a rozpisový lístok

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z N	i-infok infol-informas informat-international internationala-iy iz-iž	
	internationale internet investičný ipar ipolosáqi irodalmi iskola iskusstvo israel issledovaniaja istorija	
	-50 -20 -10 -2 ← → +2 +10 +20 +50 0002039.JPG	
	OBJEDNÁVKA VÝPOŽIČKY	
	ITlib 26 B 8397 <i>Dor. 2002 pod názvom Bulktim Centra vedec-ko-technických informácií - SR</i> <i>5.-6. 2001/2002 1-4+reg. 1-4+reg. Púta 2295705</i> <i>6. 2002 1-4+reg. 2. d. čas 1/2005</i> <i>3. 2005 1-4+reg. Púčas. 595706</i>	
	Údaje o periodiku Signatúra: <input type="text"/> vpravo hore, napr. 26.B.4688, S.B.35423 Signatúra 2: <input type="text"/> ak má časopis viac signatúr Názov periodika: <input type="text"/> Ročník: <input type="text"/> Rok vydania: <input type="text"/> Zväzok/Mesiac: <input type="text"/> Séria/rad: <input type="text"/>	
	Údaje o čitateľovi Príezvisko, meno: <input type="text"/> Identifikačné číslo: <input type="text"/> (číslo preukazu UKB) E-mail: <input type="text"/>	
	Objednávka ☒ VÝPOŽIČKA ☐ ODOSLANIE	
	Periodiká sa sprístupňujú len na prezenčné štúdium. Viazané periodiká budú pripravené na 2. poschodí knižnice, vstup Ventúrska ul. pri pulte viazané periodiká.	
	Čitateľ si môže objednať maximálne 15 zväzkov. Dokumenty so signatúrou SK sú archívne a nepožičiavajú sa, s výnimkou regionálnych periodík, ktoré vyšli po roku 2003 (zákon č. 535/2003 Z.z. o povinných výtlačkoch). Sprístupňujú sa len k nahliadnutiu po predchádzajúcom súhlase riaditeľa úseku knižničných činností alebo ním povereného pracovníka. O vypožičaní dokumentu a druhu výpožičky rozhoduje knižnica.	

⁴ <http://listky.ulib.sk/periodika/>

– lístky s vyznačením jednotlivých ročníkov, resp. čísel. Mnohé rozpisové lístky sú obojstranne popísané. Služobný menný katalóg periodík na rozdiel od čitateľského katalógu má pri každom zväzku uvedené aj prírastkové číslo. Pri vyradených periodikách je červenou farbou uvedené odpisové číslo.

Následne sa začali práce na vytvorení softvérovej nadstavby, ktorá zabezpečila vystavenie katalógu na internete, s možnosťou vyhľadávania a objednávanie jednotlivých zväzkov. V apríli bol katalóg prezentovaný verejnosti a sprístupnený na webovej stránke UKB. Naskenovaný katalóg periodík sa stretol s mimoriadnym ohlasom. Prostredníctvom tohto katalógu sa podalo viac ako 1500 žiadaniek, čitatelia si však často objednávajú na jednu žiadanku viacej zväzkov.

Čitatelia už nemusia prísť osobne do knižnice, aby si vyhľadali v mennom čitateľskom lístkovom katalógu titul a na základe rozpisového lístka vypísali papierovú žiadanku na príslušný zväzok viazaného ročníka periodika. Na žiadanke je uvedená aj e-mailová adresa objednávateľa. Vyhľadanie titulov v katalógu periodík nie je jednoduché, mnohí naši čitatelia potrebujú pri objednávaní pomoc.

Žiadanka na objednanie periodika zo skladu je uvedená aj v súbornom katalógu periodík. Používateľ súborného katalógu nemá však k dispozícii rozpisové lístky a často sa žiadanka vracia kvôli neúplným údajom ako nevybavená. V prípade problémov vyriešia konzultanti problém s čitateľom e-mailovou poštou. Novšie ročníky

The screenshot displays the 'Katalóg UKB' (UKB Catalog) interface. On the left, there are two main form sections: 'Údaje o periodiku' (Periodic data) and 'Údaje o čitateľovi' (Reader data). The 'Údaje o periodiku' form includes fields for 'Signatúra' (with a note 'vpravo hore, napr. 26.B.4688, S.B.35423'), 'Signatúra 2' (with a note 'ak má časopis viac signatúr'), 'Názov periodika', 'Ročník', 'Rok vydania', 'Zväzok/Mesiac', and 'Séria/rad'. The 'Údaje o čitateľovi' form includes fields for 'Priezvisko, meno', 'Identifikačné číslo' (with a note '(číslo preukazu UKB)'), and 'E-mail'. Below these forms are buttons for 'Objednávka' (Order) and 'VÝPOŽIČKA' (Borrowing), with a sub-button 'ODOSLANIE' (Submit).

The main content area shows search results for 'Názov' (Title). The first result is for 'ITlib. Informačné technológie a knižnice / Bratislava : Centrum VTI SR, 2001-'. It is listed as '4x ročne' (4 times a year) and includes the URL 'http://www.cvtisr.sk/itlib/'. Below the title, there are two entries for 'exemplár 1-81 z 81' (copy 1-81 of 81). Entry 1 is for 'Lokácia BA001 Univerzitná knižnica v Bratislave', 'Signatúra 26.B.8397 SK.B.6328', 'Roky odberu 5. 2001-11. 2007', 'Poznámka Chýba č. 4/2001, č. 2/2004', and 'Výpožička Prezenčne'. Entry 2 is for 'Lokácia BA002 CVTI SR Bratislava' and 'Signatúra C8374'. There are checkboxes for 'Vybrať do rešerše' (Add to research) for both entries.

At the bottom left, there is a 'Rýchle vyhľadanie' (Quick search) section with a search box and a 'Hľadať' (Search) button. Below it, it shows 'Počet titulov v rešerši: 0' (Number of titles in research: 0) and a 'História vyhľadania' (Search history) section with the text 'Názov: itlib'.

titulov, ktoré sú už označené čiarovým kódom a sú dostupné, sa môžu vyhľadať a objednať v online katalógu.

V roku 2007 sa knižnično-informačný systém Virtua rozšíril aj o modul „evidencia seriálov“. Klasická evidencia periodík sa vymenila za pripisovanie jednotlivých čísel v module evidencia periodík. Viac ako 2200 bibliografických záznamov tzv. aktívnych periodík (periodík, ktoré odoberá UKB) sa prevzalo z databázy súborného katalógu periodík a od roku 2008 sa všetky dochádzajúce periodiká evidujú len elektronicky. Nová spracovateľská linka periodík, nový pracovný postup má pre čitateľov aj praktický význam. Veľká časť titulov periodík, takmer 1600 titulov, sa nachádza vo voľnom výbere. Doteraz museli čitatelia hľadať lokáciu (uloženie) titulu a jednotlivé ročníky a čísla, ktoré boli vo voľnom výbere, v zoznamoch na pultoch konzultantov. V elektronickom katalógu na webovej stránke UKB používateľ vidí okrem bibliografického záznamu titulu (dokumentu) aj jeho lokáciu – Voľný výber 2. Ďalej je uvedený regál na ktorom sa titul nachádza, miesto na regáli, notácia MDT a knižničný holding – ročník a čísla, ktoré došli.

Ďalším krokom k zlepšeniu služieb knižnice pomocou katalógov je sprístupnenie Katalógu slovacikálnych tlačí Univerzitetnej knižnice v Bratislave do roku 1918 na webových stránkach knižnice⁵. Vzhľadom na veľký počet slovacikálnych tlačí vo fondoch knižnice (okolo 20 tis. knižničných jednotiek) a ich jedinečnú historickú a kultúrnu hodnotu, sa od polovice 80. rokov realizoval projekt 8-zväzkového katalógu. Naskenovaný katalóg je veľkou pomôckou a informačným prameňom pre vedeckých a výskumných pracovníkov, študentov a knihovníkov. Nadstavbu katalógu bude tvoriť služba EoD. Uvažuje sa aj o spracovaní katalógizačných záznamov pomocou OCR. Je to cesta, ako sa otvorením katalógov na automatickú indexáciu môžu stať naše katalógy súčasťou globálnych súborných katalógov.

Zvýšenie informačného komfortu čitateľov a používateľov knižnice je prioritná úloha UKB. Knižnica poskytuje informácie, sprístupňuje vedomosti, znalosti. Služby by mali kopírovať aktuálny vývoj – jednoduchú dostupnosť a možnosť komunikovať a zdieľať. Preto sa čoraz naliehavejšie ukazuje potreba umožniť nášmu používateľovi čo najjednoduchší prístup k zdrojom. Hlavným cieľom UKB je poskytovať najlepšie služby, zvyšovať komfort, odstraňovať bariéry, prispôbovať služby novým požiadavkám. Sprístupnenie lístkových katalógov na webe a elektronické spracovanie seriálov je jednou z možností dosiahnutia tohto cieľa.

Služby spojené s elektronickým dodávaním dokumentov v Univerzitetnej knižnici v Bratislave

Mgr. Henrieta Gábrišová – Mgr. Jaroslava Pírová, Univerzitná knižnica v Bratislave

Univerzitná knižnica v Bratislava (ďalej UKB) poskytuje tri typy služieb spojených s elektronickým dodávaním kópií dokumentov: službu ESO, orientovanú na individuálneho a registrovaného čitateľa knižnice, žiadajúceho vyhotovenie kópií z periodík a

⁵ <http://www.ulib.sk/index/go.php?id=2455>

mikrografických dokumentov; služby EDO prostredníctvom (medzinárodnej) medziknižničnej výpožičnej služby – (M)MVS, zamerané na dodávanie kópií dokumentov na inštitucionálnej úrovni; a službu EoD, dodávajúcu kópie i historických a vzácných dokumentov bežným, v knižnici neregistrovaným občanom. – Naš príspevok sa v rámci každej služby jednotlivu venuje postupnosti pracovných procesov, dokumentovému, technickému a technologickému zabezpečeniu, produktu služby, možnostiam a spôsobom úhrady poplatku za službu a samotným doručením dokumentu. Všíma si aj jednotlivé štatistické ukazovatele pre obdobie od januára do júna tohto roku.

Služba ESO – expresné skenovanie objednávok

Služba sa venuje tvorbe elektronických kópií z viazaných aj neviazaných periodík a z dokumentov nachádzajúcich sa na mikrografických nosičoch – všetky z fondov UKB, je dostupná pre čitateľov knižnice fyzicky prítomných v jej budove. Služba účtuje 2 Sk za každú samostatnú stranu dokumentu doručenú elektronicky, bez ohľadu na formát originálnej predlohy. V prípade tlačenej kópie je poplatok 2 Sk za kópiu formátu A4 a 4 Sk za kópiu formátu A3. Kópie dokumentov sa poskytujú štandardne do 24 hodín, alebo expresne, na počkanie – za 100%-ný príplatok ceny služby. Všeobecnou podmienkou pre začatie procesu spracovania objednávky je vopred uhradený poplatok za službu. Kópie dokumentov je možné zaslať elektronicky do e-mailovej schránky čitateľa, odovzdať čitateľovi v elektronickej podobe na prenosné pamäťové médium, alebo vytlačiť. Reklamácie týkajúce sa tejto služby sa vybavujú ihneď a bezplatne.

Priebeh služby skenovania z viazaných periodík

Produkcia digitálnych kópií dokumentov skenovaním sa deje v súčinnosti s Oddelením viazaných periodík. Po štúdiu dokumentu čitateľ vyplní v Oddelení viazaných periodík papierovú žiadanú na vyhotovenie kópií z dokumentu. Uhradí v hotovosti poplatok za službu a čaká na spracovanie objednávky.

Žiadanú, teda objednávku obsahuje dáta o čitateľovi (číslo čitateľského preukazu, meno čitateľa, e-mailová adresa, telefonický kontakt) a dáta o dokumente (názov dokumentu, rok vydania, číslo, strany a pod.). K spracovaniu objednávky sa pristupuje ihneď po jej obdržaní a znamená to digitalizáciu dokumentu profesionálnym snímacím zariadením typu skener (digitalizačná linka UKB disponuje skenermi Bookeye GS400, Bookeye 3 A1 Color system a Minolta PS5000). Parametre snímania dokumentov sa stanovujú osobitne pre každý dokument, prihliada sa aj na požiadavky čitateľa uvedené na žiadanke. Ponúkame čiernobiele, šedé alebo farebné snímání štandardne na úrovni 300 DPI pre formáty TIF a JPEG. Zosnímané obrázky sa upravujú softvérom BCS2 (originálny softvér skenera), čo znamená orezávanie, otočenie, vyrovnanie obrazu a pod. Ďalší postup spracovania a ukončenia spracovania objednávky závisí od požiadaviek čitateľa uvedených na žiadanke.

Čitateľom ponúkame tri možnosti. Prvá možnosť predstavuje tlač kópií dokumentu na formát A4 a A3, kópie si vyzdvihne čitateľ sám v Oddelení viazaných periodík v dohodnutom časovom limite. Druhá možnosť predstavuje odovzdanie digitálnych kópií dokumentu čitateľovi na jeho vlastné prenosné pamäťové médium typu USB kľúč. Tretia možnosť

doručenia kópií vybraného dokumentu znamená ich doručenie elektronickým spôsobom na e-mailovú adresu čitateľa uvedenú na žiadanke. Tento spôsob predpokladá operátorom vytvorenú elektronickú objednávku v databázovom systéme MyBIBeDoc (originálny databázový systém používaný na elektronické dodávanie dokumentov), ktorý pre každú objednávku vygeneruje špecifický čiarový kód, slúžiaci na rozlíšenie a rozpoznávanie jednotlivých objednávok databázy a v konečnom dôsledku na vygenerovanie hypertextového linku. Databáza sa nachádza na serveri UKB, kde má k dispozícii aj potrebný virtuálny priestor. Pri snímaní dokumentu sa digitálnym kópiám v prostredí softvéru BCS2 priradí konkrétny čiarový kód, identifikujúci čitateľa a priestor na serveri. Po ukončení snímania sa objednávka odošle z prostredia BCS2 do databázy MyBIBeDoc, ktorá zosnímané kópie stmelí do súboru typu PDF alebo ZIP balíčka, uloží na serveri a vygeneruje hypertextový link, z ktorého si čitateľ môže stiahnuť (downloadovať) svoj dokument v rozmedzí 10 dní. Hypertextový link smerujúci k dokumentu čitateľ obdrží prostredníctvom automaticky zasielanej notifikačnej e-mailovej správy.

Priebeh služby skenovania dokumentov na mikrofilme

Pôvodný model služby dodávania elektronických kópií z dokumentov nachádzajúcich sa na mikrografických nosičoch používal papierovú žiadanku. Dnes je novinkou služby existencia elektronického formulára žiadanky na vyhotovenie kópií dokumentov, ktorá odbremenila knižnicu od duplicity niektorých krokov pracovného postupu. Čitateľ na základe štúdia dokumentu vyplní elektronický formulár žiadanky, nachádzajúci sa na webovej stránke knižnice, z počítača študovne alebo z vlastného notebooku.. Pre potreby dokladovania úhrady poplatku za službu knihovník Študovne mikrografických dokumentov žiadanku vytlačí, priloží k fyzickému mikrofilmu a objednávka pokračuje do Oddelenia digitalizácie. Potvrdením a odoslaním elektronického formulára žiadanky sa dáta ukladajú priamo do databázového systému MyBIBeDoc, kde si ich vyzdvihne digitalizátor pri spracovávaní objednávky čitateľa. Objednávka sa v ďalších krokoch spracúva rovnakým postupom ako objednávka na kópie z viazaných periodík.

Rozdiel medzi starým a novým modelom služby tvorí postupnosť pracovných krokov. Nový model pozná len tri kroky: 1. vyplnenie elektronickej žiadanky čitateľom, 2. aplikáciu dát žiadanky digitalizátorom na snímané obrazy, 3. doručenie elektronického dokumentu. Starý model obsahoval duplicitný krok tvorby elektronickej žiadanky, ktorú čitateľ vypíňal pôvodne na papieri.

Nespornou výhodou objednávanie elektronickým spôsobom oproti klasickej papierovej žiadanke je skutočnosť, že čitateľom vlastnoručne zadaná e-mailová adresa je zárukou jej ortografickej správnosti, čím pomáha predchádzať reklamáciám zo strany čitateľov ohľadom nedodania objednaného dokumentu, spôsobeného nečitateľne uvedenými údajmi na papierovej žiadanke.

Štatistické ukazovatele služby ESO

Za obdobie od januára do júna 2008 služba zdigitalizovala viac ako 25 255 kópií dokumentov, z toho počet objednávok na kópie z viazaných periodík je o dve tretiny vyšší ako počet objednávok na kópie z mikrografických dokumentov. Detaily štatisti-

ky ďalej ukazujú nepomerný stav medzi objednávkami na elektronické dodanie kópie dokumentu a tlačenu podobou dokumentu. Čo sa týka kópií z viazaných periodík, 75% objednávok bolo čitateľovi doručených elektronicky, 25% tvoria objednávky na tlačene kópie. Naopak, tlačene kópie z mikrografických médií tvoria 48% a 52% objednávok bolo zaslaných elektronicky. Tlačene kópie z mikrografických dokumentov predstavujú dvojnásobné množstvo vytlačených dokumentov v porovnaní s tlačennými kópiami z viazaných periodík.

Scan & Go

Služba Scan & Go (Naskenuj a choď) poskytuje čitateľom fyzicky prítomným v knižnici možnosť vlastnoručnej digitalizácie časti vybraného dokumentu z fondov UKB a jej zaslanie na čitateľom zadanú e-mailovú adresu. Zosnímané kópie dokumentov sa vzápätí zasielajú prostredníctvom notifikačnej e-mailovej správy, obsahujúcej hypertextový link aktívny po dobu 10 dní. Služba sa poskytuje bezplatne a je výnimočná tým, že je plne samoobslužná a bezprostredná, nie je nevyhnutne potrebná odborná konzultácia či prítomnosť digitalizátora UKB. Kvalita zosnímaného obrazu je často nízka, nemožno ho použiť na ďalšie, napr. archivačné účely.

Priebeh služby

Softvérovo je služba riešená rovnako ako vyššie spomínaná služba ESO, hardvérovú zložku služby predstavuje skener Bookeye GS400, osobný počítač (bez klávesnice či myši) a tlačiarňička. Pri príchode čitateľa na pracovisko je toto vopred pripravené na prácu. Snímanie začína čitateľ tlačidlom „štart“ na špeciálnom ovládacom paneli počítača, ktoré v softvéri skenera BCS2 otvorí novú objednávku. Softvér si po zosnímaní prvej strany dokumentu od čitateľa automaticky vypýta identifikačný údaj, ktorým je číslo jeho čitateľského preukazu, priradí ho k zosnímanému obrazu a čitateľ pokračuje v skenovaní. Po ukončení snímania tlačidlom „koniec“ prídavná tlačiarňička vzápätí vytlačí čitateľovi potvrdenie o vykonanej objednávke. Najdôležitejšími údajmi potvrdenia je číslo čitateľského preukazu čitateľa a poradové číslo operácie skenovania. Na pozadí tohto procesu vytvorí softvér BCS2 transferom zo zosnímaných obrazov PDF dokument, ktorý odošle na server určený tejto službe, kde sa automaticky generuje hypertextový link, ktorý sa v podobe e-mailovej správy ihneď odošle do Študovne elektronických dokumentov. Odtiaľ konzultant študovne za prítomnosti čitateľa zašle hypertextový link na elektronickú adresu čitateľa. Kliknutím na hypertextový link sa čitateľovi sprístupnia jeho dokumenty v podobe súboru PDF a i jednotlivých obrazových súborov formátu JPEG/TIF, ktoré si čitateľ uchová ich skopírovaním (downloadovaním) z ich dočasného umiestnenia.

Pracovisko služby je vybavené podrobným návodom na použitie, v prípade potreby je tu aj digitalizátor poskytujúci na požiadanie konzultačné služby. V záujme rešpektovania autorských práv majú čitatelia k dispozícii aj autorský zákon.

Štatistické ukazovatele služby Scan & Go

Služba je veľmi obľúbená, čo dokazuje aj skutočnosť, že za sledované obdobie šiestich mesiacov čitatelia vytvorili takmer 150 000 kópií dokumentov. Mesačný priemer je

25 000 kópií a za jeden 12-hodinový pracovný deň knižnice čitateľa vytvorili približne 1040 kópií dokumentov.

Služba EDO Oddelenia MVS

Pre Oddelenie medziknižničnej výpožičnej služby bol prechod na softvér MyBIBeDoc spolu s technickým vybavením digitalizačnej linky UKB veľkou zmenou. V rámci vzájomného poskytovania kópií dokumentov medzi knižnicami prostredníctvom MVS bola UKB prvou slovenskou knižnicou, ktorá zaviedla pre ostatné slovenské knižnice dodávanie dokumentov v elektronickej podobe s takmer stopercentnou mierou nahradenia xeroxovej kópie elektronicou (v r. 2006 – 98,5%, v r. 2007 – 99%). Tým sa nielen výrazne skrátila doba dodania žiadaného dokumentu čitateľovi, ale skenovanie namiesto xeroxovania podstatne zlepšilo aj naše snahy o ochranu a šetrný prístup k fondom.

Priebeh služby

Knižnica, žiadajúca elektronické kópie, vyplní formulár nachádzajúci sa na webových stránkach UKB. Je to opäť formulár patriaci databáze MyBIBeDoc. Po jeho potvrdení a odoslaní sa všetky dáta uložia a objednávka je vytvorená. Oddelenie pri administrácii objednávok na dodanie elektronickej kópie dokumentu vytlačí žiadanku, obsahujúcu čiarový kód (čiarový kód je v prípade MVS kombináciou identifikátora žiadajúcej knižnice a identifikátora priestoru na serveri MyBIBeDoc) a pripojí ju k fyzickému dokumentu. Pri spracúvaní objednávky v Oddelení digitalizácie digitalizátor zosníma žiadanku, skener prečíta čiarový kód, priradí zoskenovaný obraz k žiadanke v systéme MyBIBeDoc a ďalej pokračuje v skenovaní podľa údajov žiadanky. Po dokončení práce je žiadaný dokument transferovaný vo formáte PDF na server UKB, kde sa uchováva po dobu 10 dní.

Recipientovi, teda žiadajúcej knižnici je do e-mailovej schránky doručený notifikačný e-mail, obsahujúci hypertextový link smerujúci k žiadanému dokumentu. Na tomto princípe funguje dodávanie elektronických kópií akéhokoľvek typu knižničného dokumentu (časť knihy, článok zo zborníka, periodika, kópia z mikrofilmu), ktorý služba MVS umožňuje doručiť. V prípade, že objednávka nemôže byť vybavená alebo používateľ uviedol nesprávne bibliografické údaje, dostane oznam na uvedenú e-mailovú adresu.

Spôsob platby za služby EDO v rámci medziknižničnej výpožičnej služby je možný súhrnnou faktúrou raz za polrok alebo v hotovosti (využívajú napr. niektoré bratislavské knižnice a organizácie). Poplatky za dodanie dokumentu sú v UKB jednotné, nie sú delené podľa používateľských skupín (napr. jednotlivec študent, jednotlivec neštudent, organizácia komerčná a nekomerčná) ani podľa typu požiadavky (normálna, expresná). Väčšina systémov na dodávanie dokumentov v zahraničí aj v Českej republike má poplatky za dodanie dokumentu odstupňované podľa typu požiadavky (normálna, expresná, British Library v Londýne má aj dodanie do 2 hodín, kde sú poplatky naozaj vysoké) alebo podľa veku snímanej predlohy. V tejto oblasti nebol ešte v slovenských knižniciach urobený potrebný prieskum záujmu vo vzťahu k cene

za dodaný dokument, avšak je zrejmé, že po prechode na euro a vytvorení čitateľských kont bude nevyhnutné takýto prieskum urobiť.

Jednou z nevýhod používaného systému MyBIBeDoc je, že registrovaná verzia a aplikované moduly systému v prostredí UKB neumožňujú fakturáciu objednávky centrálne (mesačne), i keď samotný systém a jeho úplné a vyššie verzie, používané predovšetkým v nemeckých knižniciach, sú schopné faktúru vystaviť priamo zo systému spolu so súpisom dodaných dokumentov (poradové číslo, dátum, typ dodania, číslo žiadanky, bibliografické údaje článku, e-mail, účtovaná suma). Oddelenie MVS je jediné oddelenie v UKB, ktoré reálne potrebuje a využilo by komplexný systém elektronického dodávania dokumentov (od modulu na tvorbu objednávok po účtovný modul). Poplatky za služby ESO a EoD sa v súčasnosti uhrádzajú inými cestami, v prípade dostupnosti účtovného modulu by ho mohli využiť aj tieto služby. Plánované vytvorenie čitateľských kont však zrejme prinesie ďalšie zmeny, ktoré by mali zlepšiť kvalitu služby a zjednodušiť prácu s účtovaním služby v rámci MVS.

Štatistické ukazovatele služby EDO: za obdobie prvých šiestich mesiacov tohto roka bolo doručených 7250 kópií dokumentov.

EoD : e-Kniha na objednávku

Na jar 2007 uviedla UKB do prevádzky službu s názvom e-Kniha na objednávku (EoD – eBook on demand), ktorá je v súčasnosti unikátnou a jedinečnou službou poskytovanou nekomerčnou inštitúciou. Jej cieľom je produkcia elektronickej kópie fyzicky existujúceho dokumentu z fondu UKB na základe slobodného výberu zákazníka služby a jej doručenie do e-mailovej schránky zákazníka v podobe plnotextového súboru PDF. Výber a digitalizácia titulu sa riadi aktuálne platným zákonom o autorských právach, čo umožňuje službe orientáciu na tituly vydané pred rokom 1900, čo znamená šetrne digitalizovať a sprístupniť i staré a vzácne tlače. Originálnym prínosom služby je jej otvorenosť pre široké vrstvy obyvateľstva, služba nevyžaduje registráciu v UKB ani v inej knižnici či podobnej inštitúcii. Nevšednosť služby v slovenskom prostredí predstavuje jej komplexná realizácia v elektronickej prostredí, čo platí pre operátora služby aj zákazníka, ktorému odpadá potreba fyzickej návštevy knižnice. Služba sa realizuje v rámci účasti UKB v medzinárodnom konzorciu 13 národných a univerzitných knižníc ôsmich európskych krajín, ktoré je podporované Európskou úniou.

Služba rozoznáva dva typy zákazníkov. Prvým je zákazník, ktorý je bežným občanom, nemusí byť registrovaný v žiadnej knižnici či podobnej inštitúcii a sprístupňujú sa mu a digitalizujú dokumenty podľa regúl platného autorského zákona. Druhým typom zákazníka je nevidiaci a zrakovo postihnutý zákazník, na ktorého je možné aplikovať výnimku zo zákona o ochrane autorského práva, ktorá povoľuje digitalizáciu, resp. zhotovovanie kópie z akéhokoľvek typu a druhu dokumentu bez ohľadu na rok jeho publikovania, sledujúc spoločenské, vzdelávacie a výchovné zámery nevidiaceho. Aby sa predišlo zneužitiu tejto výnimky, je služba EoD pre zrakovo znevýhodnených poskytovaná výhradne v spolupráci so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, ktorá zabezpečuje oprávnenosť objednávky a autentifikáciu zákazníka.

Priebeh služby

Bežný zákazník si môže službu objednať vyplnením formulára v katalógu UKB (Virtua alebo generálny menný katalóg UKB/lístkový katalóg). Pre nevidiaceho zákazníka sa priebeh služby podobá na model služby MVS. Nevidiaci zákazník si knihu objedná v Slovenskej knižnici pre nevidiacich M. Hrebendu v Levoči (ďalej SKN), ktorá sprostredkuje objednávku UKB. Ďalšie kroky sú z pohľadu operátora služby spoločné pre oboch zákazníkov. Nasleduje objednanie a vyzdvihnutie knihy zo skladu UKB, kontrola dát objednávky v systéme ODM (databázový systém služby slúžiaci na administráciu objednávok, obdoba MyBIBeDoc), digitalizácia žiadaného fyzického dokumentu (od prednej po zadnú knižnú dosku vrátane prázdnych strán, príloh a pod.), spracovanie jednotlivých zosnímaných obrazov do podoby súboru PDF, prípadné textové spracovanie a výstupná kontrola všetkých vyhotovených výstupov (v prípade textového spracovania znamená kontrola aj manuálnu korekciu chýb OCR v RTF súbore e-knihy). V poslednom kroku sa stanoví konečná cena za službu, zákazníkovi (doteraz priebežne informovanému o priebehu služby automaticky zasielanými e-mailovými správami) je elektronicky zaslaná výzva na uhradenie poplatku za službu. Po uhradení poplatku zákazník ihneď obdrží svoju e-knihu. Za službu je možné platiť v hotovosti v pokladni knižnice, na faktúru alebo prostredníctvom online platby bežnou platobnou kartou. e-knihu je možné doručiť zákazníkovi online, teda zákazník si ju stiahne (download) z prostredia internetu, prípadne mu môže byť zaslaná na DVD nosiči prostredníctvom služieb Slovenskej pošty.

Služba je spoplatňovaná na základe jednotného modelu konzorcia. Základný poplatok za službu je 300 Sk (10 euro), ďalšia kalkulácia ceny závisí od úrovne vypracovania e-Knihy. Štandardná úroveň – e-Kniha ako PDF súbor – ponúka v rámci základného poplatku prvých 75 strán dokumentu, každú ďalšiu stranu za poplatok 4 Sk (0,10 euro). Príklad kalkulácie ceny za službu: kniha má 160 strán, prvých 75 strán je zahrnutých v základnom poplatku, 85 strán po 4 Sk, spolu je poplatok za službu 640 Sk (21,25 euro). Vyššia úroveň vypracovania e-Knihy (e-kniha ako plnotextový PDF súbor) ponúka v rámci základného poplatku prvých 50 strán dokumentu, každá ďalšia strana sa spoplatňuje po 6 Sk (0,15 euro). Napríklad, za 160-stranovú knihu je poplatok za službu 960 Sk (31,85 euro). Transfer e-Knihy na DVD nosič a jeho zaslanie zákazníkovi prostredníctvom služieb Slovenskej pošty sa účtuje poplatkom vo výške 100 Sk (3 euro).

Služba e-Kniha na objednávku, konzorciom riešená ako projekt, predstavuje knižničnú službu určenú širokej verejnosti. Aby bolo možné službu ďalej rozvíjať a v čo najväčšej možnej miere prispôbovať požiadavkám trhu, uskutočnila každá knižnica konzorcia prieskum mienky zákazníka služby. Úlohou knižníc bolo zistiť mieru spokojnosti so službou prostredníctvom dotazníka, ktorý zostavilo konzorcium. Každý zákazník služby bol v časovom rámci 1 až 2 dní od doručenia e-Knihy kontaktovaný prostredníctvom e-mailovej správy, vysvetľujúcej zábery a ciele prieskumu. Účelom e-mailovej správy bolo vyvolať záujem o prieskum / interview, uskutočnené v čase a spôsobe, ktorý zvolil zákazník, a to zväčša v rozmedzí ďalších 2 – 4 dní, potrebných na to, aby zákazník e-Knihu použil a mal s ňou skúsenosť. Dotazníkový prieskum pre-

biehal telefonickou formou alebo písomnou formou prostredníctvom chatovacích služieb internetu.

Štatistické ukazovatele služby

Od septembra 2007 do júna 2008 bolo v rámci služby zdigitalizovaných 73 kníh, z toho 12 publikovaných pred rokom 1900. - 61 kníh, vyhotovených pre nevidiacich zákazníkov, vzniklo v rámci spolupráce s SKN, ktorá e-Knihy celoplošne distribuuje nevidiacim Slovenska. Dvanásť historických kníh bolo vyhotovených pre 10 zákazníkov, z toho traja majú inú než slovenskú národnosť (Česká republika, Ukrajina, Taliansko). Z dvanástich kníh je deväť tlačených a tri rukopisné.

Charakteristiky skúmanej vzorky zákazníkov

Prieskumu sa zúčastnilo 8 zákazníkov, z toho 4 boli nevidiaci. Zákazníci služby sú vo veku od 21 do 29 rokov, priemerný vek zákazníka je 25 rokov. Ako zamestnanie zákazníci uviedli vysokoškolské, gymnaziálne a doktorandské štúdium, ďalej profesiu IT špecialistu, OCR korektora, pracovníka administratívy (popri vysokoškolskom diaľkovom štúdiu), právnik a prekladateľa, editora. Čo sa týka vedných odborov, zastúpené sú slovenský jazyk a literatúra (2 zákazníci), fyzioterapia, sociálna práca a psychológia, počítačové vedy, právo a lingvistika. Siedmi zákazníci reagovali pozitívne na výzvu zúčastniť sa prieskumu. Zákazníčka z Českej republiky, ktorá využila službu dvakrát, nikdy na výzvu nereagovala, tak isto ako zákazník z regiónu Benátska a ázijský študent dočasne žijúci na Slovensku. – Prieskumu sa zúčastnilo 7 mužov a jedna žena. 7 zákazníkov si žiadalo ako spôsob doručenia e-Knihy jej stiahnutie / download z prostredia internetu a zároveň za službu platilo online elektronickým spôsobom, jeden zákazník žiadal dodať e-Knihu na DVD-ROM-e s platbou v hotovosti v pokladni knižnice. Štyrom zákazníkom bola e-Kniha doručená v podobe PDF súboru, ďalším štyrom – nevidiacim bola e-Kniha doručená v podobe PDF súboru s možnosťou plnotextového vyhľadávania, resp. aj v podobe RTF súboru. Priemerná cena za knihu je 1347 Sk (44,70 euro).

Analýza výsledkov prieskumu

Pre potreby tohto príspevku prezentujeme všeobecné výsledky prieskumu. Výsledky prieskumu, kategorizujúce zákazníka objednávajúceho si historickú knihu a zákazníka objednávajúceho si novodobú, nedávno vydanú knihu, boli uverejnené v periodiku ITRLib.¹ Analýza výsledkov ukázala, že priemerný zákazník služby má 25 rokov, je študentom univerzity a je so službou veľmi spokojný, pretože mu umožňuje prístup k hľadanej knihe, aj keď je jeho knižnica ďaleko či kniha nie je inak dostupná. Vytvorenie elektronickej kópie fyzicky existujúcej knihy si vyberá zo študijných dôvodov či profesionálneho záujmu, prípadne vedeckého výskumu.

¹ PÍROVÁ, Jaroslava. Služba e-Kniha na objednávku a prieskum preferencií zákazníkov. In *ITLib= Informačné technológie a knižnice* [online], 2008, č. 3 [cit. 2008-25-08]. Dostupné na internete <<http://www.cvtisr.sk/itlib/>>. ISSN 1336-0779. – V čase odovzdávania príspevku do redakcie nebolo odkazované číslo periodika dostupné v tlačenej ani elektronickej verzii.

Zákazník objednávajúci si historickú knihu platí za službu sám, nevidiaci zákazník využíva finančné možnosti dostupných grantov. Nevidiaci zákazník si objednáva nové, nedávno publikované tituly a nevyhnutne potrebuje využívať možnosti práce s textom, e-Kniha sa mu vypracováva do podoby plnotextového PDF súboru. Ako alternatívu k službe e-Kniha na objednávku by zákazník vo všeobecnosti využil možnosť vyhotovenia kópie (papierovej či elektronickej) v knižnici. Nevidiaci zákazník by ako alternatívu získania žiadanej knihy použil službu MVS a službu Scan & Go s následným (vlastnoručným) vygenerovaním textového výstupu a transformovaním textu do podoby audioknihy, či prieskum na internete. Zákazník objednávajúci si historickú knihu nemôže ako alternatívu využiť službu MVS ani vyhľadávanie elektronickej verzie knihy na internete, zvolil by štúdium knihy v študovni knižnice. Naopak, štúdium knihy v študovni knižnice je neprijateľnou alternatívou pre nevidiaceho zákazníka, hľadaná kniha by musela byť v Braillovom písme. Elektronickú knihu si zákazník opakovane číta či pracuje s ňou na svojom PC na mieste a v čase, ktorý si zvolí. Vytlačí si časť elektronickej knihy a imponujú mu jej vlastnosti. Zákazník preferuje elektronickú verziu knihy pred fyzickým originálom historickej knihy. Zákazník objednávajúci si kópiu historickej knihy často hodnotí cenu za službu ako vysokú, v porovnaní s vlastnosťami či grafickými možnosťami PDF súboru e-knihy hodnotí cenu ako úmernú kvalite. Nevidiaci zákazník nevie cenu ohodnotiť na základe čerpania dotovaných finančných zdrojov. Zákazník je spokojný s rýchlosťou doručenia a ako spôsob platby za službu si vyberá online platobný proces. Po skúsenosti so službou by ju využil v budúcnosti znovu a rozpráva o nej svojim blízkym. O službe sa dozvedel od pracovníkov knižnice.

Záver

Služby Univerzitnej knižnice v Bratislave spojené s elektronickým objednávaním dokumentov nielen pohľadom do svojich štatistík ukazujú, že ide o služby žiadané a využívané, poskytujúce čitateľom rôznorodosť produktov a dokumentového zabezpečenia.

Moderné spôsoby platieb čitateľov v Slovenskej národnej knižnici

PhDr. Darina Janovská, Slovenská národná knižnica v Martine

Témou číslo jeden dnešných dní je blížiaci sa vstup Slovenskej republiky do eurozóny a s tým súvisiace duálne oceňovanie tovarov a služieb v korunách a eurách, ktorého začiatok bol pôvodne určený na mesiac po stanovení konverzného kurzu a neskôr posunutý na 24. august 2008. Pretože i knižnice vyberajú od svojich čitateľov veľké množstvo poplatkov – či už ide o sankčné poplatky alebo o poplatky za služby – i pre knižnice sa stáva povinnosťou duálne oceňovanie.

Príjmový platobný doklad

Najbežnejším spôsobom realizácie platieb čitateľov v knižniciach sú platby v hotovosti na potvrdenku, ktorú predstavuje príjmový platobný doklad. Platby na tento doklad

boli zdĺhavé už pred zavedením eura, pretože knihovník musel ručne vyplniť všetky predpísané riadky, pričom počas obdobia duálneho oceňovania musí poplatok v korunách prerátať na eurokalkulačke a dopísať ho i v eurách. Na príjmovom doklade musí byť uvedený i konverzný kurz, ktorý však možno uviesť vopred pomocou pečiatky, ktorú si dá knižnica na tento účel zhotoviť. Tento spôsob je zdĺhavý, pretože vyplnenie príjmového dokladu s prerátaním prijatej hotovosti na eurokalkulačke trvá niekoľko minút a zdržuje knihovníka od poskytovania služieb ďalším čitateľom. Časovo náročná je i ďalšia manipulácia s prijatou hotovosťou – jej evidovanie, odovzdávanie na ekonomický úsek, následné odovzdávanie do banky a pod.

Elektronická registračná pokladňa

Moderný spôsob prijímania platieb predstavujú registračné pokladne. Elektronické registračné pokladne s tlačiarňou sú podľa Zákona č. 55/1994 Z.z. o spôsobe vedenia evidencie tržieb elektronickou registračnou pokladňou povinné od 1. januára 1995 pre daňové subjekty, ktorých predmetom podnikania je predaj tovaru alebo poskytovanie služieb. Keďže poskytovanie služieb v knižniciach nie je predmetom podnikania, ich používanie v knižniciach nie je povinné. Napriek tomu sú knižnice, ktoré úspešne elektronické registračné pokladne využívajú, pričom ich výhoda sa ukázala nielen pri bežnej každodennej praxi, ale i pri potrebe duálneho oceňovania.

Slovenská národná knižnica (SNK) používa registračnú pokladňu od r. 2000, teda už osem rokov. Pôvodne sa používala iba v požičovni SNK na platby súvisiace s výpožičkami, platby za kópie a pod., avšak po osvedčení sa zakúpila sa i pre študovne, kde sa vyberajú poplatky od používateľov za rôzne druhy kópií (univerzálna študovňa, študovňa archívu literatúry a umenia) a pre Slovenské národné literárne múzeum, ktoré vyberá poplatky za vstupenky do svojich expozícií. V súčasnosti teda SNK využíva v službách používateľom až 4 elektronické registračné pokladne. Cena elektronickej registračnej pokladne závisí od množstva nadefinovaných položiek – čím je ich viac, tým je vyššia. Pretože v knižnici sa počet položiek nepočíta ani na tisícky, ani na stovky, ale na desiatky, cena jednej pokladne nebola nijako dramatická (cca 4000 Sk).

Výhody elektronických registračných pokladní sú však nesporné. Na pokladni v požičovni SNK je v súčasnosti naprogramovaných 72 položiek. Tento počet sa dosiahol postupným rozširovaním o nové položky. Posledné dve položky boli dodané v roku 2008. Ide o položku „kaucia“, čo súvisí s nárastom výpožičiek na kauciu a o položku „kultúrne poukazy“. Po oznámení konverzného kurzu bol pri každej položke naprogramovaný i poplatok v eurách, čiže používateľ dostane po zaplatení poplatku potvrdenku s označením platby (napr. čitateľský preukaz) a s výškou poplatku v oboch menách, samozrejme i s uvedením konverzného kurzu. Keďže poplatok v eurách je naprogramovaný, nie je potrebné používať eurokalkulačku.

Registračné pokladne majú i ďalšie výhody. Predovšetkým umožňujú robiť dennú a mesačnú uzávierku za jednotlivé položky. Položky sú rozdelené do 6 skupín:

1. platby súvisiace s čitateľským preukazom,

2. platby za kópie v MVS,
3. platby za pokuty (strata, omeškanie, poškodenie),
4. platby za xerokópie, fotografie, skenovanie,
5. platby za medzinárodnú MVS (MMVS),
6. platby za predaj publikácií.

Ústrižok z uzávierky tak poskytuje informáciu i o výške platieb za jednotlivé skupiny.

POS terminál

Ďalší moderný prostriedok platieb v knižniciach predstavujú POS terminály. POS terminál je elektronické zariadenie, ktoré umožňuje bezhotovostnú platbu platobnými kartami. Prostredníctvom platobných kariet dnes možno platiť vo väčšine obchodov a ďalších predajných miest a v budúcnosti sa určite stanú bežným spôsobom platby i v knižniciach. Ich výhodou je jednoduchosť a rýchlosť realizácie finančných operácií (používateľ knižnice dostane okamžite ústrižok s označením poplatku i jeho výškou), odstránenie nákladov manipulácie s hotovosťou (odpadávajú úkony spojené s odovzdávaním tržby do ekonomického úseku knižnice a s odovzdávaním hotovosti do banky) a prehľadnosť finančných operácií (banka poskytuje výpis tržieb). To všetko šetrí čas ako pracovníkov služieb, tak i pracovníkov ekonomických úsekov knižnice.

Platby prostredníctvom POS terminálu sú bankové služby a je všeobecne známe, že banky si nechávajú za svoje služby dobre platiť. Poplatok sa zvyčajne skladá z pevného poplatku a percentuálnej provízie, pričom poplatky sú v rôznych bankách rôzne. Najvýhodnejšie je zriadiť si POS terminál v banke, v ktorej má knižnica účet.

SNK zaviedla platby čitateľov cez POS terminál od 1. apríla 2008 a výhody sú nesporné. Okrem jednoduchoťi a prehľadnosti finančných operácií platba cez POS terminál priniesla de facto nárast tržieb. V minulosti sa často stávalo, že čitateľ nezaplatil potrebný poplatok, pretože nemal pri sebe dostatok hotovosti. Platobná karta mu to však umožnila. Pôvodne bola minimálna výška platby platobnou kartou v SNK stanovená na 50 Sk, na žiadosť čitateľov sme ju boli nútení stanoviť neobmedzene, teda i pre akékoľvek nižšie poplatky. POS terminál prijíma všetky druhy platobných kariet a vydáva čitateľovi potvrdenku o úhrade s výškou poplatku. Jednoduchým označením „Platba kartou“ sa táto platba eviduje i na registračnej pokladni, čiže pri uzávierke je z celkovej sumy poplatkov odpočítaná. Pri platbe cez POS terminál musia čitatelia dodržiavať tzv. diskretnú vzdialenosť.

Aj keď je zjavné, že platby cez POS terminál sú v súvislosti s bankovými poplatkami pre knižnice ešte príliš nákladné, určite sa v budúcnosti stanú samozrejmosťou i v knižniciach.

V konečnom dôsledku znamenajú spokojnosť používateľov a nezanedbateľným sprievodným javom je i imidž modernej knižnice v povedomí používateľov.

Zlodeji v knižnici

Mgr. Štefan Kolivoško

Krádež

(1) Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a spôsobí tak malú škodu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

Trestný zákon, Štvrtá hlava Trestné činy proti majetku, § 212. [21. storočie]

Tak sme sa rozhodli, že kto zo slobodných spácha krádež, že podľa týchto zákonov, nech sa vykúpi, ak je toho schopný, ak nie, nech je predaný do otroctva.

Corpus Juris Hungarici. II. Zákoník Svätého Štefana. [11. storočie]

Koľko knihovníckych srdc by zaplesalo, keby sa tento zákon na Slovensku ozaj dal vymôcť. Čo všetko by sa dalo v knižniciach zachrániť! Nepočul som veru, žeby niekoho na Slovensku na základe tohto paragrafu odsúdili a posadili do áreštu. Zdá sa mi, že veru už by aj bolo na čase. Veľmi sa rozmnožila tá pliaga, čo nám plieni knižnice a odnáša najhodnotnejšie dokumenty. Len sa obávam kapacít áreštov. Keby každého, kto sa neprávom zmocní kníh zavreli, kapacita temníc by určite nestačila.

Možno by predsa len bolo osožnejšie postupovať podľa II. Zákoníka Svätého Štefana. Dodnes sa tvrdí, že to bol múdry kráľ. Totiž taký zlodej sa musel vykúpiť zlatom. Pochopiteľne značnú časť výkupného dostal poškodený. Ani si neviem predstaviť, ako kvalitne by sme vedeli dopĺňovať knižničné fondy, keby sme platili zlatom.

Ak niekto pochybuje o množstve krádeží a spôsobenej škode, nech zabudne sa svoje pochybnosti. Uvediem len jeden príklad z našich končín. V decembri minulého roku sa u riaditeľa jednej severoslovenskej historickej knižnice ohlásil relatívne mladý, 33-ročný muž za účelom konzultácie o historických knižných fondoch. Skoro každý knihovník, ktorý pracuje s takýmito fondmi sa poteší prejavenej záujmu. Tak je to aj v poriadku. Tieto fondy je potrebné propagovať, lebo inak sa stanú mŕtvou materiou. Okrem toho, elementárnou úlohou knihovníka je poskytovanie služieb a konzultácie patria medzi základné služby. Je pravdou, že nie je dobré, ak knihovník v snahe chrániť fond svojej knižnice upadne do krajnosti a v každom návštevníkovi vidí potenciálneho zlodeja. Ale opatrnosti nikdy nebýva dosť. Koľko naivných knihovníkov doplatilo na svoju bezbrehú dôveru a tým vlastne sa podieľali na spáchaní nenapraviteľných škôd. Niekedy mám dojem, že knihovníci sa správajú ako dôverujúce staré babky, ktoré vidíme plačúce vo večerných televíznych novinách, lebo ich opäť okradli všetkými masťami mazaní podvodníci. – Mladý muž prišiel a dozaista získal dôveru knihovníka, lebo sa mohol voľne a bez kontroly pohybovať medzi historickými fondmi. Túto voľnosť využil svojráznym spôsobom. Pod odevom si ukryl dve knihy a pokojne odišiel z knižnice.

Hovorí sa, že s jedlom rastie chuť, tak to bolo aj s naším „záujemcom o historické knižné fondy“. Vrátil sa do knižnice tesne pred Vianocami 2007 a odniesol ďalších šesť kníh. Knihy boli vydané v 16. – 19. storočí. Ich cena bola neskôr odhadnutá na

viac ako 55 tis. korún. Zlodej asi súrne potreboval peniaze, lebo už o niekoľko dní vycestoval do Budapešti a tam v pokútnom antikvariáte knihy predal. Tento prípad mal ale šťastný koniec (nie však pre zlodeja). Jeho chuť sa zmenila na pažravosť a odva-ha na drzosť. Do knižnice, kde už dvakrát kradol, sa 9. januára 2008 vrátil po tretíkrát. Aj tentoraz chcel odnieť dve vzácne knihy. V tomto prípade už ale asistovala polí-cia. Dve vzácne knihy boli vrátené do knižnice. Pomerne rýchlo reagoval aj Policajný kapitanát v Budapešti, ktorý zobral na paškál antikvára. Ten sa však bránil, že nevedel o nelegálnom pôvode kníh, lebo v nich nenašiel vlastnícke pečiatky. V prípade, že to tak bolo, chybu možno hľadať aj v minulej práci knihovníkov.

Policajná hovorkyňa Krajského riaditeľstva policajného zboru v Žiline informovala, že zlodejovi hrozí trest odňatia slobody na tri až desať rokov. Trochu som ale skeptik, či sa naplní to, o čom informovala hovorkyňa. Ak aj áno, tak to bude opäť len podmie-nečný trest napriek tomu, že išlo o viackrát opakovanú krádež a ide o súčasť kultúr-neho dedičstva štátu. Ako málo si toto dedičstvo ceníme ukazuje aj skutočnosť, že ukradnuté knihy boli na Slovensku ocenené na 55,5 tis. korún. Faktom ale ostáva, že zlodej podobnú sumu dostal za knihy od obchodníka. Na základe existujúcich skúse-ností možno predpokladať, že predajná cena by bola o 70 až 100 percent vyššia. Nie každý, kto by mal robiť poriadok s takýmito individuami, vie plne pochopiť, že kráde-že kníh sú takými istými krádežami ako krádeže iných materiálnych statkov. Ba, v tomto prípade by sa dalo povedať, že vlastne ide o viac. Ide o hodnoty, ktoré sa dajú nahradiť len veľmi ťažko alebo vôbec nie.

Neostávajme však len vo svojej úzkej pátrii. Svet je veľký. V tomto veľkom svete sa páchajú aj veľké krádeže knižničných fondov. V októbri minulého roka agenti FBI v New Yorku zaistili Ptolemaiovu mapu sveta, ktorá pochádzala zo Španielskej národnej knižnice, kde ju ukradli. Mapa bola súčasťou knihy, vydanéj roku 1508 v Ríme. Odborníci odhadli jej cenu na stotisíc eur, teda na vyše tri milióny slovenských korún. V tejto súvislosti odstúpila zo svojej funkcie riaditeľka Španielskej národnej knižnice. Vyčítalo sa jej, že zamlčala stratu 19 dokumentov, ktoré zmizli z knižnice. Z krádeže podozrievajú uruguajského historika, ktorý pravdepodobne vyrezal vzácne mapy aj z iných kníh a potom bezo stopy zmizol z Madridu. Polícia predpokladá, že išlo o faloš-ného historika, ktorý sa do knižnice zapísal pod cudzím menom.

Do tretice prípad spoza „Veľkej mláky“. Informácie sú veľmi strohé, majú však o to väčšiu výpovednú hodnotu. Súd v Spojených štátoch amerických odsúdil 34-ročného muža na 10 rokov odňatia slobody, lebo v dvoch knižniciach odcudzil 1400 knižnič-ných jednotiek. Prvej knižnici vznikla škoda za 35 tis. dolárov. Druhá knižnica evido-vala škodu 11 tis. dolárov. Knihy a CD zlodej postupne predával. Odhalila ho jedna z kupujúcich, ktorá si všimla vlastnícku pečiatku knižnice. Polícia u zlodeja zaistila už len 500 kn.j. Americký súd teda primerane ocenil aktivity tohto častého návštevníka knižníc. Tak ma napadá: nebolo by dobré posielat' pracovníkov našej justície na exkurziu do Spojených štátov amerických?

Keď s knihovníkmi diskutujem na túto citlivú, ale vždy aktuálnu tému, zakaždým očá-kávam otázku, ktorá bude zákonite nastolená: Ako sa však proti krádežiam kníh brá-niť? Pravdu povediac, keby som vedel vyčerpávajúco zodpovedať túto otázku, bol by

som vlastne vysoko vážený odborník v majetkovej trestnej činnosti a potom by som nepracoval v knižnici za plat knihovníka. Napriek všetkému ale existujú niektoré všeobecné zásady, ktorými môžeme aspoň čiastočne sťažiť činnosť zlodějov v knižnici. V tomto smere je nutné poznamenať, že napriek uvedeným príkladom krádežami sú viac ohrozené knižnice s voľným výberom než knižnice, ktoré majú „viazaný fond“!

Elementárna zásada je, že sa nemožno spoliehať len na jeden druh ochrany knižničných fondov. Žiaľ, až príliš často sa stáva, že po namontovaní rôznych elektronických zariadení knihovníci majú pocit, že fond je v absolútnom bezpečí. To, že tieto zariadenia vie technicky zdatnejší jedinec „oklamať“, je viac-menej verejným tajomstvom.¹ Temer humorne pôsobí situácia, keď knižnica dá za niekoľko desaťtisíc korún namontovať ochranné zariadenie proti odnášaniam kníh, ktoré neboli registrované ako absenčné výpožičky a pritom nie sú zabezpečené okná vo výpožičnom priestore proti neoprávnenému otváraniam. Cez takéto okno a zvlášť na prízemí zloděj s komplicom ozaj môže ukradnúť čo chce a koľko chce.²

Knihovníci často vyriešia problém kradnutia fondov svojrúznou logikou: „V mojej knižnici nemám vzácne fondy, takže zloději ani nemajú záujem o krádeže kníh.“ Tu by som si vypomohol parafrázovaním známeho výroku: „Každá kniha si nájde svojho zlodēja“. Dá sa povedať temer s istotou, že v každej knižnici sa už kradlo a ak nie, je len otázka času, kedy sa bude kradnúť. Takže optimizmus je v tomto smere nemiestny.

Väčšina knižníc v súčasnosti uprednostňuje pri ochrane fondov technické zariadenia. Predpokladáme, že samotná prítomnosť ochranného zariadenia má odstrašujúci efekt na zlodějov. Nevýhodou týchto zariadení je ich vysoká cena. Je pravda, že firmy predávajúce tieto zariadenia zákazníkom podrobne vysvetlia spôsob ich fungovania. Zatiaľ sme však neregistrovali prieskum o skutočnej účinnosti – koľko zlodějov bolo pri krádeži prichytených, o koľko percent sa znížili straty a pod.

V poslednom období je hitom monitorovanie priestorov knižnice kamerami. Osobne mám výhrady proti takejto ochrane, lebo až príliš pripomína policajné špicľovanie všetkých návštevníkov knižnice.³ Inou vecou je cena za samotné zariadenie, pokiaľ má pokrývať všetky čitateľské priestory a nemajú vznikať tzv. mŕtve zóny, kde kamera „nevidí“. Z poznatkov z iných oblastí je známe, že vyššiu účinnosť systému možno zabezpečiť len vtedy, ak monitory sú sledované nepretržite a nie občasnými pohľadmi pracovníkov s inou náplňou práce. V praxi knižníc by to ale znamenalo zamestnať samostatného pracovníka na tento účel. Možno predpokladať, že len ročné mzdové náklady na takéhoto pracovníka budú vyššie ako škoda vzniknutá krádežami fondov.

Je napodiv, že v mnohých knižniciach nie sú vyčerpané všetky tradičné spôsoby ochrany knižničných fondov. Máme tu na mysli jednak samotné spracovanie knižničných fondov, napr. označenie knihy vlastníckou pečiatkou. V nedávnej minulosti sme

¹ Neuvádzam tu podrobnosti, aby som neposkytol návod zlodějom, ktorí tieto triky nepoznajú.

² Pred časom mi kolegyňa z jednej nemenovanej zahraničnej knižnice porozprávala, že takýmto spôsobom im z výpožičných priestorov na prvom poschodí ukradli počítač za plnej prevádzky knižnice.

³ Drvivá väčšina používateľov prichádza do knižnice normálne využívať jej fondy a nie kradnúť.

registrovali prax niektorých knižníc, keď ako náhradu za vlastnícku pečiatku považovali čiarový kód vytlačený na samolepku, ktorá sa nalepila do knihy. Bez dlhších diskusií možno konštatovať, že odstránenie takejto nálepky je omnoho jednoduchšie ako odstránenie vlastníckej pečiatky. Ako pomerne účinný prostriedok sa ukazuje umiestnenie vlastníckej pečiatky na hornú oriezku knihy.⁴ Takáto vlastnícka značka sa veľmi ťažko odstraňuje a je dobre viditeľná aj vtedy, keď je kniha je odložená na polici spolu s inými knihami.

V knižniciach s voľne prístupnými fondmi najčastejšie dochádza ku krádežiam v čitateľských priestoroch, Tu by malo byť temer všetko prispôsobené tomu, aby sa čo najlepšie ochránil knižničný fond. Chaoticky, neprehľadne usporiadaný interiér dáva určite veľké možnosti potenciálnym zlodejom. Rozhodujúcim faktorom sú však zamestnanci knižnice a ich postoj k ochrane im zvereného majetku. Tento postoj budem ilustrovať negatívnym príkladom. Vo výpožičnom priestore v rámci jednej pracovnej smeny pracujú dve knihovníčky. Je až príliš častým obrazom, že sedia za svojou „hradbou z výpožičných pultov“ a medzi regály by ich podľa všetkého nedostalo ani zúfale volanie čitateľa. Nie je asi potrebné dlhé dokazovanie, že v takejto knižnici sa zlodej kníh cíti ako ryba vo vode. Veľká medzera ostáva v aktívnom zapojení čitateľov do ochrany knižničných fondov. Vlastne môžeme povedať, že v čitateľoch vôbec nehľadáme spojencov proti zlodejom.

Záverom k tejto téme možno konštatovať, že k čiastočnému úspechu pri ochrane fondov sa môžeme dopracovať len vtedy, ak sa budeme snažiť problém riešiť komplexne a nebudeme sa spoliehať len na jednu alebo dve metódy. Ochrana knižničných fondov pred odcudzením je vždy beh na dlhej trati, na ktorej je v popredí raz zlodej, inokedy knihovník. Cieľ je v nedohľadne a ide len o to, aby sme zlodejmi neboli príliš predbehnutí.

⁴ Z estetického hľadiska možno mať výhrady voči takémuto spôsobu ochrany.

Odborné podujatia SAK v rokoch 1993 – 2007

Počas svojej pätnásťročnej existencie Slovenská asociácia knižníc usporiadala – samostatne alebo v spolupráci s inými združeniami a inštitúciami – celý rad odborných podujatí. Ich prehľad uvádzame v chronologickom usporiadaní spolu so základnými údajmi a súpisom dokumentov, ktoré sa k nim vzťahujú

1993 *Seminár vysokoškolských knižníc* (prvý odborný seminár SAK)
12.10.1993, Banská Bystrica

Seminár vysokoškolských knižníc / Daniela Gondová. In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 1, č. 4 (1993), s. 25-27. – Referát o seminári.

1994 *Slovenské knihovníctvo v čase spoločenských premien a do roku 2000*
(celoslovenská konferencia)
14.11.1994, Bratislava

Slovenská asociácia knižníc : zborník Bibliotéka '94 / Hlavný redaktor Jozef Hajdušek. - Bratislava : Slovenská asociácia knižníc, 1994. – 41 s. – Zborník pripravený na konferenciu a medzinárodný knižný veľtrh Bibliotéka '94. Obsahuje materiály o členských knižniciach SAK.

K východiskám transformácie slovenského knihovníctva / Ján Kurák. In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 3, č. 1 (1995), s. 4-16. – Z vystúpenia predsedu SAK na konferencii.

Závery z celoštátnej konferencie „Slovenské knihovníctvo v čase spoločenských premien a do roku 2000“, ktorá bola dňa 14. novembra 1994 v Bratislave. In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 3, č. 1 (1995), s. 23-26.

Biblioteka 1994 / L[ubica] Segešová. In: *Spravodajca Slovenskej technickej knižnice*. – Č. 4 (1994), s. 18-20. – Referát o konferencii.

Informácia o konferencii „Slovenské knihovníctvo v čase spoločenských premien a do roku 2000“ / (h.). In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 3, č. 1 (1995), s. 21.

1996 *Prvý slovenský knihovnícky kongres : Knižnice '96*
14.-15.5.1996, Nitra

Usporiadatelia: Spolok slovenských knihovníkov a Slovenská asociácia knižníc

Slovenský knihovnícky kongres Knižnice '96 : koncepcia a organizačný návrh / Dušan Katuščák a kol. In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 3, č. 3 (1995), s. 13-15.

Deklarácia 1. slovenského knihovníckeho kongresu. In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 4, č. 2 (1996), s. 22-24.

Bulletin Spolku slovenských knihovníkov. Ročník 7. 1996 : materiály z 1. slovenského knihovníckeho kongresu Knižnice '96 v Nitre 14. a 15. mája 1996. – Bratislava : Spolok slovenských knihovníkov, 1997. – 476 s.

Prvý slovenský knihovnícky kongres / Anna Vydrová. In: *Slovenská asociácia knižníc : bulletin*. – Roč. 4, č. 2 (1996), s. 20-22. – Referát o kongrese.

1997 Seminár akademických knižníc : CASLIN a akademické knižnice
1997, Žilina

Seminár akademických knižníc / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 5, č. 3 (1997), s. 17-18. – Referát o seminári.

1997 Slovenské knižnice '97 (celoslovenská konferencia)
14.-15.10.1997, Sielnica

Usporiadatelia: Spolok slovenských knihovníkov a Slovenská asociácia knižníc

Konferencia „Slovenské knižnice '97“ / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 5, č. 3 (1997), s. 19. – Informácia o pripravovanej konferencii.

Konferencia „Slovenské knižnice '97“ – Sielnica / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 5, č. 4 (1997), s. 28-29. – Referát o konferencii.

Vyhlásenie účastníkov konferencie „Slovenské knižnice '97“. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 5, č. 4 (1997), s. 29-30. In: *Bulletin Centra vedecko-technických informácií SR*. – Roč. 1, č. 4 (1997), s. 63-64. In: *Metodický informátor*. – Roč. 33, č. 1 (1998), s. 53-55.

Bulletin Spolku slovenských knihovníkov a Slovenskej asociácie knižníc. Ročník 8. 1997 : materiály z konferencie „Slovenské knižnice '97“ v Sielnici 14. a 15. októbra 1997. – Bratislava : STIMUL, 1997. – 164 s.

1997-1998 Okrúhly stôl k problematike súborného katalógu slovenských knižníc
15.5.1997, Martin; 7.5.1998, Bratislava.

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (OS pre elektronizáciu knižníc) a Slovenská národná knižnica

Okrúhly stôl k problematike súborného katalógu slovenských knižníc / Ján Guľa. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 5, č. 3 (1997), s. 20-22. – Referát o podujatí 15.5.1997 v Martine.

Problematika súborného katalógu slovenských knižníc pri okrúhlom stole II / Ján Guľa. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 6, č. 3 (1998), s. 11-15. – Referát o podujatí 7.5.1998 v Bratislave.

1998 Seminár akademických knižníc
12.5.1998, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc), Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity, Slovenská národná knižnica – Národný bibliografický ústav

Seminár akademických knižníc / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 6, č. 3 (1998), s. 21-23.

1999 Druhý slovenský knihovnícky kongres : Knižnice pre 21. storočie

22.-23.11.1999, Košice

Usporiadatelia: Spolok slovenských knihovníkov a Slovenská asociácia knižníc

O čom bude rokovať 2. knihovnícky kongres? / Tibor Trgiňa. In: *Knižná revue*. – Roč. 9, č. 22 (1999), s. 8.

Knižnice pre 21. storočie / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 7, č. 4 (1999), s. 3-4. – Retrospektívne o prípravách kongresu.

Knižnice pre 21. storočie. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 8, č. 1 (2000), s. 40-41. – Referát o kongrese.

Stratégia knihovníctva a knižníc v Slovenskej republike : vecné priority a princípy, 1999-2005 / Spracoval Dušan Katuščák ako prvý pracovný materiál na 2. slovenský knihovnícky kongres ... In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 8, č. 1 (2000), s. 5-21.

Bulletin Spolku slovenských knihovníkov. Ročník 9. 1999. Číslo 2 : Knižnice pre 21. storočie. – Bratislava : Spolok slovenských knihovníkov, 1999. – 255 s. – Materiály z kongresu.

2000 Seminár akademických knižníc

21.6.2000, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc) a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity

Seminár akademických knižníc / (dr). In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 8, č. 3 (2000), s. 42. – Referát o seminári.

2001 Seminár akademických knižníc : Informačné zabezpečenie vzdelávacieho, vedeckého a výskumného procesu v podmienkach akademických knižníc a stratégia rozvoja slovenského knihovníctva do roku 2006 a Národný seminár CELIP : Prístup k elektronickým zdrojom – otázky licencií

18.- 19. 6. 2001, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc), Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity, Národná skupina CELIP (Central and European Licensing Information Platform)

Knižničná komunita na pôde Žilinskej univerzity : seminár akademických knižníc : národný seminár CELIP / Marta Sakalová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 9, č. 3 (2001), s. 45-49. – Referát o seminári.

Národný seminár CELIP „Prístup k elektronickým zdrojom : otázky licencií : (Žilina 19, jún 2001, 9,00-16,00 hod.). / Jaroslav Šušol. In: *Bulletin Slovenskej*

asociácie knižníc. – Roč. 9, č. 2 (2001), s. 39-40. – Informácia o pripravovanom seminári.

Slovenské knižnice a licencie : úvahy a poznámky spojené s prípravou a realizáciou Národného seminára CELIP „Prístup k elektronickým informačným zdrojom – otázky licencií : (Žilina 19.6.2001). – In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – Roč. 9, č. 3 (2001), s. 5-12.

2002 Seminár akademických knižníc : E-vzdelávanie : akademické knižnice v kontexte e-vzdelávania : ďalšie vzdelávanie knihovníkov

21.5.2002, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc) a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity

Akademické knižnice v kontexte e-vzdelávania / Marta Sakalová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – Roč. 10, č. 3 (2002), s. 45-48. – Referát o seminári.

2003 Informatizácia a internetizácia knižníc v SR (seminár)

20.3.2003, Martin

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (OS pre informatizáciu a elektronizáciu) a Slovenská národná knižnica

Informatizácia a internetizácia knižníc v SR / Milan Rakús. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – Roč. 11, č. 2 (2003), s. 36-37. – Referát o seminári.

2003 Seminár akademických knižníc

15.5.2003, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc) a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity

Seminár akademických knižníc v Žiline / Marta Sakalová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – Roč. 11, č. 2 (2003), s. 40-41. – Referát o seminári.

2003 Informačné správanie a digitálne knižnice (konferencia s medzinárodnou účasťou)

21.-22.5.2003, Bratislava

Usporiadatelia: Katedra knižničnej a informačnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a Slovenská asociácia knižníc

Informačné správanie a digitálne knižnice / Jana Ilavská. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – Roč. 11, č. 2 (2003), s. 41-45. – Referát o konferencii.

Informačné správanie a digitálne knižnice / Michal Čudrnák, Tomáš David. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc.* – Roč. 11, č. 4 (2003), s. 24-27. – Referát o konferencii.

2004 Seminár o projekte KIS3G

Usporiadatelia: Slovenská národná knižnica a Slovenská asociácia knižníc

Kalendárium uplynulých 15 rokov. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 15, č. 3 (2007), s. s. 21-24.

2004 Seminár akademických knižníc

Máj 2004, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc) a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity

Stručná informácia o seminári akademických knižníc v Žiline / Beáta Bellérová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 12, č. 3 (2004), s. 21-22.

2005 Marketing a public relations elektronických informačných služieb (celoslovenský seminár)

20.4.2005, Banská Bystrica

Usporiadatelia: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici a Slovenská asociácia knižníc

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici : piaty ročník odborného seminára / Mária Meleková. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 13, č. 2 (2005), s. 31-32. – Referát o seminári.

2005 Seminár akademických knižníc : Spolupráca akademických knižníc

7.6.2005, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc) a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity

Žilinský seminár akademických knižníc 2005 / Marta Sakalová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 13, č. 3 (2005), s. 32-33. – Referát o seminári.

Vyhodnotenie dotazníka adresovaného účastníkom Seminára akademických knižníc v Žiline / B[eáta] Bellérová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 13, č. 3 (2005), s. 34-35.

Materiály zo seminára: <http://www.sakba.sk/seminar-2005/seminar-ak2005.html>

2005 Seminár verejných knižníc

10.11.2005, Bratislava

Vývoj regionálnych knižníc v období rokov 1997-2004 / Mária Balkóciová, Katarína Šušoliaková. – In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 13, č. 4 (2005), s. 24-41. – Príspevok na seminári.

Verejné knižnice a ich podpora v grantovom systéme Ministerstva kultúry SR (1999- 2005) / Ján Molnár. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 13, č. 4 (2005), s. 41-48. – Príspevok na seminári.

Namiesto úvodníka o seminári verejných knižníc / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 13, č. 4 (2005), s. 3-4. – Bilancia seminára.

2006 Seminár akademických knižníc : Informačná gramotnosť a vzdelávacie aktivity akademických knižníc

3.5.2006, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská asociácia knižníc (Sekcia akademických knižníc) a Univerzitná knižnica Žilinskej univerzity

Informačná gramotnosť a vzdelávacie aktivity akademických knižníc / Marta Sakalová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 14, č. 2 (2006), s. 40-43. – Referát o seminári.

Aspekty informačnej gramotnosti / Pavol Rankov. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 14, č. 2 (2006), s. 6-20. – Prednáška na seminári.

2006 Knižnice 2007-2013 (celoslovenská konferencia)

7.6.2006, Martin

Usporiadatelia: Spolok slovenských knihovníkov a Slovenská asociácia knižníc

Z konferencie Knižnice 2007-2013. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 14, č. 3 (2006), s. 28-91. – Príspevky prednesené na konferencii.

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc. Ročník 14. 2006. Mimoriadne číslo. – Bratislava : Slovenská asociácia knižníc, 2006. – 72 s. – Materiály z konferencie.

Knižnice 2007-2013 / -mm-. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 14, č. 2 (2006), s. 47. – Krátka informácia o konferencii.

Knižnice 2007-2013 / Daniela Gondová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 14, č. 3 (2006), s. 3-4. – Bilancia konferencie.

2007 Projekt KIS3G : prezentácia doterajších výsledkov a prezentácia participujúcich knižníc

20.3.2007, Martin

Usporiadatelia: Slovenská národná knižnica a Slovenská asociácia knižníc

Správa o činnosti Slovenskej asociácie knižníc za rok 2007 / Daniela Gondová. In: *Z valného zhromaždenia Slovenskej asociácie knižníc (Piešťany 27.2.2008) : príloha Bulletinu SAK*. – Roč. 16, č. 1 (2008). – S.3-8.

2007 Mladá generácia knižnično-informačných pracovníkov a moderná knižnica (workshop)

28.3.2007, Banská Bystrica

Usporiadatelia: Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici a Slovenská asociácia knižníc

Mladá generácia knižnično-informačných pracovníkov a moderná knižnica : zborník príspevkov z workshopu, ktorý sa konal dňa 28. marca 2007 v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici / [Zostavila Blanka Snopková]. – Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica, 2007. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM).

Mladá generácia knižnično-informačných pracovníkov a moderná knižnica / Blanka Snopková. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 15, č. 2 (2007), s. 30-33. – Referát o workshope.

2007 Štandardy verejných knižníc (diskusný seminár)

29.3.2007, Žilina

Usporiadatelia: Slovenská národná knižnica, Žilinská knižnica, Slovenská asociácia knižníc

Štandardy verejných knižníc – diskusný seminár : (Žilina 29. marca 2007) / Mária Balkóciová. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 15, č. 2 (2007), s. 46-50. Referát o seminári.

2007 Elektronické služby v znalostnej spoločnosti (medzinárodný odborný seminár; pri príležitosti 55. výročia vzniku Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice vo Zvolene a 15. výročia vzniku Slovenskej asociácie knižníc)

12.9.2007, Zvolen

Usporiadatelia: Slovenská lesnícka a drevárska knižnica Technickej univerzity vo Zvolene a Slovenská asociácia knižníc

Elektronické služby v znalostnej spoločnosti : medzinárodný odborný seminár / Alena Poláčiková. In: *Bulletin Slovenskej asociácie knižníc*. – Roč. 15, č. 3 (2007), s. 31-36. – Referát o seminári.

Elektronický zborník zo seminára: <http://sldk.tuzvo.sk>

K.F.

Koordinácia bibliografie na Slovensku

Národný bibliografický ústav Slovenskej národnej knižnice plní rôzne funkcie. Jednou z jeho základných funkcií je koordinácia národného bibliografického systému Slovenskej republiky. Úlohu koordinátora má vo svojej gescii Oddelenie výskumu a koordinácie bibliografie. Poradným, riadiacim a koordinačným orgánom v tejto oblasti je Koordinačná rada pre bibliografickú činnosť SR, ktorá už roky kvalitne funguje a koordinuje bibliografickú činnosť všetkých typov knižníc v SR. Koordinačná rada má 27 členov a skladá sa zo zástupcov 22 inštitúcií. Sú to zástupcovia Slovenskej národnej knižnice, Univerzitnej knižnice v Bratislave, ďalej jednotlivých vedeckých knižníc, akademických knižníc, špeciálnych knižníc a jednotlivých krajských knižníc, ktoré sú koordinátormi regionálnych knižníc – každá za svoj región. Všetky informácie o činnosti Koordinačnej rady, o jej zložení, jednotlivé výstupy, zápisnice sú pravidelne vystavované na webovej stránke Slovenskej národnej knižnice (SNK), pod ikonou Bibliografia a v nej pod Oddelením výskumu a koordinácie bibliografie (OVKB).

Oddelenie výskumu a koordinácie bibliografie zvoláva každoročne dvakrát zasadnutie Koordinačnej rady pre bibliografickú činnosť SR, sú to pravidelné jarné a jesenné zasadnutia. Jarné zasadnutie sa uskutočňuje v júni a jesenné v decembri príslušného roka. Na jednotlivých zasadnutiach sa vždy riešia konkrétne problémy bibliografickej činnosti, aby bol národný bibliografický systém funkčný a plnil svoje úlohy, ktoré vychádzajú aj z medzinárodných štandardov a z úloh, ktoré stanovujú medzinárodné knihovnícke organizácie, predovšetkým IFLA.

Jarné zasadnutie koordinačnej rady sa tento rok konalo 25. júna 2008 v SNK. Prebiehalo podľa stanoveného programu:

1. Bibliografia bibliografií 2007.
2. Slovenská bibliografia 2008 a 2009.
3. ABDOS 2009.
4. Hlavné aktivity Národného bibliografického ústavu SNK (NBÚ) v roku 2008:
 - A) Modelová zmluva pre právne zabezpečenie digitalizácie knižničných dokumentov;
 - B) Projekt tvorby, organizácie a riadenia súborných katalógov na Slovensku;
 - C) Príprava novelizácie zákona o povinnom výtlačku;
 - D) Prieskum a zhodnotenie dodržiavania odborných štandardov v knihovníctve a bibliografii na Slovensku;
 - E) Aktuálny stav a vývoj EPC (Evidencie publikačnej činnosti);

F) Vedecká akreditácia pracovísk (vrátane knižníc) na základe novely zákona č. 172/2005 Z.z.

5. Rôzne.

Bibliografia bibliografií 2007 bola spracovaná na základe dodaných povinných výtlačkov do SNK. Stále sa vyskytujú problémy s posielaním bibliografických, ale aj iných dokumentov. Platí dohoda, že povinné výtlačky sa zasielajú do NBÚ SNK priamo na meno Ing. Polákovej, ktorá ich po zaevidovaní dáva na spracovanie do akvizície SNK. Viackrát sa stalo, že sa povinné výtlačky do SNK vôbec nedostali a knižnice ich museli zasielať znova. Problémy so Slovenskou poštou pretrvávajú doteraz, žiaľ, nie je v našich silách ich riešiť, keďže ide o inštitúciu patriacu do iného rezortu. Z roka na rok sa znižuje počet bibliografií vydávaných klasicky v tlačenej forme. Oproti minulému roku sa počet vydaných bibliografií znížil o tri tituly. Pod tento fakt sa podpisuje predovšetkým nedostatok finančných prostriedkov, čo je na škodu veci, lebo jednotlivé bibliografie vytvorené na bibliografických pracoviskách sú kvalitné a poskytujú množstvo zaujímavých a významných informácií, ktoré požadujú naši používatelia. Elektronická podoba je tiež významným zdrojom informácií, ale niektorí používatelia vyžadujú len tlačенú podobu.

Slovenská bibliografia 2008 a 2009: stručne sa zhodnotili najvýznamnejšie podujatia prvého polroka 2008. Boli to predovšetkým Dni regionálnej bibliografie 2008 v Martine a Bratislavské bibliografické dni 2008, ktoré sa konali v Univerzitnej knižnici v Bratislave. Do konca roka sa uskutoční ešte 12 podujatí, medzi nimi významné a už tradičné medzinárodné stretnutie – Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografov 2008 za spoluorganizácie Krajskej knižnice Ľudovíta Štúra vo Zvolene.

Budúci rok sa v Slovenskej republike uskutoční veľké významné medzinárodné podujatie – ABDOS 2009, ktorého organizátorom bude SNK. ABDOS je skratka pre pracovné združenie knižníc a dokumentačných pracovísk pre výskum východnej, stredovýchodnej a južnej Európy (nem. Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Dokumentationsstellen der Ost-, Ostmittel- und Südosteuropa-Forschung). Zasadnutia ABDOS sa konajú striedavo jeden rok v nemecky hovoriacich krajinách a ďalší rok v iných krajinách. Pozývaci list a informácie o programe podujatia sú prílohou zápisnice zo zasadnutia koordinačnej rady, vystavenej na webovej stránke SNK pod ikonou OVKB.

Modelovú zmluvu pre právne zabezpečenie digitalizácie knižničných dokumentov – pre diela mimo distribúcie predstavil Mgr. Martin Katuščák. Sú v nej odporúčania Európskej komisie pre oblasť digitálneho uchovávanía kultúrneho a vedeckého dedičstva. Túto zmluvu je potrebné pripomenkovať a pripraviť aj pre naše podmienky a ďalej pokračovať na vytvorení zmlúv aj pre ďalšie dokumenty. Zmluva je tiež vystavená pri zápisnici zo zasadnutia koordinačnej rady, v ktorej sú ďalšie informácie o tejto zaujímavej a v súčasnosti veľmi diskutovanej téme.

Projekt tvorby, organizácie a riadenia súborných katalógov na Slovensku predstavil generálny riaditeľ SNK Doc. Dušan Katuščák, PhD. Zameral sa na problémy kooperácie a informoval o najnovších aktivitách v oblasti digitalizácie. K jeho príspevku bola

bohatá diskusia, sú o nej informácie v zápisnici a materiál o súborných katalógoch je tiež pripojený k zápisnici a zverejnený na webovej stránke OVKB.

V súčasnosti je v spojitosti s digitalizáciou potrebné riešiť viaceré problémy týkajúce sa povinného výtlačku. Z toho dôvodu je potrebná novelizácia zákona o povinnom výtlačku, aby boli pokryté aj všetky typy elektronických dokumentov. Pripravil sa prvý návrh doplnkov, ku ktorému sú však už ďalšie pripomienky a na tvorbe novely zákona bude pracovať komisia, vytvorená nateraz z pracovníkov SNK, ktorá sa však dotvorí zo zástupcov všetkých typov knižníc na Slovensku, zo zástupcov vydavateľov, Ministerstva kultúry SR a ďalších. Do konca roka by sa mal vypracovať nový návrh, ktorý bude treba predložiť ďalej na rokovanie do Národnej rady SR.

Prieskum a zhodnotenie dodržiavania štandardov v knihovníctve a bibliografii na Slovensku je ďalšou výskumnou úlohou, ktorá je v pláne hlavných úloh SNK. Knižniciam sa zašle na vyplnenie dotazník, ktorý bude slúžiť na analýzu využívania jednotlivých štandardov, predovšetkým rôznych druhov noriem ISO pre jednotlivé oblasti knihovníctva a bibliografie.

Evidencia publikačnej činnosti (EPC) je hlavný problémom akademických knižníc, ktorý sa rieši predovšetkým kvôli akreditáciám jednotlivých univerzít. Je potrebné zosúladiť požiadavky Ministerstva školstva SR, knižníc a používateľov, aby aktivity Centrálného registra evidencie publikačnej činnosti boli v súlade s potrebami používateľov v knižniciach.

Vedecká akreditácia pracovísk (vrátane knižníc) na základe novely zákona č. 172/2005 Z.z. sa bude ďalej uskutočňovať. Podľa novelizácie je platná znova aj pre knižnice, takže sa môžu akreditovať aj knižničné pracoviská, na ktorých sa vykonáva výskum.

Ako vidno z uvedených informácií, čaká knihovníkov a bibliografov na Slovensku množstvo úloh ktoré je potrebné splniť a ďalej pracovať na aktivitách, ktoré nám stanovujú medzinárodné knihovnícke organizácie, predovšetkým sa podieľať na úlohách, ktoré prezentuje IFLA.

PhDr. Anna Kucianová, Slovenská národná knižnica v Martine

Európske fórum vedy a techniky

Stretnutie vedcov, priemyselníkov, politikov a zástupcov akademickej sféry kvôli ich lepšej vzájomnej spolupráci je cieľom každoročne poriadaného Európskeho fóra vedy a techniky. Jeho stály leitmotív je: Veda – budúcnosť Európy. Európske fórum vedy a techniky Praha je projekt, ktorý organizuje spoločnosť Česká hlava v spolupráci s Vysokou školou ekonomickou v Prahe. Spoločnosť Česká hlava sa zameriava na podporu vedeckej a technickej inteligencie.

Tohoročné fórum, s témou Efektivita európskej vedy a jej konkurencieschopnosť voči svetu, sa konalo 22. mája v priestoroch Vysokej školy ekonomickej. Otvoril ho prof.

Ing. Vlastimil Růžička, CSc., námestník ministra školstva, mládeže a telovýchovy ČR. V hlavnom prednáškovom bloku nasledovali odborné prednášky o projektoch, ktoré bežia v európskych krajinách. Michel Chatelier z Francúzska hovoril o globálnom projekte ITER. Paul Ekins z Veľkej Británie predstavil program národnej priemyselnej symbiózy. Program rieši klimatické problémy vo Veľkej Británii a sú v ňom zapojené mnohé národné aj medzinárodné inštitúcie. Dôležitým faktom je, že množstvo emisií CO₂ sa dá výrazne znížiť, je na to však potrebný výskum a vývoj v predmetnej oblasti. John Ellis zo Švajčiarska, teoretický fyzik a poradca CERN-u predstavil Európsku organizáciu pre jadrový výskum so sídlom v Ženeve. CERN pracuje na akcelératore na výskum častíc pochádzajúcich z vesmíru, venuje sa vedeckému výskumu, technologickým inováciám, vzdelávacím aktivitám a medzinárodnej spolupráci. Cieľom výskumu je zistiť, z čoho sa skladá vesmír, pochopiť vlastnosti tzv. kvarkov a ich správanie. Pre vedecký výskum a objav sú potrebné technické inovácie.

Adam Czyżewski z Poľska je hlavným ekonómom PKN Orlen. Táto inštitúcia sa venuje rafinérii a ropným produktom. V prezentácii bola reč o dopade priemyslu na rafinérie a jej hlavná časť bola venovaná významu vzdelávania a vzťahu medzi znalosťami a informáciami. Diarmuid JD MacDougall (Pricewaterhouse Coopers LLP) sa vo svojej prednáške venoval finančným otázkam výskumu. Na porovnaní vybraných európskych krajín poukázal na podiel financovania výskumu a vývoja a na daňové úľavy pre inštitúcie, ktoré financujú výskum na akademickej pôde. Popoludní vystúpil Steve Ballmer, generálny riaditeľ firmy Microsoft (USA). Predstrel ideu, ako bude vyzerat' svet vedy a techniky v blízkej aj vzdialenejšej budúcnosti. V diskusii hovoril o stratégii Microsoftu v oblasti online aplikácií.

Po hlavnom prednáškovom bloku prebiehali okrúhle stoly Hospodárskych novín (Spojenie priemyslu a výskumu) a Vysokej školy ekonomickej (Ekonomika a životné prostredie). Špeciálnu štúdiu, vypracovanú na toto fórum na tému Vplyv daňových systémov na konkurencieschopnosť európskych ekonomík, predstavila spoločnosť Pricewaterhouse Coopers.

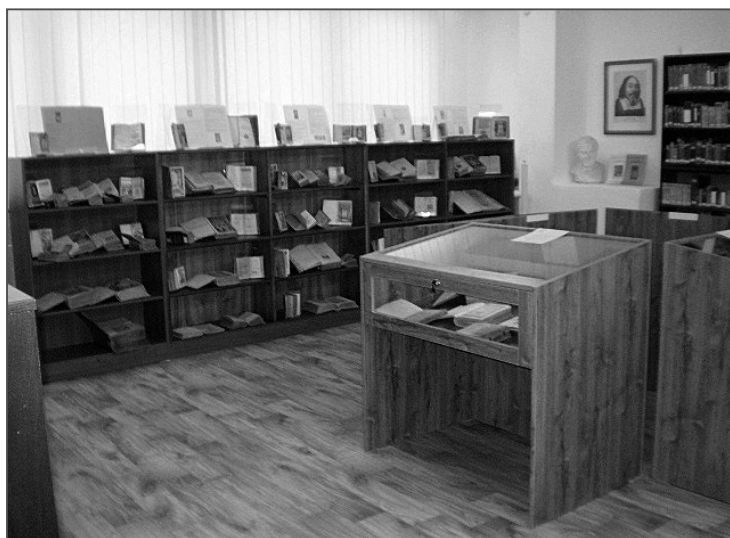
Európske fórum vedy a techniky je vhodným miestom na stretnutie členov akademickej a podnikateľskej obce s verejnými činiteľmi kvôli rozvinutiu diskusie, ako urýchliť v Európe vedecký pokrok, kvôli rozvinutiu vzájomnej spolupráce v oblasti vedy a techniky a profesionálneho rastu.

Mgr. Lucia Paulinyová, Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave

Výstava Knihy zo 17. storočia v historickom fonde Slovenskej pedagogickej knižnice

Súčasťou historického fondu Slovenskej pedagogickej knižnice je zbierka 189 publikácií zo 17. storočia. Tieto vzácne tlače pochádzajú väčšinou zo západoeurópskych tlačiarňskych officín, ale nájdeme medzi nimi aj také, ktoré boli vytlačené v stredoeurópskom regióne alebo obsahovo sa viažu k strednej Európe. 17. storočie bolo pozna-

čené náboženskými vojnami medzi protestantmi a katolíkmi a to sa odzrkadľuje aj na obsahu niektorých publikácií z tohto obdobia. Napriek náboženským nepokojom hospodársky a politický rozvoj v tomto storočí pokračoval. Vznikali samostatné štáty a absolutizmus sa stal typickou vládou formou. Jednotlivé vedné disciplíny sa ďalej rozvíjali. Vznikali a vydávali sa diela z oblasti histórie, politiky, filozofie, práva, teológie, jazykovedy, medicíny, geografie, matematiky, fyziky. Aj knižný trh sa pomaly rozmohol. Kým lokálne sa obchodovalo hlavne s knihami s náboženskou tematikou, v medzinárodnom meradle sa trh orientoval na latinské a francúzske knihy so svetským obsahom. Typickým znakom knižných publikácií zo 17. storočia je bohato ilustrovaný

portálový titulný list. Bežné sú aj príväzky s dielami, ktoré pochádzajú od rôznych autorov. Tiež uvedenie miesta alebo roku vydania sa občas odlišuje od uvedenia na titulnom liste.

Výstava kníh zo 17. storočia v Slovenskej pedagogickej knižnici sa konala od 10. marca do 30. apríla tohto roku v Študovni historických tlačí. Vzácné tlače boli usporiadané podľa jednotlivých tematických celkov. Prvú časť tvorili historické dokumenty, ktoré pochádzajú zo stredo-

európskych oficín, alebo aspoň tematicky sa viažu k strednej Európe. Tlačené knihy z tejto oblasti hodnoverne odzrkadľujú vtedajšiu spoločenskú situáciu, ktorá sa niesla v duchu náboženského boja medzi katolíckou cirkvou a protestantmi. Najväčším zástancom katolicizmu a osobnosťou protireformačných úsilí v Uhorsku bol arcibiskup Peter Pazmáň (Pázmány). Z protestantských autorov typickým predstaviteľom barokovej teologickej literatúry je György Komáromi Csipkés.

Ďalší tematický celok výstavy tvorili knihy s náboženskou tematikou vytlačené v západoeurópskych krajinách. Sú to väčšinou biblie v nemeckom alebo latinskom jazyku. Zaujímavé sú aj knižné publikácie z dobovej a antickej histórie. V 17. storočí sa európske štáty obávali invázií Turkov a preto sa záujem verejnosti obrátil aj na historický a spoločenský vývoj a osobnosti tohto, v tom čase málo známeho národa. Medzi historickými dielami 17. storočia nájdeme knihy o dejinách Francúzska alebo o germánskych kmeňoch, vydávali sa aj diela rímskych a gréckych historikov.

Knihy z oblasti filozofie a politológie odzrkadľujú vtedajšiu úroveň týchto vedných odborov. Nájdeme tu diela známeho filozofa a vysoko postaveného štátneho úradníka Francisa Bacona, alebo najvýznamnejšieho filozofa 17. storočia Reného Descarta, ktorý je považovaný za zakladateľa moderného novovekého racionalizmu. Jeho značný vplyv na okolie vidieť aj v tom, že aj po jeho smrti sa jeho diela často vydávali a vznikali aj polemické diela, ktoré jeho názorom oponujú.

Veľké množstvo publikácií zo 17. storočia tvoria prozaické a básnické diela antických spisovateľov a dobových autorov. V tomto období vychádzali vo veľkom množstve aj

knihy z oblasti jazykovedy. Publikácie z rétoriky a poetiky boli učebnými pomôckami na stredných a vysokých školách pri osvojovaní si rečníckych schopností a básnického umenia. Okrem rôznych príručiek vychádzali aj gramatiky jednotlivých jazykov.

V 17. storočí sa napriek stagnácii spoločenského vývoja v dôsledku tridsaťročnej vojny, ktorá zasiahla v podstate celú Európu, veda naďalej rozvíjala. Svedčí o tom značné množstvo publikácií z rôznych vedných disciplín. Odborné knihy z oblasti medicíny, práva, geografie, matematiky, fyziky pochádzajú zo západoeurópskych tlačiarň, z nemeckých miest s univerzitnými tradíciami, tlačili sa v holandských, francúzskych a talianskych mestách.

Výstava knižných publikácií zo 17. storočia mala pomerne dobrý ohlas, navštevovali ju študenti stredných škôl v rámci exkurzií do knižnice, ako aj príležitostní návštevníci. Zbierka vzácných publikácií je umiestnená v Študovni historických tlačí, medzi ostatnými knihami historického fondu knižnice. Čitatelia si môžu špecializovanú študovňu pozrieť počas konzultačných hodín alebo vo vopred dohodnutom termíne.

Mgr. Katarína Bokrosová, Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave

Prázdniny s piešťanskou knižnicou

Hoci sú prázdniny predovšetkým časom oddychu, piešťanská knižnica sa snaží hlavne deťom ponúknuť čo najviac možností, ako zaujímavo a užitočne stráviť voľný čas. V júli sa uskutočnil už tretí ročník detskej prázdninovej univerzity *Academica Istropolitana*, ktorú sme pripravili v spolupráci s *Orbis Slovakia* a *Balneologickým múzeom*. Na zvedavé otázky detí odpovedali naslovovzatí odborníci z rôznych oblastí (historik, astrológ, športovec, moderátor, cestovateľ ...) a každý deň bol obohatený zaujímavým výletom. Pre milovníkov vychádzok je určený aj projekt *Piešťanské vychádzky*, vďaka ktorému môžu domáci i návštevníci Piešťan spoznať zaujímavé kúty Piešťan a okolia.

V rámci medzinárodnej spolupráce pravidelne sprostredkujeme domácemu divákovi aj rozličné žánre českej kultúry, a to v spolupráci s Českým centrom v Bratislave a piešťanskou pobočkou Českého spolku na Slovensku. V júli to bolo napríklad bábkové divadelné predstavenie libereckého divadla *Na ceste*, výstava známeho českého karikaturistu Miroslava Bartáka a výstava venovaná českému nositeľovi Nobelovej ceny, básnikovi Jaroslavovi Seifertovi.

výstava známeho českého karikaturistu Miroslava Bartáka a výstava venovaná českému nositeľovi Nobelovej ceny, básnikovi Jaroslavovi Seifertovi.

V lete si naša knižnica pravidelne obúva aj túlavé topánky a vyberie sa za svojimi čitateľmi do ulíc mesta. Na júnové *Bezbariérové korzo*, ktoré bolo prezentáciou umenia handicapovaných, sme nadviazali júlovým *Rozprávkovým korzom*, ktoré

ponúklo pestrý program pre deti i dospelých. Deťom bolo určené rozprávkové predstavenie brnianskeho Divadla Věž, dospelí sa mohli zabaviť na vystúpení svojrázneho hudobníka Braňa Jobusa, spojenom s prezentáciou jeho novej knižky. Pešiu zónu zasa rozveselili Danka a Janka v podaní Teátra Neline, či bláznivé akrobatické kúsky klauna Adyna. Okoloidúci sa mohli pristiaviť aj pri tvorivej dielni „najväčšieho papierológa na svete“ Karola Krčmára, alebo si za symbolickú cenu odniesť knihu

z nášho túlavého antikvariátu. V auguste sa piešťanské korzo zmenilo na Rozosmate korzo, na ktorom sa opäť stretli rozmanití umelci – výtvarníci, divadelníci, klauni i cirкусanti. Nechýbali ani tvorivé dielne či maľovanie na tvár.

Okrem toho k nám zavítali spisovateľ Ján Uličiansky a ilustrátor Peter Čisárik so svojou Oriškovou rozprávkou. Obaja majú spoločný aj vzťah k rozhlasovej rozprávke a rozhlasovému festivalu Zázračný oriešok, ktorý každé dva roky organizuje piešťanská knižnica v spolupráci so Slovenským rozhlasom. Ján Uličiansky je riaditeľom tohto festivalu a Peter Čisárik zasa autorom Ceny Mesta Piešťany k jeho 1. ročníku.

V auguste prijali naše pozvanie aj dve významné herecké osobnosti – Soňa Valentová predstavila deťom svoju knižnú prvotinu Psík Ari a jej dcéra Katarína Hasprová zase spríjemnila nasledujúci poetický večer svojím spevom. Svoju novú knihu Vražda v Slopnej prišla prezentovať jej autorka Daniela Kapitáňová a pre milovníkov dobrodružstva a ďalekých krajín sme pripravili stretnutie s cestovateľmi Miroslavom Psalmanom a Danielom Doležalom.

Kus výtvarného umenia nám v auguste priniesla rodina Čisárikovcov, otec Peter a jeho dcéry – dvojčky Barbora a Táňa, ktorí prišli do Piešťan vystaviť svoje fotografie, obrazy a ilustrácie. Okrem toho môžete v Piešťanskom informačnom centre momentálne vidieť jedinečnú výstavu mexických karikaturistov pri príležitosti 100. výročia narodenia svetoznámej výtvarníčky mexického pôvodu Fridy Kahlo.

Mgr. Martina Marová, Mestská knižnice mesta Piešťany

Zaujalo nás ...

Účinnnejšie v popularizácii vedy a techniky

Ešte vo februári 2007 schválila vláda Slovenskej republiky návrh Stratégie popularizácie vedy a techniky v spoločnosti. Ukázalo sa totiž, že je nevyhnutné posilniť prezentáciu výsledkov výskumu a vývoja, problémov výskumných a vývojových organizácií, zintenzívniť získavanie ľudských zdrojov pre vedu, výskum a vývoj, modernizáciu a rozvoj infraštruktúry, pre podnecovanie záujmu mládeže o prácu vo výskume a

vývoji. Už v novembri minulého roku bol schválený Dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015 a prijaté rozhodnutie vbudovať v rámci Centra vedecko-technických informácií SR aj odbor s názvom Národné centrum pre popularizáciu vedy a techniky v spoločnosti.

Odbor bude plniť závažné úlohy celospoločenského charakteru v oblasti popularizácie vedy a techniky:

- zabezpečovať stále expozície o významných výsledkoch a prínose výskumu a vývoja v SR, o histórii vedy a techniky v SR,
- organizačne zabezpečovať popularizáciu vedy a techniky v médiách,
- každoročne organizovať spolu s Ministerstvom školstva SR Týždeň vedy a techniky na Slovensku a zastrešovať sprievodné akcie vedeckovýskumných a vývojových organizácií,
- starať sa o oceňovanie osobností a organizácií vedy a techniky,
- starať sa o sumárne spracovanie výsledkov výskumu, vývoja a aktivít z oblasti vedy a techniky a ich prezentáciu na verejnosti,
- zabezpečovať priamy kontakt s odbornou a širokou verejnosťou formou konferencií, seminárov atď., zameraných na vedné disciplíny technického, prírodovedného, ale i spoločenského a humanitného charakteru,
- vydávať elektronické noviny (Vedecký kaleidoskop) a tlačové informačné materiály,
- spravovať a prevádzkovať Centrálny informačný portál pre výskum, vývoj a inovácie (CIP VVI),
- vykonávať prieskumy verejnej mienky.

Centru vedecko-technických informácií SR a jeho novému pracovisku želáme čo najviac úspechov pri realizácii jeho úloh a predsavzatí.

(jk)

Z nových vydání

Mladá generácia knižnično-informačných pracovníkov a moderná knižnica : zborník príspevkov z workshopu, ktorý sa konal dňa 28. marca 2007 v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici / [Zostavila Blanka Snopková]. – Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica, 2007. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM).

Osobnosti literárneho, hudobného a výtvarného života trnavského regiónu : výročia 2008 / C[ecília] Mikulíková. – Trnava : Trnavský samosprávny kraj; Knižnica Juraja Fándlyho v Trnave, 2008. – 19 s. – ISBN 978-80-88695-15-8

Publikácia prináša výber osobností, ktoré svojím pôsobením a tvorbou významne ovplyvnili literárne, hudobné a výtvarné dianie trnavského regiónu. Pozostáva z dvoch častí. Prvá časť obsahuje kalendár výročí osobností v roku 2008. Heslá sú usporiadané podľa dátumu výročia v rámci jednotlivých mesiacov a obsahujú personálne údaje a stručnú charakteristiku osobnosti. Druhá časť publikácie uvádza v abecednom poradí medailóny 10 vybraných osobností z kalendára výročí, ktorých celoživotné dielo je trvalou súčasťou kultúrno-spoločenského vývoja slovenského národa. Sú to: Anton Bernolák, Gejza Dusík, František Florians, Ján Koniarek, Ivan Krasko, Mikuláš Schneider-Trnavský, Ivan Stodola, Fraňo Štefunko, Martin Branislav Tamaškovič, Ferko Urbánek.

Vzdelávanie Rómov na Slovensku v rokoch 2002-2006 : výberová bibliografia / Dagmar Bebková, Miroslava Hajtmánková. – Bratislava : Slovenská pedagogická knižnica, 2007. – 23 s.

Z minulosti a súčasnosti knižnej kultúry Prešova / Zostavila Marcela Domenová. – Prešov : Štátna vedecká knižnica, 2007. – 180 s. – Edícia Historické fondy. – ISBN 978-80-85734-67-6. Zborník štúdií k dejinám vydavateľskej činnosti a vydavateľskej produkcie, tlačiarní a knižného obchodu v Prešove. Má tiež bohatú recenznú rubriku.

Spolupráca Knižnice Józsefa Szinnyeiho v Komárne s knižnicami v Maďarsku

Kráľovské mesto Komárno ležalo v časoch Rakúsko-uhorskej monarchie na oboch brehoch Dunaja. Po vzniku Československej republiky časť mesta ležiaca na pravom brehu pripadla Maďarsku (Komárom), časť ležiaca na ľavom brehu Dunaja Československej republike (Komárno). Obe mestá spája most, ktorý našťastie nebol poškodený ani počas druhej svetovej vojny, no a v súčasnosti – v Európe bez hraníc – aj plodná spolupráca.

Knižnica Józsefa Szinnyeiho v poslednom období veľmi úzko spolupracuje s knihovníkmi v Maďarskej republike, hlavne zo susednej Komáromsko-ostrihomskej župy. Každoročne sa v župnej knižnici v Tatabáni zúčastňujeme Týždňa maďarských knižníc, ktorý sa koná začiatkom októbra a na ktorý sú pripravené veľmi pestré a zaujímavé podujatia. Prvý deň sa konajú odborné semináre, kde máme každoročne pripravený aj príspevok o našej práci. Vlni prezentovali pracovníčky oddelenia pre deti našu „Noc s Andersenom“. Projekt tráviť celú noc v knižnici sa našim partnerom zapáčil, oni robia niečo podobné, ale nočné podujatie patrí ľudovým rozprávkam (napr. Eleka Benedeka) a hrám. Vlni sa v našej knižnici uskutočnila, aj vďaka kolegom z Tatabáne, beseda s vydavateľom, autorom kníh pre deti a scenáristom Gáborom Nógrádim, ktorý nám daroval knihy pre deti v hodnote 10 tisíc korún.

Dve pracovníčky našej knižnice sú členkami Spolku maďarských knihovníkov na Slovensku a jedna z nich sa v dňoch 18. – 19. februára zúčastnila v Győri na odbornom seminári „Versenyképes ország – versenyképes könyvtárossal“ – v približnom preklade „Knižnice schopné presadiť sa v konkurencii“. Seminár bol zameraný na problematiku zviditeľnenia knižničnej práce, postavenia osobnosti knihovníka a knižníc v spoločnosti a skvalitňovania knižnično-informačných služieb.

S knihovníkmi Nitrianskeho samosprávneho kraja sme navštívili mesto Ostrihom, kde sme si prezreli mestskú knižnicu, cirkevnú knižnicu, galériu a nakoniec baziliku. Knihovníci z Komáromsko-ostrihomskej župy navštívili v Nitre Krajskú knižnicu Karola Kmeťku.

Užšia spolupráca sa rozvinula v tomto roku s Mestskou knižnicou Móra Jókaiho v Komárome. V rámci „Komárnanských dní“, ktoré sa každoročne začínajú koncom apríla a končia okolo 10. mája v oboch mestách na Dunaji veľkolepým ohňostrojom, pripravili sme s touto knižnicou na 30. apríla spoločné podujatie pre detských čitateľov. Pripomenuli sme si 550. výročie korunovácie kráľa Mateja Korvína, ktorý sa podľa legend, ale i podľa historických prameňov často a veľmi rád zdržiaval v našom meste. Na podujatí sa zúčastnilo aj 10 detí z Balatonfüredu. Deti, dokonale premiešané (súťažili družstvá kvetiniiek, ktoré sa zoskupili náhodným losovaním) si zábavnou for-

mou preverovali svoje vedomosti z čias panovania kráľa Mateja Korvína. Na toto podujatie sme dostali finančnú podporu od mesta v sume 16 tis. korún.

23. júna, a to tiež vďaka spolupráci s Mestskou knižnicou Móra Jókaiho, sme privítali 12 knihovníkov z mesta Lendva (Lendava) zo Slovinska, s ktorými sme si vymenili pracovné skúsenosti. Lendva je podobne ako Komárno taktiež dvojjazyčné a pohraničné mesto. Veľmi sme uvítali ich pozvanie do Slovinska.

S Mestskou knižnicou Móra Jókaiho plánujeme na jeseň spoločnú výstavu fotografií starého Komárna, od čias Rakúsko-Uhorska až po koniec 2. svetovej vojny, spolu s fotografiami dneška. Okrem spomenutých podujatí si navzájom vymieňame aj rôzne publikácie odborného charakteru, regionálneho charakteru a podobne. Taktiež čitatelia oboch miest navštevujú podľa potreby obidve knižnice a zúčastňujú sa na podujatiach v oboch mestách.

Na jeseň si opäť sadneme s kolegyňou, riaditeľkou knižnice v Komárome a budeme pripravovať spoločné podujatia na rok 2009.

Mgr. Alžbeta Littvová, Knižnica Józsefa Szinnyeiho v Komárne

Koncepcie informačného vzdelávania na vysokých školách v Českej republike

Poznámka redakcie: príspevok bol spracovaný na vyžiadanie Odbornej skupiny SAK pre zahraničné styky a dokumentuje spoluprácu s Asociáciou knižníc vysokých škôl Českej republiky.

Odborná komise pro informační vzdělávání a informační gramotnost (dále jen Komise IVIG)¹ pracuje v rámci Asociace knihoven vysokých škol ČR (dále jen AKVŠ)² od roku 2002. Od samého počátku je jejím cílem podporovat aktivity vysokoškolských knihoven v oblasti informačního vzdělávání³, přispívat k rozvoji informační gramotnosti studentů, vytvářet zázemí pro pracovníky knihoven, kteří s informačním vzděláváním začínají, usnadnit jim tvorbu jejich vlastních koncepcí a spolupracovat s pedagogy při začleňování informačního vzdělávání do učebních programů vysokých škol.

Připravit modelovou koncepcí rozvoje informačního vzdělávání a informační gramotnosti na vysokých školách plánovali členové Komise IVIG již před několika lety. Bylo ale potřeba postavit ji na základě jasně vymezených pojmů z oblasti informační gramotnosti a reálných cílů informačního vzdělávání. Proto byla nejprve definována teoretická východiska a provedena analýza současného stavu na vysokých školách.

¹ Podrobnosti o činnosti komise IVIG, významné dokumenty, seznam členů a zápisy z jednání jsou k dispozici na: <http://knihovny.cvut.cz/ivig>

² Webové stránky AKVŠ jsou dostupné na: <http://www.akvs.cz>

³ Definice pojmu informační vzdělávání viz DOMBROVSKÁ, Michaela, LANDOVÁ, Hana, TICHÁ, Ludmila. Informační gramotnost – teorie a praxe v ČR. In *Národní knihovna*, 2004, roč. 15, č. 1, s. 7-19. Dostupné na: <http://full.nkp.cz/nkkr/pdf/0401/0401007.pdf>

Následně byl podle zahraničních definic vytvořen model informační gramotnosti a formulovány standardy informačně gramotného vysokoškolského studenta. A v návaznosti na výše zmíněné kroky byl připraven a realizován projekt pilotního průzkumu stavu informační gramotnosti vysokoškolských studentů na osmi univerzitách a fakultách. Na těchto základech, analýze stavu v zahraničí a vlastních praktických zkušenostech členové Komise IVIG postavili finální podobu dokumentu, který byl pod názvem *Koncepce informačního vzdělávání na vysokých školách v České republice* (dále jen *Koncepce*)⁴ v únoru 2008 přijat Výkonným výborem AKVŠ jako doporučující materiál této asociace.

Koncepce je určena akademickým funkcionářům, vysokoškolským pedagogům a vysokoškolským knihovníkům a má sloužit jako vysvětlení významu informační gramotnosti, zdůvodnění implementace informačního vzdělávání do učebních plánů, popis priorit a příslušných opatření a návod, jak postupovat při přípravě projektů na podporu informační gramotnosti.

Dokument je tvořen čtyřmi hlavními kapitolami. První z nich definuje význam a cíle informačního vzdělávání a celý koncept uvádí do kontextu vzdělávacího procesu jako celku. Charakterizuje informační vzdělávání jako dlouhodobý proces, který vede ke zvyšování úrovně informační gramotnosti, a který by měl prolínat celým vzdělávacím systémem – od základních až po vysoké školy. Jeho jednotlivé stupně by na sebe měly plynule navazovat. Proto Koncepce vychází, mimo jiné, i z rámcových vzdělávacích programů MŠMT ČR, které jsou sestaveny pro základní školy⁵ a pro gymnázia⁶.

Druhá kapitola definuje základní východiska, na nichž je dokument postaven. Jedná se zejména o pojetí informační gramotnosti jakožto souboru klíčových kompetencí v informační společnosti. Popsán je model informační gramotnosti – vytvořený a později i aktualizovaný Komisí IVIG. Tento model je založen na definici funkční gramotnosti vytvořené v rámci mezinárodního srovnávacího projektu IALS (International Adult Literacy Survey) a jeho druhé vlny SIALS (Second International Adult Literacy Survey)⁷. Tato definice je doplněna o složku ICT gramotnosti a v souvislosti s využíváním informací zdůrazňuje i etický přístup a právní povědomí. Dále jsou definováni klíčoví aktéři na poli informační gramotnosti (instituce a jednotlivci) a charakterizovány aktuální veřejněpolitické dokumenty se související problematikou. Závěrečnou část kapitoly tvoří analýza současné situace na vysokých školách v ČR, založená na pilotních průzkumech úrovně informační gramotnosti studentů uskutečněných v letech 2004 a 2005 a na výsledcích pravidelných průzkumů aktivit v oblasti informačního vzdělávání ve vysokoškolských knihovnách.

Výše zmíněné kapitoly tvoří teoretický úvod pro další velmi praktické a strategicky zaměřené části Koncepce. Priority v oblasti informačního vzdělávání na vysokých

⁴ Plný text dokumentu je dostupný na: <http://knihovny.cvut.cz/ivig/koncepce.html>

⁵ Dostupné na: http://www.vuprava.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

⁶ Dostupné na: http://www.vuprava.cz/soubory/RVPG-2007-07_final.pdf

⁷ Informace o obou projektech na: <http://www.hrsdc.gc.ca/en/hip/lld/nls/Surveys/ialsintro.shtml>

školách, formulované ve třetí kapitole, jsou postaveny na základě bariér identifikovaných v rámci pilotních průzkumů a představují řešení nejpalčivějších problémů v rámci informační gramotnosti. Jedná se o následující priority:

- Komplexní pojetí práce s informacemi;
- Implementace prvků informačního vzdělávání do výuky na vysokých školách na základě spolupráce knihoven a pedagogů;
- Zpětná vazba a vliv informačního vzdělávání na služby knihoven.

Na definici priorit přímo navazuje návrh konkrétních opatření, jejichž uplatnění může být významným nástrojem při zvyšování úrovně informační gramotnosti, a to jak obecně, tak v rámci jednotlivých institucí. Za klíčová považují autoři Koncepce tato opatření:

- Implementace Standardů informační gramotnosti studenta vysoké školy⁸;
- Efektivní spolupráce aktérů;
- Cílená tvorba vzdělávacích projektů;
- Aktivní propagace informačního vzdělávání;
- Zajištění zpětné vazby pravidelnými průzkumy úrovně informační gramotnosti.

V závěrečné části dokumentu autoři vyjadřují přesvědčení, že tento dokument nebude pouze přehledem současného stavu v oblasti informačního vzdělávání, ale zároveň poslouží jako podklad pro tvorbu praktických aktivit a kroků ke zvyšování úrovně informační gramotnosti.

A právě těm, kteří se rozhodli pracovat na porogramech informačního vzdělávání na svých univerzitách a ve svých podmínkách, jsou určeny přílohy hlavní části Koncepce. Jedná se o standardy informačně gramotného vysokoškolského studenta, příklady dobré praxe, výsledky průzkumů informační gramotnosti na vysokých školách a zejména modelový akční plán přípravy projektu informačního vzdělávání. Akční plán je předlohou pro vlastní koncepcí a strategie na vysokých školách (ve vysokoškolských knihovnách) a příkladem postupu při jejich tvorbě a realizaci.

Závěrem již jen malý dodatek: vysokoškolské studium je důležitým obdobím v rámci celoživotního vzdělávání a příprava studentů pro praktický život je určující pro jejich uplatnění v profesním i osobním životě. V letošním roce přijatá Koncepce by měla pomoci všem, kteří se věnují problematice informačního vzdělávání na vysokých školách, tedy zejména pedagogům a knihovníkům. Její přínos ověří až uplatnění v praxi. Pracovní tým, který Koncepci připravoval, počítá s její pravidelnou aktualizací, a proto velmi uvítá jakékoliv náměty a připomínky, které by pomohly dokument ještě více přiblížit potřebám a nárokům vysokých škol.

PhDr. Hana Landová, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Mgr. Michaela Dombrovská, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta,
Ústav informačních studií a knihovnictví
PhDr. Ludmila Tichá, České vysoké učení technické, Fakulta strojní,
Ústřední knihovna

⁸ Plné znění Standardů je k dispozici na: <http://knihovny.cvut.cz/ivig/standards-student.html>

Tíško odišla

Nedávno sme sa rozlúčili s Mgr. Evou Kundrátovou, našou dlhoročnou pracovníčkou, kolegyňou i riaditeľkou Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach. Všetci, ktorí sme ju poznali, sme si ju vážili a mali radi. Jej prítomnosť pre nás znamenala vzácnu podporu, životnú istotu, hlboké zanievanie pre knižničnú prácu, zdroj spolupatričnosti. Odišla od nás navždy.

Po ukončení Jedenásťročnej strednej školy v Liptovskom Mikuláši odišla do Bratislavy, aby pokračovala vo vysokoškolskom štúdiu. Keďže rodinné sociálne pomery jej nedovoľovali študovať dennou formou, začala diaľkové štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, odbor knihovníctvo a technológia. Ešte pred štúdiom nastúpila do Slovenskej technickej knižnice (1956). Už tam sa výborne uplatnil jej vzťah ku knihovníctvu. Prešla viacerými pracoviskami, bohaté skúsenosti získala v požičovni, v spracovávaní knižničného fondu i v metodologickej činnosti. Postupne nadviazala domáce i zahraničné kontakty, najmä s partnerskými technickými knižnicami, stala sa členkou rôznych odborných knižničných komisií a zároveň sa zapájala do nášho stavovského celoslovenského diania.

V r. 1962 ukončila štúdium, vydala sa a spolu s manželom sa odsťahovali do Košíc. Do Štátnej vedeckej knižnice (ŠVK) v Košiciach nastúpila 15. júla 1962 vo funkcii konzultantky. V knižnici pracovala v rokoch 1962 – 1968 a 1975 – 1997. Postupne absolvovala prácu na rôznych úsekoch, napr. ako vedúca služieb čitateľom, metodickejška, klasifikátorka, neskôr vedúca oddelenia nadobúdania a spracovania neperiodickej literatúry a napokon riaditeľka knižnice. Funkciu riaditeľky vykonávala od 1.5.1990 do 15.2.1997, a to ako prvá žena v histórii knižnice a už v nových spoločensko-ekonomických podmienkach po „nežnej revolúcii“. Medzitým vykonávala prácu inšpektorky pre odbor kultúry na Východoslovenskom krajskom národnom výbore (KNV) a Mestskom národnom výbore (MsNV) v Košiciach (1968 – 1975).

V knižnici sa podieľala na riešení rezortných i ústavných výskumných úloh, najmä z oblasti katalogizácie a budovania fondov. Od začiatku sa usilovala o vytvorenie podmienok na maximálne sprístupňovanie knižničného fondu, prezentovanie činnosti knižnice a rozšírenie vzťahov so zahraničím. Výsledkom týchto aktivít bolo zriadenie Nemeckej študovne Goetheho inštitútu v r. 1993, Študijnej knižnice košických tlačí a

reštaurátorskej a konzervátorskej dielne v r. 1992. Zasadila sa o aplikáciu výpočtovej techniky do knižničnej práce. Bola iniciátorkou a spoluzakladateľkou konzorcia KOLIN (združenie košických akademických knižníc a ŠVK v Košiciach), ktoré bolo podporované Mellonovou nadáciou. Spoločnou dohodou a spracovaním pilotného projektu sa vybuďovala jednotná knižnično-informačná sieť v Košiciach. Jej zásluhou sa vytvoril bezbariérový vstup pre handicapovaných používateľov (v budove na Hlavnej ul. 10). Výrazný úspech dosiahla aj pri riešení priestorových problémov knižnice, najmä získaním a rekonštruovaním budovy na Pribinovej 1, ktoré zabezpečilo sústredenie predtým roztrúseného knižničného fondu v rôznych častiach Košíc do jednej budovy.

Bohatá bola aj jej publikačná činnosť v odbornej i regionálnej tlači a jej zasadzovanie sa za vydávanie kvalitných bibliografických diel na celoslovenskej úrovni. Neúnavnú prácu vykonávala aj v knižničných spolkových organizáciách. Bola dlhoročnou a čínorodou členkou Zväzu slovenských knihovníkov a informatikov, neskôr Spolku slovenských knihovníkov (aj ako členka predstavenstva), Slovenskej asociácie knižníc a členkou redakčných rád oboch ich bulletinov.

Po odchode do dôchodku jej popri mnohých iných osobne odovzdal primátor mesta Košíc *d'akovný list za prínos k rozvoju košického knihovníctva*. Slovenská národná knižnica jej udelila *Pamätnú medailu L.V. Riznera za celoživotné dielo v slovenskom knihovníctve a bibliografii* a Ministerstvo kultúry SR – sekcia štátneho jazyka a národného písomníctva *Gorazdovu prémiiu za celoživotný prínos v oblasti rozvoja slovenských knižníc*. Pri príležitosti 55. výročia spolkovej činnosti jej bol v r. 2001 odovzdaný *pamätný list Spolku slovenských knihovníkov za významný osobný a profesionálny prínos a dlhoročný aktívny podiel na formovaní a rozvoji Spolku slovenských knihovníkov*.

Skláňame sa pred životným dielom pani Mgr. Evy Kundrátovej, pracovitej, rozvážnej, spravodlivej a ústretovej ženy. Nepoznala únavu, nedbala na čas, bola ochotná vždy stáť na svojom mieste, vo svojom dôležitom pracovnom zadelení, aby sa svojou snaživou prácou pričinila o úspešné splnenie našich spoločných predsavzatí. Vo svojom živote bohatom na prácu a lásku vykonala všetko, čo mohla pre budúcnosť našej knižnice a pre nás všetkých. Oстане nám vždy príkladom a povzbudením, nikdy na ňu nezapudneme.

Biografické údaje:

23. 1. 1939 *narodenie Evy Fašiangovej, Bobrovec (okr. Liptovský Mikuláš)*
1946 *Štátna ľudová škola v Bobrovci*
1953 *Stredná škola v Liptovskom Mikuláši*
1956 *maturita, odchod do Bratislavy, nástup do Slovenskej technickej knižnice*

- 1957-1962 *vysokoškolské štúdium na FF UK Bratislava, odbor knihovníctvo a technológia*
- 1962 *ukončenie štúdia, uzavretie manželstva (Ing. Pavol Kunderát, 3 deti)*
- 1962-1968 *ŠVK Košice*
- 1968-1975 *pracovníčka a inšpektorka odboru kultúry Vsl. KNV a MsNV v Košiciach*
- 1975-1997 *ŠVK Košice*
- 1990-1997 *riaditeľka ŠVK Košice*
- 1997 *odchod do dôchodku*
11. 7. 2008 *úmrtie, Košice*

Mgr. Ľubica Poklembová, Štátna vedecká knižnica v Košiciach